

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. І. Сікорського»
Факультет соціології і права**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету
соціології і права

_____ А.А.Мельниченко

«___» _____ 20__ р.

Історія держави і права України
РОБОЧА ПРОГРАМА
кредитного модуля

підготовки ОКР «бакалавра»

спеціальності _____

спеціалізації _____

форма навчання - денна

Ухвалено методичною комісією
факультету соціології і права
Протокол від «___» _____ 20__ р. №____
Голова методичної комісії

(підпис) (прізвище та ініціали)
«___» _____ 20__ р.

Київ – 2019

Робоча програма кредитного модуля «Історія держави і права України» для студентів за спеціальністю 081 «Право», освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», за денною формою навчання складена відповідно до програми навчальної дисципліни «Історія держави і права України».

Розробники робочої програми:

Доцент кафедри публічного права, к.і.н., доцент

Тараненко Микола Григорович

_____ (підпис)

Доцент кафедри публічного права, к.ю.н.,

Тараненко Микола Миколайович

_____ (підпис)

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри публічного права

Протокол від «__» _____ 20__ р. № ____

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

«__» _____ 20__ р.

1. Опис кредитного модуля

Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Загальні показники	Характеристика кредитного модуля
Спеціальність 081 «Право»	Назва дисципліни, до якої належить кредитний модуль <i>Історія держави і права України</i>	Форма навчання <i>Денна</i>
	Кількість кредитів ECTS 4	Статус кредитного модуля <i>Нормативна</i>
Спеціальність	Кількість розділів 2	Цикл до якого належить кредитний модуль <i>професійної та практичної підготовки</i>
Спеціалізація	Індивідуальне завдання: не передбачено	Рік підготовки: <i>1-й</i>
		Семестр: <i>1-й</i>
Освітньо-кваліфікаційний рівень <i>бакалавр</i>	Загальна кількість годин <i>120</i>	Лекції <i>36 год.</i>
		Семінари <i>36 год.</i>
	Тижневих годин: аудиторних – <i>4</i> СРС – <i>6</i>	Самостійна робота <i>48 год.</i>
		Вид та форма семестрового контролю <i>іспит</i>

2. Мета та завдання кредитного модуля

2.1. Мета кредитного модуля «Історія держави і права України» полягає у вивченні історії виникнення, становлення, розвитку різноманітних типів і форм держави і права, а також державно-правових інститутів і суспільно-політичних систем, що функціонували і функціонують на території України, в їх історичній конкретності та хронологічній послідовності.

2.2. Основні завдання кредитного модуля.

Згідно з вимогами програми навчальної дисципліни студенти після засвоєння кредитного модуля мають продемонструвати такі результати навчання:

знання: засвоєння концепції історичного розвитку української державності і права, яка умовно поділена на чотири логічно пов'язані частини. Перша присвячена проблемам зародження і становлення держави і права на українських землях за часів перших несловянських державних утворень, держави східних слов'ян – Київської Русі та її наступниці – Галицько-Волинської держави. Друга – етапу формування і розвитку Українсько козацької держави – Гетьманщині. Третя – складній еволюції української державності і права на початку ХХ ст. (УНР, Українська держава гетьмана Павла Скоропадського, УНР за часів Директорії, ЗУНР). Четверта охоплює розвиток Української держави і права зарадянських часів та в умовах незалежності України..

уміння: об'єктивно розглядати і аналізувати явища державно-правового життя, як у минулому, так і в умовах сучасності; використовувати історичний досвід українського державотворення і права у практичному будівництві незалежної, демократичної, правової, соціальної держави - України; вміти аналізувати правові акти та інші документи за допомогою різних наукових методів, і перш за все, спираючись на принцип історизму; самостійно вивчати й оцінювати раніш замовчувані та спотворені процеси, факти, відтворювати історичну об'єктивність та справедливість; засвоювати характерні риси й особливості політичної, державної організації та правової системи суспільства в той чи інший період; розуміти, якою були на різних етапах історичного розвитку політична система суспільства та її елементи, форма державної організації, органи влади та управління, центральне і місцеве управління, система правоохоронних органів; на основі засвоєних історико-правових знань самостійно робити правильні висновки та передбачення у сфері суспільно-політичного життя сучасної України;

застосовувати набуті знання з курсу історії держави і права України для вирішення практичних професійних завдань.

досвід: підготовка до вивчення загально професійних та спеціальних юридичних дисциплін; формування основ професійного праворозуміння і правової культури майбутніх юристів на основі історико-правового аналізу різних етапів українського державотворення та розвитку права.

2. Зміст навчального матеріалу

2.1. Денна форма навчання

2.1.1. Лекційні заняття

№	Назва теми лекції та перелік основних питань	Інформаційно-методичне забезпечення
Модуль 1		
1.	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 1</u></p> <p><u>1.1 Предмет, метод і завдання курсу. Періодизація та історіографія курсу «Історія держави та права України» (1 година)</u></p> <p>1. Поняття предмета курсу "Історія держави і права України", його місце та значення в системі суспільних наук, зв'язок з галузями правознавства.</p> <p>2. Принципи та методи пізнання історико-правових явищ. Принципи пізнання: історизм, об'єктивність, системність, принцип розвитку, плюралізм. Методи пізнання: порівняльно-історичний, формально-логічний, статистичний тощо.</p> <p>3. Періодизація курсу "Історія держави та права України".</p> <p>4. Основні навчальні та наукові джерела курсу "Історія держави і права України". Історіографія історії держави і права України: Державницька традиція. Народницька традиція. Національно-державницька традиція. Українська історична наука за часів СРСР. Сучасний стан розвитку історії держави і права України.</p> <p><u>Завдання на СРС.</u></p> <p>1. Поглиблене вивчення основних положень лекції.</p> <p>2. Самостійно відпрацювати питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Виховна функція курсу "Історія держави і права України". - Роль принципу об'єктивності в пізнанні історико-правових явищ. - Визначні дослідники історії української державності та права. - Основні документальні джерела з курсу "Історія держави і права України". 	25, 34, 49, 58, 66, 88, 92, 97, 116, 119, 121-130, 134, 135, 138, 144, 152, 155, 162, 164, 165, 170, 194, 196, 274, 291, 313.

	<p><u>1.2 Перші державні утворення на території України (1 година)</u> Формування і розвиток перших державних утворень на території Північного Причорномор'я:</p> <p>1. Кіммерія. 2. Таврика. 3. Держава скіфів. Виникнення Скіфської держави. Велика Скіфія. Атей. Кам'янське городище. Мала Скіфія. Скілур. Паллак. Неаполь Скіфський. Державний лад. Суспільний лад. Право. 4. Сарматія. М. Танаїс. 5. Грецькі міста – держави. (Ольвія, Пантікапей, Херсонес, Тіра, Феодосія та ін.). Причини грецької колонізації на території Північного Причорномор'я. Організація державного управління грецьких міст-полісів. Суспільний лад. Розвиток правових відносин. 6. Боспорське царство. Правління династій Археанактидів та Спартоکیدів. Боспорське царство під владою Понтійського царства і Римської імперії. 7. Гетика. Перше феодальне королівство на території України. Правління Германаріха та Вінтарія. Конфлікт готів з антами та його наслідки. 8. Держава гунів. Поява гунів на історичній арені. Союз гунів з антами. Знищення Гетики Баламбером. Правління Аттіли. Каталаунська битва 451 р. та її наслідки. <u>Завдання на СРС.</u> 1. Поглиблене вивчення основних положень лекції. 2. Самостійно відпрацювати питання: - Політичний та адміністративно-територіальний поділ Скіфії. - Сучасна територія, яку заселяли скіфи. - Форми власності на землю в Боспорському царстві. - Судочинство в Боспорському царстві. - Джерела права міст-держав Північного Причорномор'я. - Кіммерійці, таври, сармати, готи, гуни на території України.</p>	6, 8, 11, 12, 23,25,30,3 1,32,34, 54, 58, 59, 66, 77, 81, 109, 110, 121, 149, 194, 195, 221, 269, 272, 288,311,32 4
2	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 2</u></p> <p><u>2.1 Держава і право Київської Русі у період зародження і становлення феодальних відносин (VI – IX ст.) (1 година)</u> Виникнення і розвиток Давньоруської феодальної держави. 1. Поява слов'ян на історичній арені (венеди, склавини, анти). Анти та їх походження (375 р.). Утворення Антського царства. Держава антив – перша українська держава (М. Грушевський).</p>	7, 11, 12, 31, 32, 33, 54, 59, 77, 96, 108, 110, 115, 119, 149, 150, 176,

	<p>Війни антів з готами. Союз антів з гунами (376 р.). Знищення антської держави Аварським каганатом (602 р.)</p> <p>2. Виникнення і розвиток Київського князівства. Князь Кий – засновник Київського князівства та династії Києвичів. Діяльність князя Дири (40-60 рр. IX ст.). Князювання князя Аскольда (60-80 рр IX ст.). Походи Аскольда на Візантію, перша спроба християнізації Русі та її наслідки.</p> <p>3. Основні концепції походження Давньоруської ранньофеодальної держави з центром у Києві. Норманська концепція (Міллер, Шльоцер, Байер та ін.). Антинорманська концепція (Ломоносов, Костомаров, Грушевський, Толочко та інші). Пантюркістська концепція (Пріцак) та її опоненти.</p> <p>4. Утворення Давньоруської феодальної держави з центром у Києві. Державний переворот 882 р. в Києві. Усунення від влади князя Аскольда – останнього представника династії Києвичів. - Прихід до влади в Києві князя Олега. Заснування династії Рюриковичів.</p> <p><u>2.2 Державний та суспільний лад Київської Русі (1 година)</u></p> <p>1. Верховні органи влади. Великий київський князь (верховна, адміністративна, судова, військова влада). «Хрестоцілувальні грамоти». Встановлення васальних відносин на Русі. Боярська рада. Народне віче. Князівські снєми. Любечський з'їзд князів 1097 р. та його наслідки. Полюддя, система «кормління».</p> <p>2. Місцеве управління. Ліквідація влади удільних князів. Намісники, посадники, волостелі – представники Великого київського князя на місцях.</p> <p>3. Судова система Київської Русі. Суд Великого київського князя. Тіуни, віркники, ябетники – помічники князя з судових питань. Боярська Рада. Церковний суд. Церковні статuti князів Володимира та Ярослава Мудрого. Общинний суд.</p> <p>4. Суспільний лад Київської Русі. Великий київський князь. Бояри (боляри, отроки). Духовенство. Смерди. Залежні люди (закупи, рядовичі). Изгої. Раби (холопи, челядь).</p>	<p>211, 225, 227, 239, 244, 249, 250, 280-288, 294, 310, 324, 327, 336</p>
3	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 3</u></p> <p><u>3.1 Розвиток права в Київській Русі (1 година)</u></p> <p>1. Джерела права Київської держави. Звичаєве право. Договори Русі з Візантією (907, 911, 945, 977 рр.). Судова діяльність князів. Церковні статuti князів Володимира та Ярослава. Закон Руський, або Закон Земляний князя Володимира. Руська Правда</p>	<p>7, 11, 12, 31, 32, 33, 54, 59, 77, 96, 108, 110, 115, 119, 149, 150, 176,</p>

<p>2. Руська Правда – видатна пам'ятка права України. Походження. Списки (Синодальний, Карамзінський, Татищевський). Редакції (коротка (XI ст.), просторова (початок XII ст.), скорочена(2-га половина XII ст.- Київ, або XV ст. – Москва). Значення Руської правди для наступного розвитку законодавства Русі.</p> <p>3. Загальна характеристика галузей права: Цивільне право (власність, договір – «ряд», зобов'язання, договори купівлі-продажу, займу, поклажі, позики, особистого найму). Спадкове право Шлюбно-сімейне право. Кримінальне право (Поняття злочину («обіда» та «образа»), види злочинів: проти держави, проти особи, майнові; види покарань: потік та пограбування, віра, піввіри, «дика віра», продаж, смертна кара). Процесуальне право. <u>Завдання на СРС.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поглиблене вивчення основних положень лекції 2. Самостійно відпрацювати питання: <ul style="list-style-type: none"> • Руська правда – головне джерело права Київської Русі Шлюбно-сімейні відносини в Київській Русі <p><u>3.2 Держава і право Русі в період феодальної роздробленості (XII- XIV ст.) (1 година)</u></p> <p>Галицько-Волинське князівство - продовження русько-української державності (кінець XII - перша половина XIV ст.)</p> <p>1. Утворення Галицько-Волинської держави. Виникнення Галицького князівства. Правління династії Ростиславовичів. Формування і розвиток Волинського князівства. Князювання Мстислава та Романа. Об'єднання Галицького та Волинського князівств князем Романом в 1199 р. Князювання Романа Мстиславовича. Данило Галицький – видатний український державотворець. Коронування Д.Галицького в 1253 р. Особливості залежності Галицько-Волинської Русі від Золотої Орди. Князювання Лева та Володимира. Король Юрій I. Заснування Галицької митрополії. Князювання Лева II та Андрія. Юрій II – останній князь Галицько-Волинської держави.</p> <p>2. Суспільний устрій Галицько-Волинської держави.. Відмінність суспільної організації Галицько-Волинського князівства від ієрархії Київської Русі. Князі. Бояри (мужі алицькі, служилі бояри). Духовенство. Смерди, закупи, рядовичі, холопи, челядь. Ізгох – «виволанці».</p> <p>3. Державний лад. Князівська влада. Залежність князя від боярської ради. Боярська</p>	<p>211, 225, 227, 239, 244, 249, 250, 280-288, 294, 310, 327,336</p>
--	--

	<p>рада та її повноваження. Народне віче. Місцеве управління (воєводи, тисяцькі, посадники, волостелі). Двірцево-вотчинна система (двірський, печатник, стольник, оружник, отроки та інші). Судова влада (князь та боярська рада; воєводи, волостелі, намісники; церковний суд; общинний суд). Військо.</p> <p>4. Розвиток права.</p> <p>Джерела права (звичаєве право, Руська Правда, Церковні статuti Володимира і Ярослава Мудрого, міждержавні договори, грамоти князів, Магдебурзьке право, «Номоканон», «Кормча», «Мерила праведні»).</p> <p><u>Завдання на СРС.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поглиблене вивчення основних положень лекції. 2. Самостійно відпрацювати питання: <ul style="list-style-type: none"> - Боярська рада. Князівські з'їзди та віче. Військові сили. 	
4	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 4</u></p> <p><u>4.1 Українські землі під владою Литви та Польщі (кінець XIV – перша половина XVII ст.) (1 година)</u></p> <p>1. Включення українських земель до складу Польщі та Литви.</p> <p>Польська експансія на Західно-українські землі в 1340 р. Загарбання Галичини і Західної Волині Польщею та Угорщиною. Боротьба литовського князя Любарта за Галицько-Волинські землі. Включення Волині до складу Литовської держави. Кревська унія 1385 р. Князювання Гедеміна, заснування династії Гедеміновичів. Прихід до влади Ольгерда. Битва на Синіх Водах 1363 р. Приєднання центральної частини України до складу Великого князівства Литовського. Прихід до влади в Україні литовської династії Гедеміновичів. Автономні прова українських князівств в складі Великого князівства Литовського. Московсько-литовські війни та їх наслідки. Люблінська унія 1569 р., утворення Речі Посполитої. Безправне становище України в складі Речі Посполитої. Берестейська унія 1596 р. Утворення греко-католицької церкви.</p> <p>2. Суспільний лад:</p> <p>Виникнення станів на українських землях (дворянство (шляхта), духовенство, міщани). Великий литовський князь. Магнати-«княжата». Пани – бояри. Шляхта. Духовенство. Селянство (вільні, напіввільні, невільники). Вільні селяни: тяглові, ремісники й службові селяни, чиншові селяни. Напіввільні селяни: викупи. Невільні селяни: холопи і челядь («нехожі селяни», «отчичи»). Запровадження кріпацтва. (Устави на волоки 1557 р., II Литовський статут 1566 р., III Литовський статут 1588 р.). Формування єдиного стану – селян-кріпаків.</p>	25, 41, 66, 78, 80, 99, 117, 119, 121-130, 159, 162, 165, 170, 180, 191, 194, 207, 209, 212, 220, 242, 269, 278, 279, 290, 297, 313, 314, 318, 319, 322, 324

Міщанство (міська аристократія, міські низи, цехова система, виникнення братств. Магдебурзьке право в містах України).

3. Органи влади та апарат центральної адміністрації Великого князівства Литовського:

Великий литовський князь (законодавча, виконавча, судова та військова влада). Панів-рада (дорадчий орган при князі, 80 урядників). Таємна рада (постійно діючий орган, 8-10 вищих посадовців). Обмеження влади Великого литовського князя в 1492 р. Посилення влади панів-ради. Великий вальний сейм, 1507 р. Центральна адміністрація: маршалок земський, маршалок двірський, канцлер, земський підскарбій, двірський підскарбій, гетьман земський, гетьман двірський. Суд і процес: Великий литовський князь, удільні князі, намісники, воєводи, старости, державці, тіуни. Церковний суд. Доменальний суд. Копний суд. Судова перма середини XVI ст.: гродський (замковий) суд, підкоморський суд, земський суд (шляхетський трибунал), суд асесорів, маршалківський суд. Судовий процес: «горяча копа», «велика копа», «завита копа».

4. Місцеве управління:

Ліквідація удільних князів. Намісники старости. Воєводи. Державці. Київське князівство – 1362 р. Князь Володимир Ольгердович. Останній князь Сімеон. Запровадження воєводської форми правління в Києві (1471 р.) – воєвода Гаштольд.

4. Державний лад Речі Посполитої:

Люблінська унія – утворення федерації Польщі та Литви. «Артикули Генріха Валуа» 1572 р.- Дворянська республіка з виборним королем (вільна «елекція»). Органи влади: Король Речі Посполитої. Сенат. Сейм Речі Посполитої (король, сенат, посольська ізба).

5. Джерела та основні риси права.

Звичаєве право. Руська Правда. Велико-князівське законодавство (привілеї: областні, земські, міські). Судебник Казіміра IV 1468 р. I Литовський Статут 1529 р. II Литовський Статут 1566 р. III Литовський Статут 1588 р. Магдебурзьке право. Галузі права : цивільне, спадкове, шлюбно-сімейне, кримінальне право

Завдання на СРС

1. Поглиблене вивчення основних положень лекції
2. Самостійно опрацювати питання:
 - Суспільно-політичний лад та право на українських землях в складі Великого князівства Литовського.
 - Суспільно-політичний лад та право на українських землях в складі Речі Посполитої.

Культура кін. XIV – пер. пол. XVII ст. на українських землях.

4.2 Формування Української національної держави та її розвиток в період Національно-визвольної війни 1648-1676 рр.

Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ. (1 година)

1. Виникнення українського козацтва.

Основні концепції походження українського козацтва: Етимологічна. Етнічна. Автохтонна. Автохтонна концепція: побутовий етап козацтва (XII-XV ст.): бродники, берладники. Класичний етап (XV-XVII ст.): міщани-уходники, князі і багата шляхта (лицарство), реєстрове козацтво (колишні бояри), кріпаки-селяни. Виникнення Кримського ханства у 1449 р. «Дике Поле», причини його появи та наслідки.

2. Органи влади та управління Запорозької Січі;

Основні концепції виникнення Запорозької Січі: Організаційне становлення Запорозької Січі: 1 етап – кінець XV- перша пол. XVI ст. – створення на Дикому полі оборонних споруд «засік», «січей). 2 етап – середина XVI ст. – створення князем Д.Вишневецьким Хортицького замку за Дніпровими порогами. 3 етап – 60-80 рр. XVI ст. – заснування Січі на о. Томаківка (класичний зразок для створення наступних Запорозьких Січей). Оцінка діяльності Дмитра Вишневецького в українській історіографії.

3. Устрій і традиції Запорозької Січі.

Основні умови доступу на Запорозьку Січ.- Устрій і традиції Запорозької Січі. Курені (38) і паланки (5-10). Загальна військова рада та її компетенція. Військові начальники: кошовий отаман, військовий суддя, писар, осавул, курінні отамани. Військові чиновники: довбиш, пушкар, товмач, кантаржій, шафар, чауші, булавничий, бунчужний, хорунжий. Похідні та паланкові начальники: полковник, писар осавул.

3. Суд і покарання на Запорозькій Січі;

Паланковий суд. Курінний суд. Суд військового судді. Суд Кошового отамана. Загальна козацька рада.

4. Запорозька Січ в XVII – XVIII ст.

Українське козацтво в боротьбі проти Туреччини і Кримського ханства. Петро Конашевич-Сагайдачний. Хотинська битва 1621р. Козацько-селянські повстання кінця XVI - 30-х років XVII ст. (Криштоф Косинський, Северин Наливайко, Тарас Трясило, Марко Жмайло, Павло Бут, Дмитро Гуня, Яків Острянин). Ординація війська Запорозького реєстрового 1638 р.

5. Ліквідація Запорозької Січі.

Ліквідація Січі за часів Петра I (1709 р.). Остаточна ліквідація Запорозької Січі у 1775 році. Останній кошовий отаман – П. Калнишевський

Завдання на СРС.

1. Поглиблене вивчення основних положень лекції.

2. Самостійно відпрацювати питання:

- Мотиви, що змушували людей шукати для себе притулку на Дикому полі.

	<ul style="list-style-type: none"> - Національна та соціальна основа козацтва. - Адміністративно-територіальний поділ Січі. - Різниця між січовим і волосним козацтвом. - Реєстрові козаки. - Три категорії козаків в Україні на початку XVII ст. - Основний зміст „Ординації Війська Запорозького" 1638 р. - Найвищий орган козацького самоврядування Запорозької Січі. 	
5	<p style="text-align: center;">Лекція 5</p> <p>5.1 Формування Української гетьманської держави.(1 година)</p> <p>1. Передумови, характер, рушійні сили Національно-визвольної війни українського народу проти шляхетської Польщі.</p> <p>2. Б.Хмельницький - ідейний натхненник та засновник Української Козацької держави.</p> <p>Обрання Б.Хмельницького кошовим отаманом Запорозької Січі (січень 1648 р.). Повстання на Січі проти Речі Посполитої. Битви на Жовтих Водах та під Корсунем (весна 1648 р.). Квітень 1648р. Б. Хмельницький – гетьман України. Боротьба за автономію і федерацію України в складі Речі Посполитої (березень-листопад 1648 р.). Ідея створення самостійної Української держави (лютий 1649 р.). Основні концепції будівництва Української держави за оцінками вітчизняних і зарубіжних істориків.</p> <p>3. Основні ознаки Української гетьманської держави.</p> <p>Організація державного управління. Територія. Адміністративно-політичний устрій. Суд та судочинство. Фінансова система. Військо. Зміни в суспільному ладі. Зовнішні зносини Гетьманщини.</p> <p><u>Завдання на СРС.</u></p> <p>1. Поглиблене вивчення основних положень лекції.</p> <p>2. Самостійно відпрацювати питання: - Розробка Б.Хмельницьким організаційних та ідейних засад Української козацької держави.</p> <p>-Українська козацька держава - суб'єкт міжнародних відносин.</p> <p>- Б.Хмельницький - засновник Української козацької держави.</p> <p>5.2 Переяславсько-Московська угода 1654 р. та її наслідки для України (1 година)</p> <p>1. Основні причини укладення Переяславсько-Московської угоди.</p> <p>Битва під Берестечком (червень 1651 р.) та її наслідки.- Становище в армії Б.Хмельницького. Створення</p>	<p>2, 3, 4, 7, 16, 24, 25,27,28,3 4,41, 42,50,51,5 6,58, 66, 70, 73, 74, 75, 76, 80, 82-85, 88, 89, 99, 100, 102, 109, 114, 116, 117, 119-130, 152, 154, 156, 159, 162, 165, 171, 175, 179, 180, 183-185, 187, 191, 194, 201, 203, 213- 216, 218, 219, 224, 226, 229, 236, 268, 269, 274, 304, 305, 313, 314, 318, 321- 326,327.</p>

	<p>антиукраїнської коаліції (Польща, Молдавія, Валахія, Трансільванія). Зрадницька позиція кримського хана.</p> <p>2. Переяславська рада 1654 р., її основні рішення. Спроби Б.Хмельницького налагодити союзні стосунки з Московським царством (1648-1653 рр.). Переговори Лаврина Капусти з царськими урядовцями в Москві у 1653 р. Земський Собор 1 жовтня 1653 р. у Москві. Підготовка переговорів між Гетьманщиною і Московським царством. Початок переговорів у Переяславі 8 січня 1654 р. Основні перепони в ході переговорів. Присяга козацької старшини на вірність московському царю. Досягнення усної домовленості про входження Гетьманщини під протекторат Московського царства.</p> <p>3. Укладення Переяславсько-Московської угоди 1654 р. Укладення березневих статей 1654 р. Розробка Б.Хмельницьким тексту статей і формування офіційної делегації для підписання договору з Московським царством. Розгляд статей і внесення змін до них царськими урядовцями в Москві. Офіційне укладення Переяславсько-Московського договору 27 березня 1654 р. Значення і наслідки Українсько-Російського договору 1654 р. та його історико-правова оцінка</p> <p><u>Завдання на СРС</u></p> <p>1. Поглиблене вивчення основних положень лекції</p> <p>2. Самостійно опрацювати питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Переяславська Рада 1654 р.: міфи та реальність. • Березневі статті 1654 р. та їх наслідки для України. • Гетьманські статті другої половини XVII ст. як джерела права. • Зміни у правовому становищі Запорозької Січі після 1654 р. <p>Українсько-російський договір 1654 р.: міфи та реальність.</p>	
6	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 6</u></p> <p><u>6.1 Суспільно-політичний устрій і право України в період наступу російського царизму на її права та вольності (друга половина XVII-XVIII ст.)</u></p> <p><i>Українська козацька держава в другій половині XVII століття (1 година)</i></p> <p>1. Гетьманщина в умовах "Руїни". Смерть Б.Хмельницького (серпень 1657 р). Початок «Руїни» в Україні. Усунення Ю.Хмельницького від влади і гетьманування Івана Виговського. Боротьба з опозицією (Мартин Пушкар, Яків Барабаш, союз з кримським ханом, знищення Полтави (червень 1658 р.). Укладення Гадяцького трактату з Польщею 1658 р. Повернення Ю.Хмельницького до влади в 1659 р.</p>	2, 3, 4, 7, 16, 24,28, 34, 66, 70,73, 74, 75, 76, 80,82-85, 88, 89, 99,154, 156, 159,162, 165, 171, 175, 179, 180,183-185, 187, 191, 194, 201, 203-216, 218, 219, 224, 226, 229, 236, 251,

<p>Укладення Переяславського договору з Москвою у 1659 р. Слободищенський трактат 1660 р. з Польщею. Розкол Гетьманщини на Правобережну та Лівобережну Україну. Гетьманування Павла Тетері, Івана Брюховецького, Петра Дорошенка. Укладення Андрусівської мирної угоди між Московським царством і Польщею (1667 р.). Прихід до влади Д.Многогрішного. Глухівські статті 1669 р. Усунення від влади Д.Многогрішного і обрання гетьманом Лівобережної України І.Самойловича. Боротьба П.Дорошенка проти П. Суховія, Ю. Хмельницького, М.Ханенка за владу на Правобережній Україні. Союз П. Дорошенка з турецьким султаном Мехмедом IV протим Польщі (1672 р.) та його наслідки. Облога Чигирини 1674-1676 рр. Поразка П.Дорошенка у боротьбі проти І.Самойловича. Кінець «Руїни» в Україні та її наслідки.</p> <p><u>Завдання на СРС.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поглиблене вивчення основних положень лекції. 2. Самостійно відпрацювати питання: <ul style="list-style-type: none"> - Гадяцький трактат 1658 р. - Гетьманські статті другої половини ХУП-ХУІІІ ст. - Становище Запорозької Січі в другій половині ХVІІ-ХVІІІ ст. <p>6.2 Гетьманування І. Мазепи та наступ російського царизму на українську державність.(кінець ХVІІ-ХVІІІ ст.) (1 година)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гетьманування І.Мазепи. Усунення від влади І. Самойловича. Коломацькі статті 1687 р. Прихід І.Мазепи до влади, його стосунки з Петром І. Участь Гетьманщини у Північній війні між Росією та Швецією. Перехід І. Мазепи на бік шведського короля Карла ХІІ. Полтавська битва 1709 р. та її наслідки для України. Позитивні і негативні аспекти діяльності І.Мазепи. Оцінка гетьманування І.Мазепи в українській і зарубіжній історіографії. 2. Конституція П.Орлика. Становище української іміграції після поразки в Полтавській битві. Смерть І. Мазепи (1709 р.) в м. Бендери. Обрання П.Орлика гетьманом України в екзилі. Причини прийняття Конституції П. Орлика 1710 р, її зміст і значення. Невдалі спроби П. Орлика звільнити Україну від росіян. 3. Обмеження автономії Гетьманщини та її остаточна ліквідація. Політика Петра І щодо України. Гетьманування І. Скоропадського. Утворення І Малоросійської колегії. Наказний гетьман П. Полуботок, його спроба відновити незалежність Гетьманщини. Гетьманування Д. Апостола. «Правління гетьманського уряду». Відновлення влади гетьмана в 1750 р. 	<p>258, 260, 261, 268, 269, 321-326, 327</p>
--	--

	<p>Кирило Розумовський – останній гетьман України. Остаточне знищення автономії Гетьманщини за часів Катерини II. Ліквідація II Малоросійської колегії, 1786 р.</p> <p>4. Причини ліквідації Української козацької держави.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зрада російських царів; - Наслідки «Руїни»; - Несумісність російського абсолютизму з українською демократичною республікою. <p><u>Завдання на СРС:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Гетьман І.Мазепа: правда та домисли. - Обмеження і остаточна ліквідація автономних прав України російським царизмом. - Функції Української гетьманської держави другої половини ХУІІ-ХУІІІ ст. - Правове становище станів (класів) Війська Запорозького (Гетьманщини) у другій половині ХУІІ-ХУІІІ ст. - Конституція Пилипа Орлика 1710 р.: зміст та політико-правове значення. - Мазепа як державний діяч. - Ліквідація Запорозької Січі: причини та наслідки. - Поширення адміністративно-силових структур царату в Україні (друга половина ХУІІ-ХУІІІ ст.). 	
7	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 7</u></p> <p><u>7.1 Суспільно-політичний устрій і право України після ліквідації української державності (перша половина ХІХ ст.)</u></p> <p><u>Українські землі в складі Російської імперії (1 година)</u></p> <p>1. Загальна характеристика періоду. Становище українських земель в складі Російської імперії. Утворення губерній та генерал-губернаторств. Участь українців у війні проти Наполеона у 1812 р. Утворення військових поселень в Україні (1817 р.). Декабристський рух в Україні.</p> <p>2. Суспільний лад. -Дворянство, його склад, становище, привілеї. -Міське населення (міські обивателі). Цеховий устрій міст. Права та обов'язки міщан. Купецтво. Почесні громадяни. Поява купців-капіталістів та «робочих людей». -Кріпосні селяни. Завершення юридичного закріпачення селян в Україні. Основні обов'язки кріпаків (панщина, місячина). Інвентарна реформа 1847-1848 р. та її наслідки. -Державні селяни, їх основні повинності (грошова рента, податки). Військові поселення та їх вплив на розгортання селянських повстань.</p> <p>3. Державний лад. Центральні органи влади. Імператор. Державна Рада. Імперська канцелярія. Сенат. Урядовий Синод. Комітет міністрів. Місцеві</p>	<p>7, 17, 18, 25, 34, 43, 47, 55, 58, 66, 72, 88, 89, 93, 98-107, 109, 114,116, 117, 120- 124, 167, 168, 172, 179, 194, 207, 208, 219, 224, 229, 233, 273, 274, 278, 292, 304, 313,</p>

<p>органи. Губернатори та генарал-губернатори. Губернське правління (віце-губернатор, радник, прокурор). Казенна палата. Рекрутске присутствіє. Палата державних маєтностей. Повітове управління. Земский суд на чолі з капітаном-справником.</p> <p>4.Кодифікація права. Діяльність української кодифікаційної комісії на чолі з графом П.Завадовським (Лівобережжя - Ф. Давидович, Правобережжя – А. Повстанський). «Свод местных законов губерній и областей, присоединённых от Польши». «Собрание гражданских законов, действующих в Малороссии» (Собрание Малороссийских прав, 1807 г.). «Полное собрание законов Российской империи» (1830р. «Свод законов Российской империи» (1833 р.). Поширення загальноімперського цивільного та кримінального законодавства в Україні. Скасування дії III Литовського статуту на Правобережній Україні (1840-1842 рр.).</p> <p><u>Завдання на СРС.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поглиблене вивчення основних положень лекції. 2. Самостійно відпрацювати питання: <ul style="list-style-type: none"> - Джерела права XIX ст. - Кодифікація законодавства у першій половині XIX ст. <ul style="list-style-type: none"> - Поліцейсько-жандармські установи Російської імперії в Україні у XIX ст. <p>7.2 Українські землі в складі Австрійської імперії (1 година)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика періоду. Становище українських земель в складі Австрійської імперії. Королівство Галичини та Володимерії. Буковина в складі Австрійської імперії. Революційні події 1848 р. Аграрна реформа 1848 р. Конституції 1848 р. та 1849 р. Головна Руська Рада – перша українська політична організація (1848-1851 рр.). 2. Суспільний лад Магнати. Шляхта (звільнення від служби в армії, грошова контрибуція). Міщани. Ознаки розвитку капіталізму. Селяни (панщина, податки, рекрутчина). 3. Організація державного правління на українських землях. Поділ Галичини на циркули та дистрикти. Створення Галицького провінційного станового сейму. Повіти (старости і начальники повітів). Село (сільські гміни). Місто (міські гміни). Закарпаття (жупи, комітати). Жупани, комітатське управління. 4. Основні риси права Запровадження австрійської системи права. Цивільні кодекси 1797 р., 1812 р.; Цивільно-процесуальний кодекс 1781 р. 	<p>314, 315, 318, 320, 321, 324, 325,331,332</p>
---	---

	<p>Кримінальний кодекс Зонненфельда 1797 р. <u>Завдання на СРС.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поглиблене вивчення основних положень лекції. 2. Самостійно відпрацювати питання: <ul style="list-style-type: none"> • Джерела права • Головна Руська Рада та її історичне значення <p>Процеси українського національного відродження на західноукраїнських землях.</p>	
8	<p style="text-align: center;">Лекція 8</p> <p>8.1 <u>Суспільно політичний лад і право України в другій половині XIX століття (1 година)</u></p> <p><i>Становище українських земель в складі Російської імперії</i></p> <p>1. Загальна характеристика періоду. Наслідки поразки в Кримській війні (1853-1856 рр.). Прихід до влади Олександра II, проведення кардинальних реформ (земельна реформа 19 лютого 1861 р., земська реформа 1864 р., судова реформа 1864 р., міська реформа 1870 р., військова реформа 1874 р.). Українське національне відродження XIX ст. Емський указ 1876 р.</p> <p>2. Суспільний лад. Селянство (ліквідація кріпацтва, тимчасово зобов'язані селяни, державні селяни). Дворянство (землевласницька буржуазія, дворяни-напівкріпосники). Робітничий клас, буржуазія.</p> <p>3. Державний лад. Центральні органи влади. Імператор. Державна Рада. Імператорська канцелярія. Сенат. Рада Міністрів. Місцеві органи управління: генерал-губернатори та губернатори; земський справник та земський суд; волосний голова, волосний сход, волосний староста, волосний суд.</p> <p>4. Основні риси права. «Уложення про покарання кримінальні та виправні» (1866, 1885 рр.); Фабрично-заводське законодавство. Кримінальне право. Цивільне право. Шлюбно-сімейне право.</p> <p><u>Завдання на СРС.</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поглиблене вивчення основних положень лекції. 2. Самостійно відпрацювати питання: <ul style="list-style-type: none"> • Джерела права XIX ст. • Правові засади селянської реформи 1861 року в Україні • Процеси національного відродження XIX- початку XX століття в Україні <p>Реформи 60-70-х рр. в Росії та їх практична реалізація в Україні.</p>	

8.2 Становище українських земель в складі Австро-Угорської імперії (1 година)

1. Загальна характеристика періоду.

Утворення Австро-Угорської імперії (1867 р.). Становище Галичини та Буковини в складі Австрії, Закарпаття в складі Угорщини. Конституція Австрії 1867 р.

2. Суспільний лад.

Магнати, шляхтичі. Буржуазія (промислова, банківська, сільська). Духовенство. Селянство (ліквідація кріпацтва в 1848р.). Робітничий клас.

4. Державний лад.

Утворення Рейхсрату (Державної ради в Австрії), Сейму в Угорщині. Відмінність апаратів державного управління в Австрії та Угорщині. Спільні містерства: військоове, фінансів, закордонних справ. Австрійський імператор (цісар) одночасно король Угорщини, його повноваження (формування уряду, призначення чиновників різних рангів, керівництво армією, питання війни та миру, судові рішення, помилування). Законодавча влада: поділ між імператором, урядом, Державною Радою та крайовими сеймами. Ради міністрів (окремі в Австрії та Угорщині) – вищі органи виконавчої влади. Крайова влада: Галичина – намісник; Буковина – крайовий Президент. Поділ Галичини і Буковини на повіти на чолі з начальниками. Крайові сейми – органи самоуправління Галичини та Буковини. Становище Закарпаття в складі Угорщини, її поділ на жупи (області) та комітати. Судоустрій: повітові, окружні суди, вищий крайовий, верховний судовий і касаційний трибунал. Створення прокуратури (1849-1850 рр.) та адвокатури (1871 р.)

5. Основні риси права

Конституції Австрійської імперії 1848, 1849 рр. Закони про забезпечення прав національних меншин (1862, 1867 рр.). Цивільно-процесуальний кодекс Австро-Угорщини (1898 р.). Зміни до Кримінального кодексу (Францишкани) в 1852 р (Галичина, Буковина). Угорський кримінальний кодекс 1879 р. (Закарпаття).

Завдання на СРС.

1. Поглиблене вивчення основних положень лекції.

2. Самостійно відпрацювати питання:

- Джерела права ХІХ століття
- Процесин національного відродження ХІХ- початку ХХ століття на західно-українських землях

Перші політичні партії в Україні.

9	<u>Лекція 9</u>	19, 25, 35,
---	------------------------	-------------

<u>9.1 Суспільно-політичний лад і право України на початку ХХ ст.. (1 година)</u>	37, 8, 58, 67, 114, 116, 121-124,
1.Суспільно-політичний лад і право України на початку ХХ ст.	126-130, 137, 140, 152,
Політичний етап національного відродження України. Створення українських політичних партій, їх програмні вимоги. Україна в умовах російської демократичної революції 1905-1907 рр. Створення Рад робітничих депутатів. Царський маніфест від 17 жовтня 1905 р.	154, 162, 164, 165, 179, 181, 189, 190, 194, 196, 214,237,255
2.Зміни в суспільних і політичних відносинах. Українці в російських Державних Думах.	,269, 274, 291, 302,
Розподіл суспільних сил на три табори : урядовий, буржуазно-ліберальний, революційно-демократичний. Становище дворянства, буржуазії, пролетаріату, селянства. Аграрна реформа П.Столипіна. Вибори до I Державної Думи (березень-квітень 1906 р.). Українська думська громада (42 особи) у I Державній Думі, її діяльність. Розпуск I Державної Думи (8 липня 1906 р.). Вибори до II Державної Думи. Діяльність української громади (47 осіб) у II Думі. Розпуск II Державної Думи (3 червня 1907 р.). Положення про вибори до III Державної Думи від 3 червня 1907 р. (державний переворот в Російській імперії). III Державна Дума – коаліція поміщиків та великої буржуазії.	303, 304, 313, 317, 324, 326
3.Розвиток права.	
Постанови Ради Міністрів. «Мнєня Державної Ради», «Тимчасові правила», як нові надзвичайні законодавчі акти. Робота Сенату та Юридичної наради по кодифікації російського законодавства. Цивільне право (посилення охорони дворянської та буржуазної власності – Царські Укази 1902 р. та 1905 р.) Адміністративне право (обмеження прав і свобод – Тимчасові правила про пресу від 24 листопада 1905 р., 18 березня і 26 квітня 1906 р.; Тимчасові правила про товариства і спілки від 4 березня 1906 р.; Правила про призов військ для сприяння властям від 17 лютого 1906 р. та інші). Кримінальне право (Надання чинності главам Кримінального уложення 1903 р. «Про державні злочини»; Встановлення кримінальної відповідальності за організацію та участь у страйках – указ від 2 грудня 1905 р.).	
4.Україна в умовах столипінської політичної реакції.\	
Застосування «виключного законодавства» щодо страйкарів. Боротьба с профспілками та політичними партіями. Каральні операції проти селянських виступів. Створення повітової поліцейської варті (урядники, вартові). Зміцнення апарату політичної поліції (створення районних охоронних відділень).	

Царський указ про створення військово-польових судів від 19 серпня 1906 р. («швидкодіюча» юстиція). «Столипінські краватки» (шибениці).

Завдання на СРС.

- Загострення суспільно-політичних відносин та російська демократична революція 1905-1907 рр.
- Зміни в органах державної влади і управління в умовах революції:
- Царський маніфест від 6 серпня 1905 р. «Про утворення Державної Думи та про «Положення про вибори Думи»;
- Царський маніфест від 17 жовтня 1905 р. «Про удосконалення державного ладу».
- Участь українців в роботі російських Державних Дум
- Столипінська політична реакція в Україні

9.2 Зміни в державному апараті і праві в період Першої світової війни (1 година)

1. Початок Першої світової війни та ставлення українських політичних сил до неї.

Головні причини та початок I Світової війни. Участь українців у військових діях в складі російської та айстро-угорських армій. Реакція українських політичних партій та організацій на початок I Світової війни. Підтримка царизму (ТУП, «Спілка», УСДРП, «Союз земств і міст південно-західного фронту», «Карпато-руський визвольний комітет» та ін.). Підтримка західно-українських політичних сил Австро-Угорщини (Головна Українська Рада). Позиція щодо війни «Союзу визволення України (СВУ)».

2. Зміни в державному управлінні і праві в умовах війни

Необмежені повноваження царя та уряду. Державна Дума – дорадчий орган. Надзвичайні повноваження Ради Міністрів. Створення головного комітету Всеросійського земського і міського союзів («Земгор»). Воєнно-промислові комітети. Створення особливих нарад (Закон від 17 серпня 1915 р.). Положення про польове управління військами від 16 липня 1914 р. Скасування посад київського, подільського і волинського генерал-губернаторів. Положення про посилення поліції від 30 жовтня 1916 р. Нова редакція 4-го розділу Військово-судового статуту «Про суд у воєнний час». Створення «Військового генерал-губернаторства Галичина» (осінь 1914 р.) та «Військового генерал-губернаторства в областях Австро-Угорщини (серпень 1916 р.). Зміни в цивільному законодавстві (реквізиції, секвестр, втручання держави у договірно-господарські відносини). Зміни в кримінальному законодавстві (встановлення кримінальної

	<p>відповідальності за невиконання постанов особливих нарад, умисне членушкодження, пияцтво, підвищення цін, дезертирство).</p> <p>3. Криза державної влади в Російській імперії</p> <p>Криза в промисловості та сільському господарстві, грошова емісія. Кризовий стан в армії (великі людські втрати, відсутність необхідного озброєння, антивоєнні настрої солдат і офіцерів, дезертирство, «братання» на фронті). Дезорганізація роботи уряду («міністерська чехарда»). Антиурядова позиція Прогресивного блоку в IV Державній Думі (П. Мілюков, О.Гучков). Підготовка прогресистами державного перевороту, як альтернативи можливої революції в Росії.</p> <p><u>Завдання на СРС.</u></p> <p>Самостійно відпрацювати питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Реакція українських політичних сил на початок Першої світової війни. - Зміни в системі військового і територіального управління. - Органи для посилення свого впливу на політичне і економічне життя країни, що використовували в умовах війни буржуазія і прогресивно налаштовані поміщики. - Посилення карально-охоронних функцій губернської адміністрації. - Зміни в судових органах. 	
10	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 10</u></p> <p style="text-align: center;"><u>10.1 Суспільно-політичний лад і право України після перемоги Російської лютневої демократичної революції 1917 року (1 година)</u></p> <p>1. Перемога лютневої революції. Крах самодержавства.</p> <p>Початок революційних подій в Петрограді 23 лютого 1917 р. Мітинги та мирна демонстрація робітників (24-25 лютого). Масові страйки, демонстрації, сутички демонстрантів з поліцією (26-27 лютого). Перехід армії на бік демонстрантів, захоплення Арсеналу, Петропавлівської фортеці, Адміралтейства тощо. Створення Петроградської ради робітничих депутатів (М.Чхеїдзе, О.Керенський). Засідання Прогресивного блоку IV Державної Думи. Створення Тимчасового комітету для встановлення порядку в Петрограді (1 березня 1917 р.). Прибуття Миколи II до Пскова (2 березня). Переговори царя Миколи II з О. Гучковим та В. Шульгіним. Зречення Миколи II від влади.</p> <p>2. Тимчасовий уряд та його органи.</p> <p>Утворення Тимчасового уряду на чолі з князем Г. Львовим (2 березня 1917 р.). Взаємовідносини Тимчасового уряду та Петроградської ради робітничих депутатів. Квітнева криза Тимчасового уряду, включення до нього 6 міністрів-соціалістів</p>	<p>25, 29, 35, 37, 38, 58, 66, 67, 114, 116, 121-124, 126- 130, 137, 152, 154,179, 181, 194, 196, 238, 269, 274, 278, 303, 313,324,3 26</p>

<p>(травень 1917 р.). Створення місцевих органів влади (комітети громадських організацій, губернські і повітові комісари). Ліквідація поліції і жандармерії. Формування народної міліції. Реформа судової системи. Липнева криза Тимчасового уряду. Прихід до влади О.Керенського. Державна нарада в Москві (12-15 серпня 1917 р.). Заколот генерала Л. Корнілова. Проголошення Росії республікою (1 вересня 1917 р.).</p> <p>3. Законодавство Тимчасового уряду.</p> <p>Проголошення свободи слова, розширення прав громадян, збереження станів та станових привілеїв. Охорона приватної власності. Постанова Тимчасового уряду про кооперативні товариства та їх спілки (20 березня 1917 р.). Націоналізація земель, що належали Миколі II (27 березня 1917р.). Закон про дозвіл продажу землі (12 липня 1917 р.). Створення міністерства праці, запровадження 8-годинного робочого дня. Обмеження нічної праці жінок та підлітків. Постанова про робітничі комітети на промислових підприємствах (23 квітня 1917 р.). Проголошення амністії за політичні злочини та злочини проти релігії. Скасування смертної кари 12 березня 1917 р. Арешти учасників липневої демонстрації. Відхід від демократичних свобод. Репресії в армії. Поновлення смертної кари на фронті і в тилу 12 липня 1917 р.</p>	
<p><u>10.2 Українська державність за часів Центральної Ради (1 година)</u></p> <p>1. Утворення Центральної Ради. Формування її керівних органів.</p> <p>Утворення Центральної ради (4 (17) березня 1917 р.). Відозва ЦР «До українського народу». Масова маніфестація в Києві 1 квітня 1917 р. Всеукраїнський національний конгрес (17 (21) квітня 1917 р.). Обрання до ЦР 150 депутатів. Вибори керівництва центральної ради: голова – М.Грушевський, заступники – В.Винниченко, С.Єфремов. Відносини Центральної Ради та Тимчасового уряду.</p> <p>2. I і II Універсали Центральної Ради</p> <p>10 (23) червня 1917 р. – I Універсал Центральної Ради. Проголошення автономії України, формування центральних (Генеральний секретаріат) і місцевих органів влади (губернські та повітові ради, волосні і сільські народні управи). 18-25 травня 1917 р. – 1 Всеукраїнський військовий з'їзд. Створення генерального військового комітету (С.Петлюра).</p> <p>Червень – II Всеукраїнський військовий з'їзд. Обрання до ЦР 130 представників. 10-16 червня 1917 р. – Всеукраїнський селянський з'їзд. Обрання 212 осіб до складу ЦР. 24-26 липня – Всеукраїнський робітничий з'їзд. Обрання до ЦР близько 100 представників. Обрання до ЦР представників національних меншин. Всього в складі ЦР – понад 800 депутатів. Обрання</p>	<p>19,25,37, 38,58, 67,71, 114,116, 120-124, 126-130, 137,152, 154,160, 162,164, 165,173, 178,179, 181,194, 196,238, 253,255, 274,275, 277,303, 304,313, 324,326</p>

Генерального Секретаріату – уряду автономної України (голова – В.Винниченко). Прибуття делегації Тимчасового уряду в Україну (О.Керенський). Ультимативні вимоги Тимчасового уряду до Центральної Ради. 3 (16) липня 1917 р. – II Універсал Центральної Ради зафіксував наслідки переговорів з делегацією Тимчасового уряду. Визнання ЦР і Генерального секретаріату крайовими органами України. Генеральний секретаріат – орган Тимчасового уряду в Україні. Всеросійські Установчі збори вирішують питання про автономію України.

3.Проголошення УНР

25-26 жовтня (7-8 листопада 1917 р.) – прихід більшовиків до влади в Петрограді. II Всеросійський з'їзд Рад. Декрети «Про мир» і «Про землю». Створення Ради Народних Комісарів (Раднарком) на чолі з В. Леніним. Засудження Центральною Радою захоплення більшовиками влади. 20 листопада 1917 р. – III Універсал Центральної Ради. Проголошення Української Народної Республіки в федеративному союзі з Росією, демократичних свобод (слова, друку, віри, зборів тощо), 8-годинного робочого дня, скасування смертної кари та ін. 9 січня 1918 р. – день виборів до Українських Установчих Зборів. Їх скликання 22 січня 1918 р.

4. IV Універсал Центральної Ради. Проголошення УНР незалежною демократичною державою.

Проголошення в Харкові радянської УНР. Військовий конфлікт між УНР та більшовистською Росією. Наступ військ М.Муравйова на Київ. Бій під Крутами 29 січня 1918 р. Мирні переговори у Бресті (грудень 1917 р. – січень 1918 р.), участь у них УНР. IV Універсал Центральної Ради – 22 січня 1918 р. Проголошення УНР самостійною, незалежною, вільною, суверенною державою українського народу. Рада Народних Міністрів – вищий виконавчий орган УНР. Оголошення про проведення виборів народних рад, контроль над банками, передача землі селянам без викупу (соціалізація землі), заклик до громадян УНР боротися з більшовиками. Підписання УНР мирної угоди з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною. Прохання про надання військової допомоги. Лютий 1918 р. – окупація України німецькими та австрійськими військами. Невиконання ЦР взятих зобов'язань по відправці до Німеччини і Австро-Угорщини сільськогосподарських продуктів та промислової сировини. Конфлікт між ЦР і окупаційною владою. Прийняття Конституції УНР 29 квітня 1918 р. – «Статут про державний устрій, права і вольності УНР».

11	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 11</u></p> <p style="text-align: center;"><u>11.1 Українська Держава П.Скоропадського (1 година).</u></p>	19,25,37, 38,58,
----	--	---------------------

<p>1. Прихід до влади гетьмана П.Скоропадського. Арешт ЦР, прихід до влади гетьмана П. Скоропадського (29 квітня 1918 р.). «Грамота до всього українського народу». Проголошення створення Української Держави. Призначення прем'єр-міністрів М. Устимовича, М. Василенка, Ф. Лизогуба.</p> <p>2. Внутрішня і зовнішня політика. Аграрна політика уряду П. Скоропадського. Проект реформ земельних справ (листопад 1918 р.), проект загальних основ земельної реформи (липень 1918 р.). Селянські повстання в Україні. Становище промисловості. Запровадження 9-12 годинного робочого дня, зростання безробіття, боротьба з профспілками. Національно-культурна політика (М.Василенко). Відкриття Державного українського університету (6 жовтня 1918 р.), Українського університету в Кам'янці-Подільському 22 жовтня 1918 р. Заснування Державного Українського Архіву, Національної галереї мистецтв, Українського історичного музею, Української національної бібліотеки, Українського національного театру. Створення Української академії наук (В.Вернадський), 24 листопада 1918 р. Зовнішня політика. Встановлення дипломатичних стосунків з країнами Четвертного союзу. Укладення перемир'я з державами Антанти. Підписання тимчасового мирного договору з Росією (12 червня 1918 р.).</p> <p>3. Законодавча діяльність за часів Гетьманату. «Закони про тимчасовий устрій України» (29 квітня 1918 р.). Закон про українське громадянство (1 липня 1918 р.), Закон «Про Державний Сенат» (8 липня 1918 р.), Тимчасовий закон «Про заходи боротьби з розкраданням продукції сільського господарства» (8 липня 1918 р.), Закон «Про загальний військовий обов'язок» (24 липня 1918 р.).</p> <p>4. Криза влади гетьманської держави. Зречення Павла Скоропадського від влади. Капітуляція військ країн Четвертного Союзу (11 листопада 1918 р.). Розгортання революційного руху в Німеччині та Австро-Угорщині. Зміна зовнішньої орієнтації уряду П.Скоропадського. Невдалі спроби налагодження стосунків з країнами Антанти. Політичний заповіт П.Скоропадського (14 листопада 1918 р.). Призначення С.Гербеля новим прем'єр-міністром. Грамота «Про федерацію України з майбутньою небільшовистською Росією». Зречення П.Скоропадського від влади (19 грудня 1918 р.).</p>	<p>67, 71, 114, 116, 120-124, 126-130, 137, 152, 154, 160, 162, 164, 165, 173, 178, 179, 181, 194, 196, 238, 253, 255, 274, 275, 277, 303, 304, 313, 324, 326</p>
<p><u>11.2 УНР за часів Директорії (1 година)</u></p> <p>1. Прихід Директорії до влади. Створення Українського національно-державного союзу (УНДС). Голова А.Ніковський (травень 1918 р.). Український національний союз (УНС). Голова – В. Винниченко (вересень 1918 р.).</p>	<p>19,25,37, 38,58, 67, 71, 114, 116, 120-124,</p>

	<p>Створення Директорії (В.Винниченко, С.Петлюра, Ф.Швець, Ф.Андрієвський, А.Макаренко) – 13 листопада 1918 р. Звернення Директорії до громадян України із закликом повалення влади П.Скоропадського 18 листопада 1918 р. Повстання проти Гетьманату у Білій Церкві 15 листопада 1918 р. Батальйон січових стрільців –300 осіб. Наступ на Київ. 19 грудня 1918 р. – прибуття уряду Директорії до Києва.</p> <p>2. Основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики.</p> <p>Скасування законів Української Держави та відновлення законів УНР. Трудовий принцип розбудови держави. Створення Трудових рад робітників, селян, інтелігенції. Трудовий конгрес – вищий орган влади УНР (перша сесія – 23-28 січня 1919 р. в Києві). Конгрес затвердив єднання УНР і ЗУНР і передав тимчасово законодавчу і виконавчу владу Директорії. Зовнішня політика. В.Винниченко – союз з Росією (місія С. Мазуренка до Москви. Укладення мирного договору з більшовистською Росією). С.Петлюра – союз з Антантою (місія І.Мазепи до Одеси. Домовленість про можливий перехід України під протекторат Франції). УНР в оточенні фронтів: північний схід – більшовистська Росія, південь – війська Антанти, Добровольча армія генерала Денікіна, захід – Польща, центральна Україна – Народна армія Н.Махна. Наступ більшовиків. Відступ Директорії у Східну Галичину (квітень 1919 р.). Об'єднання армії Директорії з Українською Галицькою Армією. Поразка від армії генерала Денікіна. Конфлікт керівництва УНР і ЗУНР. Укладення Варшавської угоди з Польщею (квітень 1920 р). Поразка об'єднаних сил Польщі та УНР у війні з більшовистською Росією.</p> <p>3. Ризький мирний договір. Втрата Україною національної державності.</p> <p>Підписання Ризького мирного договору 18 березня 1921 р. Визнання Польщею Радянської України і зобов'язання припинити перебування на її території залишків антибільшовистських сил і уряду УНР. Поділ Правобережної України між Польщею та УСРР.</p>	<p>126-130, 137, 152, 154, 160, 162, 164, 165, 173, 178, 179, 181, 194, 196, 238, 253, 255, 274, 275, 277, 303, 304, 313, 324, 326</p>
12	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 12</u></p> <p><u>12.1 Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) (1 година)</u></p> <p>1. Утворення ЗУНР</p> <p>Маніфест імператора Австро-Угорщини про перетворення імперії в федеративну державу (18 жовтня 1918 р.). Створення Української національної ради (президент – Є. Петрушевич). Проголошення утворення української держави (20 жовтня 1918 р.). Захоплення влади у Львові Українським військовим комітетом на чолі з Д.Вітовським 1 листопада 1918 р. Боротьба за владу з Польською військовою організацією. 13 листопада 1918 р. – прийняття Тимчасового Основного Закону про державну самостійність</p>	<p>19,25,37, 38,58, 67,71, 114,116, 120-124, 126-130, 137, 152, 154, 160, 162, 164, 165, 173, 178, 179,</p>

<p>українських земель і створення ЗУНР.</p> <p>2. Державний лад Українська національна рада – центральний представницький орган (жовтень 1918 – червень 1919 р.) Президія УНР. Президент – Є.Петрушевич. Виділ УНР – колегіальний орган управління. Державний секретаріат – уряд ЗУНР (К.Левицький, С.Голубович). Місцеві органи управління: повіти – державні повітові комісари, повітові національні ради; села і міста – громадські та міські комісари, прибічні ради. Українська Галицька Армія, поч. 1919 р. – 120 тис. чоловік (М.Омельянович – Павленко, О.Греков, М.Тарнавський).</p> <p>3. Злука ЗУНР та УНР 1 грудня 1918 р. делегація ЗУНР – переговори з Директорією у Фастові. 22 січня 1919 р. – Київ – Акт Злуки (державного об'єднання) ЗУНР та УНР. ЗУНР перейменовано в Західну область УНР. Петрушевич – член Директорії. Процес злиття урядів, армій, законодавчих органів відкладено до скликання Українських Установчих Зборів.</p> <p>4. Судова система та правоохоронні органи Реорганізація поліції, жандармерії, створення народної міліції. Судоустрій: повітові та окружні суди, Найвищий суд (Львів), Найвищий Державний Суд. Військові суди: окружні, Найвищий військовий трибунал. Верховний військовий суд.</p> <p>5. Право Тимчасовий Основний Закон від 13 листопада 1918 р. Закон «Про вживання мови» від 15 лютого 1919 р. Закон «Про право горожанства (громадянства) на Західній області УНР» від 8 квітня 1919 р., Закон «Про земельну реформу» від 14 квітня 1919 р. Виборчий закон від 14 квітня 1919 р.</p> <p>6. Причини поразки й уроки українського державотворення 1917-1920 рр.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Інтервенція сусідніх держав: Росія, Польща, Антанта. - Відсутність боєздатної армії УНР. - Відсутність єдності у керівництві (УНР-ЗУНР) - Антинародна соціальна політика (УНР-Українська Держава) - Зовнішні орієнтири: В.Винниченко – більшовистська Росія, С.Петлюра – Антанта, Польща; П.Скоропадський – Німеччина, Австро-Угорщина, Антанта, небільшовистська Росія). - Відсутність національної ідеї в Україні (лише 3% національно-свідомої інтелігенції). 	<p>181, 194, 196, 238, 253, 255, 274, 275, 277, 303, 304, 313, 324, 326</p>
<p><u>12.2 Утворення Української радянської республіки. Держава і право УСРР в роки воєнного комунізму (1 година).</u></p> <p>1. Проголошення радянської УНР. Грудень 1917 р. – Всеукраїнський з'їзд Рад. Проголошення</p>	<p>19,25,54, 58,71,111 , 114, 116,120-</p>

	<p>радянської УНР. ЦВК України (Ю.Медведєв). Народний секретаріат (Є. Бош, М. Скрипник). Наступ Червоної Армії на Київ. Створення КП(б)У (липень 1918 р.)</p> <p>2. Державний лад. 6 січня 1919 р. – проголошення Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР) в Харкові. 1919 р. – Всеукраїнський з'їзд Рад – вищий законодавчий орган. В період між з'їздами – ВУЦВК (голова Г.Петровський). Створення уряду – Раднаркому УСРР (голова – Х.Раковський). Всеукраїнський революційний комітет (грудень 1919 р.). Міста і села – ревкоми. Села – комітети бідноти (комбідни).</p> <p>3. Судова система, правоохоронні та репресивні органи. Народні суди повітів і міст (січень 1918 р.) Створення революційних трибуналів (січень 1918 р.) один на губернію (справи про контрреволюційні злочини, державну зраду, шпигунство, бандитизм тощо). Колегії обвинувачів і правозаступників. Верховний революційний трибунал (травень 1919 р.). Замість повітових і міських народних судів створюється Єдиний народний суд (лютий 1919 р.). Військові трибунали. Всеукраїнська надзвичайна комісія (грудень 1918 р.) (І. Шварц, М. Лацис). Народна міліція (листопад 1918 р.).</p> <p>4. Формування основ радянського права. Перша українська радянська Конституція 1919 р. Рецепція права більшовистської Росії. Революційна правосвідомість – головне джерело права. 14 березня 1919 р. – III Всеукраїнський з'їзд Рад. Прийняття Конституції УСРР. Республіка рад – державна форма диктатури пролетаріату. Загальнолюдські цінності – рівність, братерство, праця. Але свобода слова, зібрань – лише трудящим класам – пролетаріату і найбіднішому селянству. Позбавлення прав селян-середняків, ремісників, «куркулів», інтелігенції, дрібних промисловців і підприємців. Відсутність принципу розподілу влади.</p>	<p>124, 126-130, 146, 152, 154, 162, 164-166, 177, 179,181,1 88,194,19 6, 202, 204,205, 271, 274,303, 304, 306,307, 313, 316,324, 326, 333,334</p>
13	<p style="text-align: center;">Лекція 13</p> <p style="text-align: center;"><u>13.1 Держава і право України в умовах нової економічної політики (1921 – 1927 рр.) (1 година)</u></p> <p>1. Нова економічна політика в Україні. Особливості політики воєнного комунізму в Україні. Березень 1921 року – перехід до НЕПу. Запровадження продподатку. Скасування контролю над внутрішньою торгівлею. Грошова реформа (1924 р. – червінці). Розвиток підприємницької діяльності («непмани»). Залучення іноземних інвестицій. Наслідки: подолання голоду, довіра селянства, випуск предметів споживання досяг рівня 1913 року. Відставання важкої промисловості.</p>	<p>19,25,54, 58,71,111 , 114, 116,120- 124, 126-130, 146, 152, 154, 162, 164-166, 177, 179, 181,</p>

<p>2. Державний лад. Процес створення союзної Радянської держави. Й.Сталін – «автономізація» радянських республік. Х. Раковський – рівноправність республік. В.Ленін – Російська і Закавказька федерації, Україна і Білорусь об'єднуються в рівноправний союз – СРСР. Три типи наркоматів: 1) Злиті союзні – 5); 2) Об'єднані союзно-республіканські – 5; 3) Автономні республіканські – 6 (юстиції, внутрішніх справ, землеробства, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення). Перший Всесоюзний З'їзд Рад – 30 грудня 1922 р. Декларація про утворення СРСР. Союзний договір. Обрання Центрального Виконавчого Комітету СРСР (4 голови) від України – Г.Петровський. Ухвалення Конституції СРСР 31 січня 1924 р. Внесення змін до Конституції УСРР 1919 р. (10 травня 1925 р.). Вхід до складу УСРР Молдавської автономної республіки. Вищі органи влади: Всеукраїнський з'їзд Рад, ВУЦВК, Президія ВУЦВК, Раднарком України. Місцеві органи: перехід на триступеневу систему управління (червень 1925 р.: округи, райони, сільради. Комнезами перетворені в добровільні громадські організації захисту інтересів сільської бідноти (листопад 1925 р.). Прийняття Положень про окружні і районні з'їзди Рад і виконавчі комітети, сільські ради, міські і селищні Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів (1925 р.).</p> <p>3. Судова система та правоохоронні органи. Створення єдиної системи судових органів: народний суд, губернський суд, Верховний Суд УСРР (жовтень 1922 р.). Нова судова система: народний суд, окружний суд, Верховний Суд УСРР (жовтень 1925 р.). Спеціальні суди: дисциплінарні суди і воєнні трибунали (1926-1929 рр.). Створення державної прокуратури (червень 1922 р.) та адвокатури (жовтень 1922 р.).</p>	<p>188, 194,196, 202, 204, 205, 271, 274,303, 304, 306, 307, 313, 316, 324, 326, 333, 334</p>
<p><u>13.2 Розвиток правової системи УСРР. (1 година)</u></p> <p>1. Конституційні процеси в УСРР. Зміни до Конституції УСРР 1919 р. (10 травня 1925 р.). Прийняття нової Конституції УСРР 14 травня 1929 р.</p> <p>2. Перша радянська кодифікація. 1922-1927 рр. повна кодифікація усіх галузей права. Цивільний кодекс УСРР. Кодекс законів про народну освіту УСРР. Кримінальний кодекс. Кримінально-процесуальний кодекс (усі – у 1922 році). Закон «Про ліси» (1923 р.). Цивільно-процесуальний кодекс (1924 р.). Тимчасові будівельні правила (1924 р.). Ветеринарний кодекс (1925 р.). Виправно-трудоий кодекс (1925 р.). Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб та про акти громадянського стану УСРР (1926 р.). Адміністративний кодекс (1927 р.). Розробка і прийняття нових Кримінального</p>	<p>19,25,54,58, 71,111, 114, 116,120-124, 126-130, 146, 152, 154, 162, 164-166, 177, 179, 181, 188, 194,196, 202, 204, 205, 271, 274,303, 304, 306, 307, 313, 316, 324, 326, 333, 334</p>

	кодексу УСРР (8 червня 1927 р.) та Кримінально-процесуального кодексу УСРР (13 вересня 1927 р.). Посилення силового тиску держави на суспільство. Новий Цивільно-процесуальний кодекс УСРР (11 вересня 1929 р.).	
14	<p style="text-align: center;">Лекція 14</p> <p style="text-align: center;"><u>14.1 Державний устрій та право України в умовах тоталітарно-репресивного режиму (1927 – 1941 рр.) (1 година)</u></p> <p>1. Зміни в суспільно-політичному ладі у першій половині 30-х років. Скасування НЕПу. Сталінська політика «нового курсу». Індустріалізація та колективізація сільського господарства в Україні. Їх наслідки. Насадження тоталітарного режиму в Україні.</p> <p>2. Формування адміністративно-командної системи влади в Україні та її наслідки. Ліквідація багатопартійної системи. Утвердження комуністичної ідеології. Заборона товариств «Просвіта», Української автокефальної православної церкви (УАПЦ) (січень 1929 р.). Нові функції профспілок і комсомолу. Створення органів цензури. Зрощення партійних і державних установ. Реорганізація репресивних органів влади. Посилення ролі ДПУ. Створення «трійок» в обласних центрах УСРР (лютий 1939 р.), їх склад і функції. Створення загальносоюзного НКВС (липень 1934 р.) і «Особливої наради». Зміни в організації роботи судових установ. Утворення Прокуратури СРСР (червень 1933 р.). Політичні репресії в Україні: процес над лівими есерами (1921 р.), «Шахтинська справа» (1928 р.), СВУ (1930 р.), Український національний центр (1931 р.), Контрреволюційна організація в сільському господарстві (1931 р.), Всеукраїнський есерівський центр (1933 р.), Українська військова організація (1933 р.), Польська організація військова (1933 р.). Вбивство С.Кірова 1 грудня 1934 р. «Кіровські розстріли». Український центр «терористів-білогвардійців» 18 грудня 1934 р. Репресії в армії (Й.Якір, Є.Ковтюх, І.Федько, Б.Думенко та ін.). «Чистка» партійного і державного апарату. Створення ГУЛАГу (1937- 1941 рр. – 5 млн., 172 тис. осіб).</p> <p>3. Конституція УРСР 1937 р. та перебудова на її основі державних органів Радянської України. Нова Конституція СРСР 5 грудня 1936 р. 30 січня 1937 р. Надзвичайний З'їзд Рад УСРР затвердив Основний закон Української Радянської Соціалістичної Республіки. Вищий орган влади – Верховна Рада УРСР – єдиний законодавчий орган. Раднарком УРСР – вищий виконавчий і розпорядчий орган. Рівні виборчі права робітників і селян. Ст. 125 – право громадян на об'єднання в громадські організації. КП(б)У є керівним ядром</p>	19,25,54, 58,71,111 , 114, 116, 120- 124, 126-130, 146, 152, 154, 162, 164-166, 177, 179, 181, 188, 194, 196, 202, 204, 205, 271, 274, 303, 304, 306, 307, 316, 324, 326, 333, 334

<p>всіх організацій трудящих як громадських, так і державних.</p> <p>4. Основні риси розвитку права Радянської України.</p> <p>Зміни до Кримінального законодавства СРСР від 7 серпня 1932 р. «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперацій і зміцнення суспільної (соціалістичної) власності» («Закон про 5 колосків»). Посилення відповідальності за недоброякісні вироби, спекуляцію, обман покупців. Постанова ЦВК СРСР від 8 червня 1934 року «Про зраду Батьківщині». Посилення відповідальності за особливо тяжкі державні злочини з 10 до 25 років. Постанова ЦВК СРСР «Про порядок ведення справ по підготовці або здійсненню терористичних актів» від 1 грудня 1934 р.</p>	
<p><u>14.2 Державне будівництво і право на західноукраїнських землях в 20 - 30-х рр. (1 година)</u></p> <p>1. Проблеми української державності за кордоном.</p> <p>Становище Галичини в складі Польщі. Політика колонізації та пацифікації. Три напрями в українському політичному русі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) прорадянський (УСРП, КПЗУ); 2) пропольський (УНДО); 3) самостійницький (УВО, ОУН). <p>Процеси румунізації в Північній Буковині в складі Румунії. Хотинське збройне повстання (січень 1919 р.). Закон Мирзеску 1924 р. Татарбунарське повстання 1924 р. Закарпаття в складі Чехословаччини. Проголошення автономії Підкарпатської Русі. А. Волошин. Проголошення незалежності Карпатської України (14 березня 1939 р.). Окупація Закарпаття Угорщиною.</p> <p>2. Приєднання Західної України, частини Бессарабії та Північної Буковини до складу УРСР.</p> <p>Пакт Молотова-Рібентропа (23 серпня 1939 р.). Початок II Світової війни (1 вересня 1939 р.). Окупація Польщі Німеччиною і СРСР. Договір «Про дружбу і кордони» між СРСР і Німеччиною 28 вересня 1939 р. Поділ території Польщі між Німеччиною і СРСР. Скликання Народних Зборів Західної України 26-28 жовтня 1939 р. Прийняття Декларації про возз'єднання з Радянською Україною. Закон Верховної Ради СРСР «Про включення Західної України до складу СРСР і возз'єднання з УРСР» від 1 листопада 1939 р. ультиматум уряду СРСР Румунії щодо Південної Бессарабії та Північної Буковини (27 червня 1940 р.). Закон ВР СРСР «Про включення північної частини Буковини і Хотинського, Акерманського та Ізмаїльського повітів Бессарабії до складу УРСР» від 2 серпня 1940 р.</p> <p>3. Поширення на західноукраїнські землі радянської форми державності та права.</p> <p>«Радянізація» західно-українських земель. Створення органів</p>	<p>19,37,38, 58,67, 71, 114, 116, 120- 124, 126-162, 164, 181, 194, 196, 238, 253, 255, 274, 304, 313,324, 326</p>

	<p>народовладдя. Соціально-економічні перетворення в промисловості, сільському господарстві, соціальній сфері. Запровадження адміністративно-командної системи влади. Заборона діяльності українських політичних партій, громадських об'єднань, товариств. Пошуки «ворогів народу», їх депортація до Сибіру.</p>	
15	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 15</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Держава і право України в роки Другої Світової війни.</u></p> <p>1. Перебудова державного механізму на початку війни. Державний Комітет Оборони – 30 червня 1941 р. Уповноважені ДКО. Міські комітети оборони. Формування винищувальних батальйонів та підрозділів народного ополчення (1 млн, 300 тис. чоловік). Мобілізація до лав Червоної Армії (осінь 1941 р. – 2.5 млн. чоловік). Рада з евакуації при РНК України (550 промислових підприємств, 3.5 млн. жителів). Бюро обліку і розподілу робочої сили при виконкомах обласних і районних рад. Створення надзвичайної комісії по розслідуванню злочинів нацистів та їх поплічників в Україні (листопад 1942 р.). Діяльність військових трибуналів та військових прокуратур.</p> <p>2. Спроби відновлення української державності ОУН на початку війни. Плани відродження української державності ОУН (б) та ОУН (м). 30 червня 1941 р. – проголошення у Львові Акту відновлення Української держави (Я. Стецько). Обрання міського, обласного та державного правління. Створення української державної міліції та військових шкіл. Спроба досягнення визнання відновленої Української держави (Я.Стецько, В. Стахів). Реакція А. Гітлера на Акт відновлення Української держави. Арешт керівництва ОУН (Б). Перехід ОУН (Б) на нелегальне становище. Позиція ОУН (М) щодо Акту відновлення Української держави. Заява А.Мельника про співпрацю з Німеччиною. Жовтень 1941 р. – створення ОУН (М) в Києві Української Національної Ради (голова Величківський). Організаційна робота групи О.Кандиби (Ольжича) в Києві: створення спілки українських письменників, видання газети «Українське слово», журналу «Литаври», створення осередків Академії Наук та інших установ. Заборона окупаційною владою діяльності Української Національної Ради (кінець 1941 р.) Арешт в Києві провідних діячів ОУН(М) (січень 1942 р.).</p> <p>3. Окупаційний режим на території України. План «Ост» та його реалізація в Україні. Розчленування території України (дистрикт «Галичина», Рейхскомісаріат «Україна», територія, підпорядкована військовому командуванню, Трансністрія, Закарпаття). Призначення генерал-губернаторів в</p>	<p>19, 25, 45, 53, 114, 116, 120-124, 126-130, 143, 146, 152, 154, 162, 165, 177, 179, 181, 192, 194, 196, 199, 202, 205, 248, 264, 269, 271, 274, 303, 304, 313, 324, 326</p>

Україну. Створення концтаборів, катування і знищення їх в'язнів. Економічне пограбування України. Вивезення населення на каторжні роботи до Німеччини.

4. Рух опору в Україні

Керований радянською владою партизанський та підпільний рух. Створення партизанських загонів у 1941 р., їх ефективність. Центральний штаб партизанського руху (П.Пономаренко) – 30 травня 1942 р. Український штаб партизанського руху (Т.Строкач) – червень 1942 р. Діяльність партизанських з'єднань С.Ковпака, О.Федорова, О.Сабурова та ін. Методи боротьби радянських партизан («рейкова війна», операція «Концерт»). Антинацистське підпілля («Партизанська іскра» - Миколаївщина, Ніжинська група Я. Батюка, «Молода Гвардія» (І.Туркенич) – Краснодон, «Народна Гвардія ім. І.Франка (Західна Україна) та ін.

Військові формування бульбівців, бандерівців, мельниківців. Т.Бульба-Боровець – створення Поліської Січі, Української повстанської армії (УПА) в 1941 р. Жовтень 1942 р. – формування підрозділів ОУН-УПА (С. Качинський, Д.Клячківський, Р.Шухевич, В.Кук-Леміш. III Надзвичайний Великий збір ОУН(Б) – серпень 1943 р., його основні рішення. Головний військовий штаб ОУН-УПА (осінь 1943 р.). Р.Шухевич (Т.Чупринка). Українська Головна Визвольна Рада (1944 р., Р.Лозовський, Р.Шухевич)

5. Відновлення радянської влади на українських землях.

Початок визволення території України (с.Півнівка Миловського району Луганської області). Наступальні військові операції 1943-1944 рр. в Україні. 28 жовтня 1944 р. – остаточне звільнення території України. Масові депортації національних меншин з Криму, як пособників нацистських окупантів (180 тис. кримських татар – травень 1944 р.; 12,4 тис. болгар, 14,7 тис. греків, 8,5 тис. вірменів). Боротьба радянської влади з ОУН-УПА на західно-українських землях. Масові депортації родин вояків ОУН-УПА до Сибіру. Відбудова народного господарства в Україні.

6. Право України в умовах війни.

Захист власності. Постанова РНК СРСР «Про порядок обліку і користування націоналізованого, конфіскованого та безгосподарського майна» (17 квітня 1943р.). Постанова РНК УРСР «Про збереження житлової площі військовослужбовців» (14 вересня 1941р.). Постанова РНК УРСР «Про влаштування дітей-сиріт» (15 лютого 1942 р.) і допомогу дітям-сиротам (27 березня 1943 р.). Указ Президії Верховної Ради УРСР «Про усиновлення дітей-сиріт». Запровадження трудової мобілізації непрацюючого міського населення. Закріплення робітників і службовців за підприємствами воєнної промисловості (грудень

	<p>1941 р.). Завдання – створення постійних кадрів робочої сили, зміцнення трудової дисципліни. Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про режим робочого часу» (26 червня 1941 р.). Зміни в колгоспному законодавстві (підвищення мінімуму трудовнів, обов'язкова праця в колгоспі підлітків від 12 до 16 років). Посилення кримінальної відповідальності в умовах воєнного часу (антирадянська агітація і пропаганда, поширення брехливих чуток, панікерство, дезорганізація тощо). Указ ВР СРСР від 19 квітня 1943 р. про покарання за злодіяння фашистських загарбників та їх пособників. Зміни у кримінально-процесуальному законодавстві (військові трибунали в складі 3-х осіб розглядали справи після 24 годин з моменту вручення обвинувального вироку). Вироки трибуналів оскарженню не підлягали.</p>	
16	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 16</u></p> <p style="text-align: center;"><u>16.1 Держава і право України у перші повоснні роки (1945 - середина 1950-х рр.) (1 година)</u></p> <p>1. Соціально-економічний лад. Відбудова народного господарства (збитки 285 млрд. крб.. = 100 млрд. доларів США). Посуха 1946 р. – Голод (померло 800 тис. чоловік). Кінець 1945 р. – відбудовано 1/3 промислового потенціалу України. 1946 р. – промисловість переведена на мирне виробництво. 1945 р. від сільського господарства отримано лише 40% зерна від одержаного в 1940 р. Територіальні питання (Чехословаччина, Польща, Румунія). Операція «Вісла». Україна – одна із засновниць ООН (6 травня 1945 р.). Участь УРСР у Паризькій мирній конференції (липень 1946 р.), Україна стала членом Всесвітньої Ради Миру. «Ждановщина» та її прояви в Україні (боротьба з українським націоналізмом, космополітизмом, «лисенківщина», ліквідація Української греко-католицької церкви та ОУН-УПА).</p> <p>2. Державний устрій. Ліквідація ДКО (4 вересня 1945 р.). Повернення влади радам. Процес інтеграції партійного і державного апарату. Створення політвідділів на залізничному транспорті. 1946 р. – вибори до Верховної Ради СРСР та Верховної Ради УРСР. Активне (18 р.) і пасивне (ВР УРСР – 21 рік, ВР СРСР – 23 роки) виборче право. Замість Раднаркому створено Раду Міністрів. Вибори до Рад депутатів трудящих (грудень 1947 р.). Затвердження нового гербу, прапору та гімну УРСР (1949 р.). Судова система. Поновлено склад обласних судів. Вибори народних суддів громадянами району (1949 р.) Створено міністерство юстиції УРСР (загальне керівництво судами). Проте на ліквідовані «трійки» та «Особлива нарада».</p>	<p>13,14,19, 25,45, 58,65, 114, 116, 120-124, 126-130, 152, 154, 162, 164, 165, 177, 181, 192, 194, 196, 205, 206, 269, 271, 274, 292, 303, 313,324,3 26</p>

<p>3. Правова система.</p> <p>Цивільне право. Зміцнення державної власності, її збереження і примноження. Націоналізація в західних областях (земля, промисловість, комунальні підприємства, банки тощо). Розвиток господарсько-договірних відносин. Житлова проблема – встановлення права кожного купити чи побудувати жилий будинок (60 кв.метрів). Грошова реформа 1947 р. (скасування карткової системи). Введення відкритої торгівлі за єдиними державними цінами.</p> <p>Трудове право. Усунення обмежень воєнного часу. Відновлення відпусток, видача грошових компенсацій, відміна понаднормових робіт. Але зберіг чинність указ про неможливість самовільного залишення місця роботи. Колективні договори між адміністрацією та ФЗМК. Доплата за вислугу років і бездоганну трудову діяльність.</p> <p>Колгоспне право. Пріоритет розвитку сільгоспартілі, як єдино правильної форми господарства. Укрупнення колгоспів. Обмеження прав колгоспників (відсутність паспортів, неможливість залишити колгосп тощо). Залежність колгоспів від МТС.</p> <p>Кримінальне право. Амністія за злочини невеликої тяжкості. Припинення дії норм кримінального права, що існували у воєнний час. 12 березня 1951 р. – закон про захист миру (пропаганда війни – найтяжчий злочин проти людства). Посилення відповідальності за розголошення державної таємниці, втрату особливо таємних документів, передачу за кордон винаходів, технічних удосконалень, що складають державну таємницю. Указ від 4 липня 1947 р. про кримінальну відповідальність за розкрадання державного та громадського майна (позбавлення волі на строк до 25 років). Скасування смертної кари (26 травня 1947 р.). 12 січня 1959р. відновлення смертної кари до зрадників, шпигунів диверсантів. Посилення відповідальності за самогоноваріння і збут самогону.</p>	
<p><u>16.2 Держава і право України в період десталінізації та лібералізації радянського суспільства</u> <u>(друга половина 50-х – перша половина 60-х рр.) (1 година)</u></p> <p>1. Загальний історичний огляд</p> <p>Смерть Й.Сталіна 5 березня 1953 р. Обрання М.Хрущова першим секретарем ЦК КПРС (вересень 1953 р.) Усунення Л.Берія від влади. XX з'їзд КПРС – початок процесів десталінізації. Постанова ЦК КПРС «Про подолання культу особи і його наслідків» від 30 червня 1956 р. Політична «відлига» в Україні. Амністія громадян, котрі співпрацювали з німецькими окупантами (вересень 1955 р.). Засудження дій антихрущовської опозиції (Г.Маленков,</p>	<p>13,14,19, 25,45, 58,65, 114, 116, 120-124, 126-130, 152, 154, 162, 164, 165, 177, 181, 192, 194, 196,</p>

<p>В.Молотов, Л.Каганович) – червень 1957 р. М.Хрущов – перший секретар ЦК КПРС і голова Ради Міністрів СРСР. Л.Брежнєв – голова Президії Верховної Ради СРСР. Усунення М.Хрущова від влади (жовтень 1964 р.)</p>	<p>205, 206, 269, 271, 274, 292, 303,</p>
<p>2. Державний лад</p>	<p>313,324,3</p>
<p>Посилення представницького складу Верховної Ради УРСР. Розширення компетенції ВР УРСР. Затвердження бюджету та щорічних народно-господарських планів. Закон про порядок відкликання депутатів Верховної Ради та депутатів Рад інших рівнів. Попереднє всенародне обговорення найбільш значних законопроектів. Підвищення ролі Ради Міністрів. Зменшення кількості загальносоюзних міністерств і збільшення кількості союзно-республіканських. Постанова Ради Міністрів УРСР «Про заборону розширення штату апаратів» (15 квітня 1957 р.). Створення раднаргоспів в Україні (реформа 1957 р.) – розвиток економічної самостійності. Створення Ради народного господарства України (1960 р.), РНГ СРСР (1962 р.). Відмова від раднаргоспів (1965 р.). Положення про сільські і районні Ради. Сесія – головна структура Ради (двічі на рік). Виконком Ради, його повноваження та обов'язки. Підвищення значення постійних комісій Рад. Поділ обласних рад на промислові і сільські (1962 р.). Реорганізація суду (кінець 1958 р.), органів прокуратури (травень 1955 р.) та державної безпеки (створення КДБ). Положення про товариські суди. Створення народних дружин.</p>	<p>26</p>
<p>3. Правова система</p>	
<p>Друга радянська кодифікація Закон про судоустрій УРСР (1959 р.), Кримінальний та Кримінально-процесуальний кодекси (1960р.), Цивільний та Цивільно-процесуальний кодекси (1964 р.). Підготовка до друку 6 томів хронологічного зібрання чинних законів, указів Президії ВР, постанов, розпоряджень уряду (1917-1961 рр.). Цивільне право. Збільшення об'єктів державної власності (ліквідація промислової кооперації, створення нових рад.госпів тощо). Визнання третьою формою соціалістичної власності власність громадських організацій, в т.ч. і власність компартії. Трудове право. Скасування кримінальної відповідальності за самовільне залишення робочого місця(1956 р.). Скорочення робочого часу до 7 годин (1958 р.). Закон «Про державні пенсії» (1956 р.). Запровадження грошової оплати колгоспникам, отримання ними паспортів (1958 р.). Кримінальне право. Головне завдання кримінального права – охорона суспільного та державного ладу, соціалістичної власності, особи та її прав і всього правопорядку від злочинних посягань. Вік кримінальної відповідальності підвищився до 16</p>	

	<p>років (за тяжкі злочини – 14 р.). Відміна таких мір покарання, як оголошення ворогом народу з вигнанням із СРСР назавжди, чи на певний строк, позбавлення виборчих прав тощо. Розстріл – вища міра покарання за найбільш тяжкі та небезпечні злочини. Зменшення строку позбавлення волі (з 25 р. до 15 р.). Умовне засудження (1959 р.). Посилені покарання за виготовлення і збут підробних грошей, валютні операції, зґвалтування, хабарництво та ін. Амністії 1953 та 1955р.</p> <p>Зміни у кримінальному судочинстві. (скасування особливого порядку ведення слідства і судового розгляду у справах про терористичні організації та терористичні акти від 1 грудня 1934 р. та в справах про шпигунство та диверсії (від 14 вересня 1937 р.). Початок процесу реабілітації (вересень 1953 р.). Ліквідація концтаборів. Судові процеси над особами, винними в організації масових репресій (справи Берії, Деканозова, Кобулова та ін.).</p>	
17	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 17</u></p> <p style="text-align: center;"><u>17.1 Держава і право України в період неосталінізму (середина 60-х середина 80-х рр.) (1 година)</u></p> <p>1. Загальний історичний огляд.</p> <p>Жовтень 1964 р. – усунення М.Хрущова від влади. Нова економічна реформа 1965-1972 рр. (ліквідація раднаргоспів, відновлення загальносоюзних промислових міністерств). З 1972 р. – розвиток оборонної промисловості, освоєння Сибіру. Кінець 70х – початок 80-х років – кризовий стан економіки України. Урбанізація населення. Зменшення сільського населення. Усунення П. Шелеста з посади першого секретаря ЦК КПУ. В.Щербицький. Боротьба з проявами національної самосвідомості.</p> <p>2. Державний лад.</p> <p>Вищі органи влади.</p> <p>Верховна Рада УРСР – вищий законодавчий орган. Робота постійних комісій ВР (Положення від 29 червня 1966 р. та 25 березня 1980 р.)</p> <p>Президія ВР УРСР – видання указів, нормативних актів, забезпечення організації роботи ВР УРСР.</p> <p>Рада Міністрів – вищий орган державного управління (Закон від 19 грудня 1978 р.). 29 союзно-республіканських міністерств (1978 р.).</p> <p>Місцеві органи влади і управління. Обласні, районні, міські, районні в містах, селищні, сільські Ради депутатів трудящих. Конституція УРСР 1978 р. змінила назву «Ради депутатів трудящих» на «Ради народних депутатів». Обирались на 5 років. Виконкоми Рад – розпорядчі органи Рад. Відділи і управління виконкомів Рад.</p>	13, 25, 58, 114, 116, 120-124, 126 – 130, 146, 155, 162, 164, 165, 181, 194, 196, 206, 240, 269, 274, 289, 299, 300, 301, 303, 313, 324, 326, 338.

<p>3. Судова система та правоохоронні органи. У 1981 р. прийняті закон «Про судоустрій УРСР», «Про вибори районних (міських) народних суддів УРСР», «Про порядок відкликання народних суддів і народних засідателів районних (міських) народних судів УРСР». Закон УРСР «Про державний нотаріат» від 15 грудня 1974 р. (знаходився у віданні Міністерства юстиції УРСР). Закон «Про прокуратуру СРСР» від 30 листопада 1979 р. (термін повноважень прокурорів усіх ланок – 5 років). Міністерство внутрішніх справ УРСР (1978 р.) Указ Президії ВР СРСР «Про основні обов'язки і права радянської міліції по охороні громадського порядку і боротьбі зі злочинністю» від 8 червня 1973 р. і Положення про радянську міліцію (30 листопада 1979 р.). Закон «Про адвокатуру СРСР» (1980 р.)</p> <p>4. Основні риси права. Конституція УРСР 1978 року. Конституційна реформа (рішення в 1962 р.) Нова Конституція СРСР (7 жовтня 1977 р.). Конституція УРСР (20 квітня 1978 р.) – преамбула і 10 розділів. УРСР – суверенна радянська соціалістична держава, має право зносин з іноземними державами. Проголошено право виходу зі складу СРСР, але механізму здійснення цього права не було передбачено. Ст. 6 Конституції проголошувала комуністичну партію «керівною і спрямовуючою силою суспільства, ядром її політичної системи». Проголошені демократичні права не збігалися з реальним життям. Кодекс УРСР про адміністративні правопорушення (1984 р.). Кодекс про шлюб і сім'ю УРСР (20 червня 1969 р.), Житловий кодекс (30 червня 1983 р.), Кодекс законів про працю УРСР (10 грудня 1971 р.), Земельний кодекс УРСР (8 липня 1970 р.), Водний кодекс УРСР (9 червня 1972 р.). Закон СРСР «Про внесення доповнень і змін до Основ кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік (11 липня 1969 р.). Положення про особливо небезпечного рецидивіста, умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, погашення судимості тощо. 1970 р. – вводиться новий інститут – умовне засудження до позбавлення волі з обов'язковим залученням засудженого до праці. 1972 р. – вводиться поняття тяжкого злочину і вичерпний перелік його видів. 1980 р. – згвалтування малолітніх – особливо обтяжуюча обставина. 1981 р. – посилення боротьби з хуліганством.</p>	
<p><u>17.2 Держава і право України в період Перебудови (1985-1991 рр.) (1 година)</u></p> <p>1. Загальний історичний огляд Квітневий (1985 р.) Пленум ЦК КПРС – курс на перебудову (радикальна економічна реформа, демократизація суспільного</p>	<p>13, 25, 58, 114, 116, 120-124, 126 – 130, 146, 155,</p>

життя, гласність). Основні положення про перехід від командно-адміністративної системи до економічних методів управління в Україні (квітень 1988 р.). Загострення екологічної ситуації – 26 квітня 1986 р. – аварія на ЧАЕС. Провал економічної реформи. Закон «Про економічну самостійність Української РСР» (3 серпня 1990 р.). Розвиток процесів демократизації і гласності. Закон УРСР «Про свободу совісті та релігійні організації» (квітень 1991 р.). Отримання офіційного статусу УГКЦ та УАПЦ. Поява нових громадських організацій і об'єднань (НРУ, «Меморіал», СНУМ та ін.). Виникнення нових політичних партій в 1990 р. (Українська республіканська партія, Партія демократичного відродження України, Соціал-демократична партія, Соціалістична партія, Конституційно-демократична партія, Демократична партія України). Криза КПУ. 16 липня 1990 р. – Декларація про державний суверенітет України. Скасування ст. 6 Конституції УРСР про керівну роль компартії. Робота по підготовці нового Союзного договору. Сепаратистські настрої в Україні. Референдум 17 березня 1991 р. (70,5% учасників референдуму за оновлену федерацію). 19 серпня 1991 р. – спроба державного перевороту в СРСР. 24 серпня 1991 р. – прийняття Акту проголошення незалежності України. 1 грудня 1991 р. – Всеукраїнський референдум щодо підтвердження Акту проголошення незалежності України (90,35% - за). Л.Кравчук – перший президент України. 7-8 грудня 1991 р. лідери України (Л.Кравчук), Росії (Б.Єльцин), Білорусі (С.Шушкевич) підписали угоду про створення СНД. 21 грудня 1991 р. – до СНД приєдналися ще 8 незалежних держав колишнього СРСР.

162, 164,
165, 181,
194, 196,
206, 240,
269, 274,
289, 299,
300, 301,
303, 313,
324, 326,
338

2. Зміни в державному ладі

Березень 1990 р. – запровадження інституту Президента СРСР (М.Горбачов). Грудень 1990 р. – Рада Міністрів СРСР перейменована на Кабінет Міністрів СРСР. Верховна Рада УРСР – вищий законодавчий орган України. 1 грудня 1991 р. – вибори I Президента України (Л.Кравчук). Рада Міністрів УРСР перейменована на Кабінет Міністрів УРСР. Заміна посади голови Ради Міністрів на посаду Прем'єр Міністра.

Місцеві органи влади. 7 грудня 1990 р. – Закон УРСР «Про місцеві ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування» визначив засади місцевого самоврядування, правовий статус рад народних депутатів, органів територіального громадського самоврядування. Система місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські Ради народних депутатів, їх органи, інші форми територіальної самоорганізації громадян.

3. Судова система та правоохоронні органи

	<p>13 листопада 1989 р. – Основи законодавства СРСР і союзних республік про судоустрій. Внесення змін до розділу 18 Конституції УРСР «Суд і арбітраж» (27 жовтня 1989 р.) Судова система: Верховний суд УРСР, Верховний суд Автономної Республіки Крим, областні суди, Київський міський суд, районні/міські народні суди. Обрання суддів районних судів обласними радами народних депутатів. Термін повноважень суддів усіх рівнів – 10 років, народних засідателів – 5 років. Контроль за роботою суддів в Україні здійснює лише Верховний Суд УРСР. Генеральний прокурор призначається ВР УРСР на 5 років. 20 грудня 1990 р. – Закон «Про міліцію» (регламентував права та обов'язки працівників міліції).</p> <p>4. Розвиток права</p> <p>Закон УРСР «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) УРСР» від 14 лютого 1992 р. Скасування ст. 6 Конституції УРСР. У розділ «Основні права, свободи і обов'язки громадян УРСР» додано положення про право громадян України об'єднуватися в політичні партії та інші громадські організації. Створення Конституційного Суду (обирався Верховною Радою УРСР на 10 років в кількості 23 членів суду).</p> <p>Цивільне право. «Закон про власність в СРСР» (березень 1990 р.). Окрім власності громадян, колективної, державної власності допускалась власність іноземних держав, міжнародних організацій, іноземних фізичних та юридичних осіб. Закон УРСР «Про підприємництво в УРСР» від 27 березня 1991 р.</p> <p>Трудове право. Новий порядок укладення колективних договорів. Поява контрактної форми трудового договору. Скасування ряду обмежень щодо роботи за сумісництвом.</p> <p>Земельне право. Право на придбання землі в довічне володіння або аренду.</p> <p>Кримінальне право. Особлива увага спрямована на боротьбу з пияцтвом, одержанням нетрудових доходів, наркоманією, спекуляцією. 2 липня 1991 р. – ВР СРСР прийняла Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік.</p>	
18	<p style="text-align: center;"><u>Лекція 18</u></p> <p><u>18.1 Держава і право в умовах незалежності України (1 година)</u></p> <p>1. Державний лад.</p> <p>24 серпня 1991 р. – Акт проголошення незалежності України. Україна – президентсько-парламентська республіка. Президент України – глава держави та глава виконавчої влади. Верховна Рада – єдиний орган законодавчої влади (450 народних депутатів обираються на 4 роки). ВР працює сесійно, обирає голову ВРУ, затверджує перелік комітетів, які здійснюють законодавчу роботу.</p>	25, 58, 97, 100, 114, 116, 120-124, 126-130, 134, 135, 138, 155, 161, 162, 164, 165, 169, 182,

<p>Президент України – є главою держави і виступає від її імені. Він є гарантом державного суверенітету і територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Президенти України: Л.Кравчук (1991-1994 рр.), Л.Кучма (1994-2005 рр.), В.Ющенко (2005-2010 рр.), В. Янукович (2010-2014 рр.), О. Турчинов (в.о., 2014 р.) П. Порошенко – (з 2014 р.)</p>	<p>194, 196, 206, 240, 247, 248, 255, 269, 274, 289, 291, 303, 313, 324, 326, 338</p>
<p>Кабінет Міністрів – вищий орган виконавчої влади (відповідальний перед Президентом України та підконтрольний і підзвітний ВРУ). Видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими для виконання. (Прем'єр міністри України: В.Фокін (1991-1992 рр.), Л.Кучма (1992-1993 рр.), Є.Звягільський (1993-1994 рр.), В.Масол (1994-1995 рр.), Є.Марчук (1995-1996 рр.), П.Лазаренко (1996-1997 рр.), В.Дурдинець (1997 р.), В.Пустовойтенко (1997-1999 рр.), В.Ющенко (1999-2001 рр.), А.Кінах (2001-2002 рр.), В.Янукович (2002-2005 рр.), М.Азаров (2004-2005 рр.), Ю.Тимошенко (2005 р.), Ю.Єхануров (2005-2006 рр.), В.Янукович (2006-2007 рр.), Ю.Тимошенко (2007-2010 рр.), М.Азаров (2010-2014 рр.), А.Яценюк (2014-2016 рр.), В.Гройсман (з 2016 р.).</p>	
<p>Місцева влада. Березень 1992 р. – Закон України «Про місцеві Ради народних депутатів, місцеве і регіональне самоврядування». Діяльність Рад обмежена здійсненням функцій місцевого регіонального самоврядування, виконавчі функції виконує представник Президента України.</p>	
<p>3 лютого 1994 р. – Закон України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування» (влада на місцях повернута Радам та їх виконкомам)</p>	
<p>Після прийняття Конституції України 1996 р. – влада передана державним адміністраціям. Місьцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі комітети.</p>	
<p>2. Судова система та правоохоронні органи.</p>	
<p>Квітень 1992 р. – розробка концепції судово-правоохоронної реформи. Верховний Суд України – вищий суд в системі судів загальної юрисдикції. Друга ланка: Верховний Суд АРК, обласні апеляційні, Київський, Севастопольський міські суди. Основна ланка судової системи – районні (міські), міжрайонні (окружні) суди. До судів спеціальної юрисдикції входять воєнні та арбітражні суди.</p>	
<p>Конституційний суд України – посилення конституційного контролю, стабілізація та зміцнення конституційного ладу, утвердження верховенства права та найвищої юридичної сили</p>	

<p>Конституції, прямої дії її норм, забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина. Складається з 18 суддів (призначаються по шість Президентом України, ВРУ та 3 із суддів України терміном на 9 років). Реформа Прокуратури. Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р. Закон України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 р.</p> <p>Створення Служби безпеки України. Закон України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р. – СБУ – державний правоохоронний орган спеціального призначення, підпорядкований Президенту України, підконтрольний Верховній Раді України.</p> <p>Адвокатура. Добровільне професійне громадське об'єднання, незалежне від органів влади. Регламентується Законом України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (2013 р.)</p>	
<p><u>18.2 Розвиток права в умовах незалежності України (1 година)</u></p> <p>1.Правова система України. Прийняття Конституції України 1996 року.</p> <p>Реформування правової системи. Конституційний процес в Україні. 14 лютого 1992 р. – Закон України «Про внесення змін і доповнень в Конституцію». Робота конституційної комісії (до жовтня 1993 р. опрацьовано 4 варіанти проєктів Основного Закону). Закон України «Про державну владу і місцеве самоврядування» (18 травня 1995 р.). Посилення повноважень Президента України. Укладання конституційного договору між Президентом України Л.Кучмою та Верховною Радою України (8 червня 1995 р.). 28 червня 1996 р. – прийняття Конституції України.</p> <p>2.Кодифікаційні процеси в Україні.</p> <p>Цивільне право. Закони України «Про господарські товариства» (18 вересня 1991 р.), «Про заставу» (1 жовтня 1992 р.), «Про банкрутство (14 жовтня 1992 р.), «Про аудиторську діяльність» (22 квітня 1993 р.), «Про авторське право і суміжне право» (4 лютого 1994 р.) та ін. 16 січня 2003 р. – прийняття Цивільного Кодексу України.</p> <p>Трудове право. Зміни до Кодексу законів про працю. Закони України «Про охорону праці» (14 жовтня 1992 р.), «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» (3 березня 1998 р.) та ін.</p> <p>Кримінальне право. Внесення до Кримінального кодексу (1960 р.) змін та доповнень. Березень 1992 р. вилучення з КК України таких видів покарань, як заслання та виселення. Грудень 1994 р.- Закон України «Про посилення кримінальної відповідальності за деякі злочини проти держави». Березень 1997 р. – введено мораторій на виконання смертної кари, в 1999 р. цей вид покарання було</p>	<p>25, 58, 97, 100, 114, 116, 120-124, 126-130, 134, 135, 138, 155, 161, 162, 164, 165, 169, 182, 194, 196, 206, 240, 247, 248, 255, 269, 274, 289, 291, 303, 313, 324, 326, 338</p>

скасовано. У 2001 році прийнято новий Кримінальний Кодекс України.

За роки незалежності України були прийняті та набрали чинності такі кодекфіковані акти: Господарський процесуальний кодекс України (1991 р.), Лісовий кодекс України (1994 р.), Кодекс України про надра (1994 р.), Кодекс торговельного мореплавства (1995 р.), Водний кодекс України (1995 р.), Земельний кодекс України (2001 р.), Сімейний кодекс України (2002 р.), Господарський кодекс України (2003 р.), Кримінально-виконавчий кодекс України (2003 р.), Цивільний процесуальний кодекс України (2004 р.), Кодекс адміністративного судочинства України (2005 р.), Бюджетний кодекс України (2010 р.), Податковий кодекс України (2011 р.), Повітряний кодекс України (2011 р.), Митний кодекс України (2012 р.), Кримінальний процесуальний кодекс України (2012 р.), Кодекс цивільного захисту України (2012 р.).

3.«Революція гідності» 2013-2014 року та її основні наслідки. Сучасний стан розвитку держави і права України.

Відмова В.Януковича підписати договір про асоціацію з Європейським Союзом. Студентські протести в Києві. Силовий розгін владою «студентського майдану» 30 листопада 2013 р. Розгортання революційних подій в Києві. Розстріл протестантів 20 лютого 2014 р., його наслідки. Самоусунення В.Януковича від обов'язків Президента України, його втеча за межі України. Зміни в керівництві Верховної Ради України (обрання головою О.Турчинова). Призначення нового складу Кабінету Міністрів України. О. Турчинов – виконуючий обов'язки Президента України. А.Яценюк – Прем'єр-міністр України.

Російська окупація Автономної Республіки Крим. Протиправне включення її до складу Російської Федерації (анексія). Президентські і парламентські вибори 2014 р. Обрання Президентом України П.Порошенка. Євроінтеграційна політика керівництва України. Розв'язання Росією «гібридної війни» на Сході України. Утворення невизнаних квазі-держав «ДНР» та «ЛНР». Переговори в Мінську і Нормандському форматі, їх наслідки.

Проведення кардинальних реформ в Україні. Реформування Збройних сил України, створення Національної поліції України. Реформа освіти. Проблеми реформування судових органів і органів прокуратури. Закон України «Про люстрацію», його ефективність. Корупція в Україні та шляхи її подолання. Створення нових антикорупційних органів (НАБУ, НАЗК). Перспективи входження України до Євросоюзу та НАТО.

2.1.2 Практичні (семінарські) заняття

Семінар 1.

1.1 (1 година) Вступ до курсу «Історія держави і права України».

1. Поняття предмета курсу "Історія держави і права України", його місце та значення в системі суспільних наук, зв'язок з галузями правознавства.
2. Принципи та методи пізнання історико-правових явищ.
3. Періодизація курсу "Історія держави та права України".
4. Основні навчальні та наукові джерела курсу "Історія держави і права України".
5. Виховна функція курсу "Історія держави і права України".
6. Роль принципу об'єктивності в пізнанні історико-правових явищ.
7. Визначні дослідники історії української державності та права.
8. Основні документальні джерела з курсу "Історія держави і права України"

Рекомендована література:

1. Грабовський С, Ставроян С, Шкляр А. Нариси з історії українського державотворення. —К.: Генеза, 1995.
2. Захарченко П.П. Історія держави і права України – К, Атіка, 2004.
3. Іванов В.М. Історія держави і права України. – К., Атіка, 2007.
4. Іванченко Р.П. Історія без міфів: Бесіди з історії української державності. - К.: МАУП, 2006.
5. Історія держави і права України /За ред. проф. А.С. Чайковського. - К.: Юрінком Інтер, 2006.
6. Історія держави і права України: У 2 ч. /За ред. А.Й. Рогожина. - К.: Ін Юре, 1996.
7. Історія держави і права України: Курс лекцій /За ред. проф. В.Г. Гончаренка. - К.: Вентурі, 1996.
8. Історія держави і права України: Хрестоматія /За ред. проф. О.О. Шевченка. - К.: Вентурі, 1996.
9. Кузьминець О., Калиновський В., Дігтяр П. Історія держави і права України. - К.: Україна, 2002.
10. Кульчицький В., Настюк М., Тищик Б.Й. З історії української державності. - Львів: Світ, 1992.
11. Малик Я. Історія української державності. -Львів: Світ, 1995.
12. Музиченко П. Історія держави і права України. -К.: Знання, 2003.
13. Орленко В.І. Історія держави і права України. - К.:КНТЕУ, 2001.
14. Орленко В.І. Орленко В.В. Історія держави і права України. – К., Паливода, 2006.
15. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності: Курс лекцій. - К.: Либідь, 1999.

1.2 (1 година). Перші державні утворення і право на території Північного Причорномор'я (I тис. до н.е. – IV ст. н.е.).

1. Кіммерія і Таврика. – перші державні утворення на території України.
2. Суспільний і державний устрій держави скіфів. Сарматія.
3. Грецькі міста-держави Північного Причорномор'я.
4. Боспорське царство.
5. Гетика.
6. Держава гуннів.

Рекомендована література:

1. Блаватский В.Д. Пантикапей. Очерки истории столицы Боспора.- М., 1964.- 227 с.
2. Воронов А.А. Боспор Киммерийский.- М., 1983.- с. 10-30.
3. Захарченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2005. – с. 5-13.
4. Зубарь В.М. Херсонес Таврический и Римская империя.- К., 1994.-149 с.
5. Зубарь В.М. Херсонес Таврический в античную эпоху // Экономика и социальные отношения.- К., 1993.
6. Історія держави і права України. Частина I. / За ред. А.Й.Рогожина / - К., 1996.- с.6-25;-с.75-80.
7. Історія держави і права України/ За ред. А.С. Чайковського/ - К., 2000. – с.11-28.
8. Кадеев В.И. Херсонес Таврический в первых веках нашей эры.- Х., 1981.- с.73-82.
9. Крыжицкий С., Лейпунская Н. Ольвия – память тысячелетий. Одесса, 1982.- 16 с.
- 10.Крижицький С.Д., Зубар В.М., Русяєва А.С. Античні держави Північного Причорномор'я. К., 1998,- 352 с.
- 11.Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності.- К., 1999, с. 9-17.
- 12.Щелов Д.Б. Северное Причерноморье 2000 лет назад.- М., 1975.- 118 с.

Семінар 2.

2.1 (1 година). Суспільно-політичний лад Київської Русі у період зародження і становлення феодалних відносин (VI-XI ст.).

1. Поява східних слов'ян на історичній арені.
2. Анти. Антське царство – перша українська держава.
3. Виникнення і розвиток Київського князівства. Русь. Руська земля.
4. Роль Києвичів у розвитку Київського князівства.
5. Прихід до влади в Києві Рюриковичів.
6. Створення та основні риси ранньофеодальної держави – Київської Русі. Центральні і місцеві органи влади.
7. Суспільний лад Київської Русі.

Рекомендована література:

1. Антологія української юридичної думки. Т.2. Історія держави права України: Руська Правда/ За заг. ред. Ю.С. Шемшученка/ - К., 2002.
2. Брайчевський М.Ю. Походження Русі.- К., 1968.
3. Древняя Русь: проблемы права и правовой идеологии. Сб. науч. трудов / под ред. Г.В.Швекова / ВЮЗИ.- М., 1984.-116 с.
4. Дубровина А.Б. Государственный строй Киевской Руси // Советское государство и право. 1982. № 5, с. 61-69.
5. Захарченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2005; - с. 14-45.
6. Історія держави і права України. Частина I. / За ред. В.Я. Тація, А.Й.Рогожина, В.Д. Гончаренка /- К., 2000.
7. Музиченко П.П. Історія держави і права України – К., 2003.- с. 21-47.
8. Павленко Ю.В. На шляху до формування ранніх цивілізацій на Україні та суміжних територіях // Теоретичні проблеми вітчизняної історіографії та джерелознавства.- К., Вища школа.: 1993. С. 3-32.
9. Памятники русского права.- М., 1952. Вып. 1.– с. 6-32, 81-85, 121-127.
- 10.Российское законодательство X-XX веков. В 9 томах. Т. 1. Законодательство Древней Руси.- М., 1984.- с. 47-49, 64-73, 304-308, 331-341.
- 11.Ричка В.М. Про адміністративно-територіальний устрій давньоруських земель XI-XII ст.// Укр. іст. журнал, 1983. № 2,- с. 94-100.
- 12.Ричка В.М. Шлюб і подружнє життя у Київській Русі // Укр. іст. журнал, 1992. - № 1, с. 131-142.
- 13.Толочко А.П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология.- К.: Наукова думка, 1992.
- 14.Толочко О.П., Толочко П.П. Київська Русь.- К, 1998.
- 15.Черепнин Л.В. Общественно-политические отношения в Древней Руси и “Русская правда”// Древнерусское государство и его международное значение.- М., 1956.- с. 128-178.
- 16.Шекеря І.М. Київська Русь XI ст. у міжнародних відносинах.- К., 1967.
- 17.Хрестоматія з історії держави і права України.- К, 1998.
- 18.Юшков С. Русская правда: Происхождение, источники, ее значение.- М., 1950.- с. 9-24.
- 19.Юшков В.С. Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київській Русі – К., 1992.

2.2 (1 година) Право Київської Русі у період зародження і становлення феодальних відносин (VI-XI ст.)

1. Загальна характеристика джерел права Київської Русі:
 - звичаєве право;
 - князівські уставні, жалувальні, судні, договірні та інші грамоти;
 - церковні устави князів Володимира та Ярослава;
 - рецепція візантійського права;
 - політичні та торгівельні угоди князів з іноземними державами.
2. Історія походження, основні редакції та списки Руської Правди, її структура, зміст та історичне значення.

3. Основні риси цивільного права.

- право власності;
- право зобов'язань;
- право спадщини;
- шлюбно-сімейне право.

4. Основні риси кримінального права:

- поняття і види злочинів;
- мета і система покарань.

5. Судові органи та основні риси судового процесу.

Рекомендована література:

- Антологія української юридичної думки. Т.2. Історія держави права України: Руська Правда/ За заг. ред. Ю.С. Шемшученка/ - К., 2002.
- Брайчевський М.Ю. Походження Русі.- К., 1968.
- Древняя Русь: проблемы права и правовой идеологии. Сб. науч. трудов / под. ред. Г.В.Швекова / ВЮЗИ.- М., 1984.-116 с.
- Дубровина А.Б. Государственный строй Киевской Руси // Советское государство и право. 1982. № 5, с. 61-69.
- Захарченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2005; - с. 14-45.
- Історія держави і права України. Частина I. / За ред. В.Я. Тація, А.Й.Рогожина, В.Д. Гончаренка /- К., 2000.
- Музиченко П.П. Історія держави і права України – К., 2003.- с. 21-47.
- Павленко Ю.В. На шляху до формування ранніх цивілізацій на Україні та суміжних територіях // Теоретичні проблеми вітчизняної історіографії та джерелознавства.- К., Вища школа.: 1993. С. 3-32.
- Памятники русского права.- М., 1952. Вып. 1.– с. 6-32, 81-85, 121-127.
- Российское законодательство X-XX веков. В 9 томах. Т. 1. Законодательство Древней Руси.- М., 1984.- с. 47-49, 64-73, 304-308, 331-341.
- Ричка В.М. Про адміністративно-територіальний устрій давньоруських земель XI-XII ст.// Укр. іст. журнал, 1983. № 2,- с. 94-100.
- Ричка В.М. Шлюб і подружнє життя у Київській Русі // Укр. іст. журнал, 1992. - № 1, с. 131-142.
- Толочко А.П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология.- К.: Наукова думка, 1992.
- Толочко О.П., Толочко П.П. Київська Русь.- К, 1998.
- Черепнин Л.В. Общественно-политические отношения в Древней Руси и “Русская правда”// Древнерусское государство и его международное значение.- М., 1956.- с. 128-178.
- Шекеря І.М. Київська Русь XI ст. у міжнародних відносинах.- К., 1967.
- Хрестоматія з історії держави і права України.- К, 1998.

- Юшков С. Русская правда: Происхождение, источники, ее значение.- М., 1950.- с. 9-24.
- Юшков В.С. Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київській Русі – К., 1992.

Семінар 3.

3.1 (1 година) Держава і право Русі в період феодальної роздробленості (30-ті роки XII-XIV ст.).

1. Причини феодальної роздробленості Київської Русі та зміна суспільно-політичного ладу.
2. Державний лад в XII-XIII ст. на території Давньоруської держави.
3. Розвиток правових відносин на Русі в період феодальної роздробленості.
4. Значення Київської Русі в історії українського державотворення.

Рекомендована література:

1. Алексеев Ю.Г. Псковская Судная грамота и ее время на Руси XIV-XV в.в./ Под. ред. Н.Е.Носова.- Л., 1980.-243 с.
2. Древняя Русь: проблемы права и правовой идеологии. Сб. науч. трудов / Под ред. Г.В.Швекова.- М.: ВЮЗИ, 1984.-116 с.
3. Ермолаев И.П., Кашафутдинов В.Г. Свод законов Киевской Руси: Учеб. пособие для изучения “Русской правды”. Казань, 1985.- 89 с.
4. Ефименко А.Я. История украинского народа.- К., 1990.
5. Іванов В.М. Історія держави і права України. – К. 2003. – с. 58-66.
6. Історія держави і права України. Частина 1// За ред. В.Я. Тація А.Й.Рогожина, В.Д. Гончаренка - К., 2000.
7. Історія держави і права./ За ред. А.С. Чайковського – К., 2000.- с. 78-92.
8. Музиченко П.П. Історія держави і права України. – К.; 2003, - с. 48-65.
9. Ткач А.П. Історія кодифікації дореволюційного права України. - К., КДУ, 1968.-170 с.
10. Українська народність: нариси соціально-економічної і етнографічної історії. - К., 1990.
11. Хрестоматія з історії держави і права України. - К., 2003.
12. Чубатий М.Д. Огляд історії українського права: Історія джерел державного права./ За ред. В.Іваненка. - К.: Ноосфера, 1994.-224 с.
13. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. – К., 1999. – с. 40-53.

3.2 (1 година) Державний та суспільний лад, правово в умовах Галицько-Волинської держави.

1. Виникнення Галицького і Волинського князівств.
2. Утворення Галицько-Волинської держави та її історичний розвиток.
3. Суспільно-політичний лад Галицько-Волинського князівства
4. Основні риси права Галицько-Волинської держави.

Рекомендована література:

1. Ефименко А.Я. История украинского народа.- К., 1990.
2. Іванов В.М. Історія держави і права України. – К. 2003. – с. 58-66.
3. Історія держави і права України. Частина 1// За ред. В.Я. Тація А.Й.Рогожина, В.Д. Гончаренка - К., 2000.
4. Історія держави і права./ За ред. А.С. Чайковського – К., 2000.- с. 78-92.
5. Котляр М.Ф. Галицько-Волинська Русь. - К., 1998.- с.336.
6. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство – К., 1984.
7. Музиченко П.П. Історія держави і права України. – К.; 2003, - с. 48-65.
8. Ткач А.П. Історія кодифікації дореволюційного права України. - К., КДУ, 1968.-170 с.
9. Українська народність: нариси соціально-економічної і етнографічної історії. - К., 1990.
10. Хрестоматія з історії держави і права України. - К., 2003.
11. Чубатий М.Д. Огляд історії українського права: Історія джерел державного права./ За ред. В.Іваненка. - К.: Ноосфера, 1994.-224 с.
12. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. – К., 1999. – с. 40-53.

Семінар 4.**4.1 (1 година) Загарбання українських земель Литвою та Польщею (2 пол. XIV – перша половина XVII ст.).**

1. Польська експансія на Західно-українських землях.
2. Приєднання Наддніпрянської України до Великого князівства Литовського.
3. Люблінська унія 1569 р. та її роль в історії українського народу.
4. Берестейська унія 1596 р. та її наслідки.
5. Становище українських земель в складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої.

Рекомендована література:

1. Антонович В.Б. Очерк истории Великого княжества Литовского до половины XV столетия.- К., 1978.- 158 с.
2. Бордах Ю., Леснодорский Б. История государства и права Польши.- М., 1978.- 158 с.
3. Гурбик А.О. Копні суди на українських землях у XIV-XVI ст.// Укр. істор. журнал. 1990 р. № 10,- с. 110-116.
4. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України.- К., 1990.- с.139-157, 164-175, 197-206, 229-238.
5. Гуслистий К. Україна під литовським пануванням і захоплення її Польщею /з XIVст. по 1569 р./.- К., 1939.
6. Законодательные акты Великого княжества Литовского XV-XVI вв. – Л., 1939.- с. 11-14, 45-56, 64-94, 100-142.
7. Захарченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2005, - с. 46-99.

8. Історія держави і права України. Частина 1: / За ред. А.Й.Рогожина.- К.: 1996.- с. 102- 170.
9. Крип'якевич І.П. Історія України. 2-е видання. Перероб. і допов. – Львів, 1992.- с.119-130, 139-154.
10. Памятники русского права.- М., 1955.- Вып. 3.- с.341-345.
11. Российское законодательство X-XX веков: В 9 т. – М., 1985. Т.1. –с. 5-32, 54-62
12. Русина О.В. Україна під татарами і Литвою. - К, 1998. – 320с.
13. Штамм Н. Судебник 1497 г. – М., 1956. – с. 3-21, 36-72.
14. Тищук Б. М., Вівчаренко Б.А. Суспільно-політичний лад і право України у складі Речі Посполитої та Литовської держави. – Львів, 1996.
15. Ткач А.П. Історія кодифікації дореволюційного права України. - К., 1968.– с.25-42
16. Хрестоматія з історії Української РСР. Т.1.– К., 1959.- с. 117-118, 125-126, 132, 135-137, 197, 203.
17. Хрестоматія з історії держави і права України. – К, 2003.
18. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. К., 1999, с. 54-70.

4.2 (1 година) Державний лад та право українських земель у складі Великого князівства литовського та Речі Посполитої.

1. Загальна характеристика суспільно-політичного ладу на українських землях в складі Великого князівства Литовського та Польського королівства /Речі Посполитої/.
2. Походження та основний зміст права, поширеного на території України:
 - звичаєве право та “Руська Правда”;
 - територіальні привілеї та інші князівські нормативно-правові акти;
 - законодавчі акти польського сейму та “пани-ради”;
 - кодифікація права: Судебник князя Казимира 1468 р., Статути Великого князівства Литовського в редакціях 1529, 1566, 1588 рр.;
 - жалувальна грамота Казимира 1457 р., Артикули Генріха Валуа 1572 р., “Устави та волоки” 1557 р. та інші джерела польського права;
 - збірки магдебурзького та хелмінського права;
 - ординація Війська Запорозького 1638 р.;
 - церковне право.
3. Цивільне та шлюбно-сімейне право:
 - право власності;
 - право зобов’язань, їх види, система, зміст і форма договорів;
 - право спадщини;
 - шлюбно-сімейне право.
4. Кримінальне право:
 - поняття і види злочинів;
 - мета і система покарань.
5. Судові органи і судовий процес.

Рекомендована література:

1. Антонович В.Б. Очерк истории Великого княжества Литовского до половины XV столетия.- К., 1978.- 158 с.
2. Бордах Ю., Леснодорский Б. История государства и права Польши.- М., 1978.- 158 с.
3. Гурбик А.О. Копні суди на українських землях у XIV-XVI ст.// Укр. істор. журнал. 1990 р. № 10,- с. 110-116.
4. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України.- К., 1990.- с.139-157, 164-175, 197-206, 229-238.
5. Гуслистий К. Україна під литовським пануванням і захоплення її Польщею /з XIVст. по 1569 р./.- К., 1939.
6. Законодательные акты Великого княжества Литовского XV-XVI вв. – Л., 1939.- с. 11-14, 45-56, 64-94, 100-142.
7. Захарченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2005, - с. 46-99.
8. Історія держави і права України. Частина 1: / За ред. А.Й.Рогожина.- К.: 1996.- с. 102- 170.
9. Крип'якевич І.П. Історія України. 2-е видання. Перероб. і допов. – Львів, 1992.- с.119-130, 139-154.
- 10.Памятники русского права.- М., 1955.- Вып. 3.- с.341-345.
- 11.Российское законодательство X-XX веков: В 9 т. – М., 1985. Т.1. –с. 5-32, 54-62
- 12.Русина О.В. Україна під татарами і Литвою. - К, 1998. – 320с.
- 13.Штамм Н. Судебник 1497 г. – М., 1956. – с. 3-21, 36-72.
- 14.Тищук Б. М., Вівчаренко Б.А. Суспільно-політичний лад і право України у складі Речі Посполитої та Литовської держави. – Львів, 1996.
- 15.Ткач А.П. Історія кодифікації дореволюційного права України. - К., 1968.–с.25-42
- 16.Хрестоматія з історії Української РСР. Т.1.– К., 1959.- с. 117-118, 125-126, 132, 135-137, 197, 203.
- 17.Хрестоматія з історії держави і права України. – К, 1998.
- 18.Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. К., 1999, с. 54-70.

Семінар 5**5.1 (1 година) Формування та розвиток Української козацької держави (Гетьманату).**

1. Виникнення українського козацтва.
2. Запорозька Січ – зародок Української козацької держави.
3. Рушійні сили і характер Національно-визвольної війни 1648- 1676 рр. проти шляхетської Польщі.
4. Формування Української національної держави:
 - адміністративно-територіальний поділ;
 - вищі та місцеві органи влади та управління;
 - армія;

- судові органи;
 - основні риси права;
5. Зміст, юридичне значення рішень Земського собору від 1 жовтня 1653 р. та Переяславської Ради від 8 січня 1654 р.
 6. Правове становище України у складі Московської держави згідно з Березневими статтями 1654 р. та царськими жалувальними грамотами від 27 березня та 12 квітня 1654 р.

Рекомендована література:

1. Антологія української юридичної думки. Т. 3. історія держави і права України: козацько-гетьманська доба. – К., 2003.
2. Андрущенко В.Л., Федосов В.М. Запорозька Січ як український феномен. - К., 1995.
3. Апанович О.М. Українсько-російський договір 1654 року. Міфи і реальність. - К., 1994.
4. Апанович О. Козацька республіка // Пам'ятки України. 1989. № 3,- с. 22-27.
5. Бойко І.Д. До питання про державність українського народу в період феодалізму // Укр. іст. журнал. 1968. № 8,- с. 27-30.
6. Грозовський І. Звичаєве право Запорозької Січі // Рад. право. 1991. № 10,- с.53-60.
7. Дашкевич Я.Я. Полково-сотенний лад XVII-XVIII ст. на Україні – штучна “біла пляма” // Пам'ятки України. 1990. № 1,- с. 6-8, № 2,- с. 11-13, № 3,- с. 18-20.
8. Документи Богдана Хмельницького. 1648-1657. Упорядник І.Крип'якевич та І.Бутич.- К., 1961.- с. 323-325, 361-362, 536-537.
9. Захарченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2005. – с. 119-200.
10. Історія держави і права України. Частина 1. / За ред. А.Й Рогожина/- К., 1996.- с. 209-256.
11. Історія держави і права України / За ред. В.Я. Тація, А.Й Рогожина, В.Д. Гончаренка/ т.1. – К., 2000.
12. Літопис самовидця. Джерела з історії України. - К., 1971.
13. Липинський В. Україна на переломі: 1657-1659. Замітки до історії українського державного будівництва в XVII ст. // Укр. історич. журнал, 1992. № 2, 4, 5.
14. Переяславська рада 1654 року. (історіографія та дослідження) – К., 2003.
15. Переяславська рада 1654 року: історичне значення та політичні наслідки. – Переяслав-Хмельницький, 2004.
16. Сергійчук В.І. Іменем Війська Запорозького: Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI – сер XVII ст. - К.: Україна, 1991.
17. Смолій В.А., Гуржій О.І. Становлення української феодальної державності // Укр. іст. журнал, 1990. № 10,- с. 10-20.
18. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.)- К., 1999.- 352 с.

- 19.Смолій В.А. Феномен українського козацтва в загально-історичному контексті // Укр. іст. журнал. 1991. № 5,- с.61-72.
- 20.Ткач А.П. Складання української державності в період народно-визвольної війни 1648-1654 р. // Наук. записки Київ ун-ту. Т. 13. Вип. 7.- с. 17-34.
- 21.Российское законодательство X-XX веков: В 9 т.- М., 1985.- Т. 3.- с.448-463.
- 22.Воссоединение Украины с Россией: Док. и материалы: В 3 т.- М., 1953.- т. 2 , - с. 17-18, 32-34, 208-209; т. 3,- с. 7-11, 286-287, 406-441, 560-565, 567-570.
- 23.Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку // Матеріали республіканських історичних читань. Інститут історії Української РСР. Том. 1.- К., 1959.
- 24.Хрестоматія з історії Української РСР. Т.1.- К., 1959.
- 25.Хрестоматія з історії держави і права України. - К., 1998.
- 26.Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. – К., 1999. – с. 71-113.
- 27.Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків в 3-х т. – К., 1990-1991.

5.2 (1 година) Українська козацька держава (Гетьманат) за часів Руїни.

1. Гетьманські статті XVII-XVIII ст. і зміна правового статусу України у зв'язку з колонізаторською політикою російського самодержавства.
2. Гетьманування І.Мазепи та його наслідки для України.
3. Конституція Пилипа Орлика 1710 р.
4. Знищення російським царизмом Української козацької держави (Гетьманату)
5. Історичні та політико-правові наслідки входження України до складу Російської держави.

Рекомендована література:

1. Антологія української юридичної думки. Т. 3. історія держави і права України: козацько-гетьманська доба. – К., 2003.
2. Апанович О.М. Українсько-російський договір 1654 року. Міфи і реальність. - К., 1994.
3. Бойко І.Д. До питання про державність українського народу в період феодалізму // Укр. іст. журнал. 1968. № 8,- с. 27-30.
4. Дашкевич Я.Я. Полково-сотенний лад XVII-XVIII ст. на Україні – штучна “біла пляма” // Пам’ятки України. 1990. № 1,- с. 6-8, № 2,- с. 11-13, № 3,- с. 18-20.
5. Документи Богдана Хмельницького. 1648-1657. Упорядник І.Крип’якевич та І.Бутич.- К., 1961.- с. 323-325, 361-362, 536-537.
6. Захарченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2005. – с. 119-200.
7. Історія держави і права України. Частина 1. / За ред. А.Й Рогожина/- К., 1996.- с. 209-256.
8. Історія держави і права України / За ред. В.Я. Тація, А.Й Рогожина, В.Д. Гончаренка/ т.1. – К., 2000.
9. Літопис самовидця. Джерела з історії України. - К., 1971.

- 10.Липинський В. Україна на переломі: 1657-1659. Замітки до історії українського державного будівництва в XVII ст. // Укр. історич. журнал, 1992. № 2, 4, 5.
- 11.Переяславська рада 1654 року. (історіографія та дослідження) – К., 2003.
- 12.Переяславська рада 1654 року: історичне значення та політичні наслідки. – Переяслав-Хмельницький, 2004.
- 13.Смолій В.А., Гуржій О.І. Становлення української феодальної державності // Укр. іст. журнал, 1990. № 10,- с. 10-20.
- 14.Смолій В.А., Степанков В.С. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.)- К., 1999.- 352 с.
- 15.Ткач А.П. Складання української державності в період народно-визвольної війни 1648-1654 р. // Наук. записки Київ ун-ту. Т. 13. Вип. 7.- с. 17-34.
- 16.Российское законодательство X-XX веков: В 9 т.- М., 1985.- Т. 3.- с.448-463.
- 17.Воссоединение Украины с Россией: Док. и материалы: В 3 т.- М., 1953.- т. 2 ,- с. 17-18, 32-34, 208-209; т. 3,- с. 7-11, 286-287, 406-441, 560-565, 567-570.
- 18.Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку // Матеріали республіканських історичних читань. Інститут історії Української РСР. Том. 1.- К., 1959.
- 19.Хрестоматія з історії Української РСР. Т.1.- К., 1959.
- 20.Хрестоматія з історії держави і права України. - К., 2003.
- 21.Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. – К., 1999. – с. 71-113.
- 22.Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків в 3-х т. – К., 1990-1991.

Семинар 6

6.1 (1 година) Суспільно-політичний устрій України в період наступу російського царизму на її права та вольності (друга половина XVII-XVIII ст.).

1. Адміністративно-територіальний поділ українських земель наприкінці XVIII ст. в складі Російської імперії.
2. Суспільний устрій та правове становище населення України:
 - шляхта;
 - духовенство;
 - селяни-посполиті;
 - реєстрове козацтво;
 - запорозьке козацтво;
 - міське населення.
3. Органи державної влади та управління:
 - гетьман;
 - гетьманський уряд;
 - полковник;

- полковий уряд;
- збройні сили;
- реєстрове військо;
- російські органи управління Україною;
- судові органи.

Рекомендована література:

1. Антологія української юридичної думки. Т.3. Історія держави і права України: козацько-гетьманська доба. – К., 2003.
2. Будзилович І., Юрченко А. Оренда землі в Україні (Історико-правовий нарис) // Право України. 1994.- № 10.- с. 65-68.
3. Василенко М.П. Матеріали до історії українського права. - К., 1929.
4. Голобуцький В.О. Запорізька Січ в останні часи свого існування. К., 1961.- 163 с.
5. Головатенко В. Гетьман як глава Української козацької держави // Підприємництво, господарство і право. 2003.- № 2, с. 115-118.
6. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна. - К. 1999.- 304 с.
7. Дашкевич Я.Я. Полково-сотенний лад XVII - XVIII ст. на Україні – штучна “біла пляма” / Пам’ятки України. 1990. № 1.- с. 6-8; № 2.- с. 11-13; № 3.- с. 18-20.
8. Дядиченко В.А. Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України кінця XVII – початку XVIII ст. - К., 1959.
9. Захарченко П.П. Історія держави і права України. - К., 2005 с. 132-200.
10. Історія держави і права України / За ред. В.Я. Тація, А.Й.Рогожина, В.Д. Гончаренка /- К., 2000.
11. Історія держави і права України. /За ред. А.Й.Рогожина. - К., 1996.- с. 209-257.
12. Історія держави і права України. Хрестоматія для студентів юрид. вузів та факультетів.- К., Вентурі, 1996.- с. 144-179.
13. Кульчицький В. Кодекс українського права 1743 р. // Право України. 1994.- № 9.- с. 28-30.
14. Кодифікація права на Україні у XVIII столітті. - Львів. 1958.
15. Собрание малороссийских прав 1807 г.- К., 1992.
16. Степанков В.С. Деякі аспекти формування Української держави в середині XVII ст. // Проблеми української історичної медієвістики. - К., 1990.
17. Ткач А.П. Історія кодифікації дореволюційного права України. - К., 1968.- 170 с.
18. Шевчук В.П. Тараненко М.Г. Історія української державності – К., 1999. – с. 114-139.

6.2 (1 година) Розвиток правових відносин в Україні в умовах наступу російського царизму на її права та вольності (друга половина XVII-XVIII ст.).

1. Джерела та кодифікація права:
 - збірник “Права, за якими судиться малоросійський народ” 1743 р.

- збірник “Суд і розправа в правах малоросійських” (Ф.Чуйкевич, 1758 р.);
 - збірник “Книга Статут та інші права малоросійські” (В.Кондратьєв, 1764 р.);
 - “Екстракт малоросійських прав” (О.Безбородько, 1767 р.);
 - “Екстракт із указів, інструкцій і установ Сенату” 1786 р.
2. Галузі права:
- цивільне;
 - кримінальне;
 - цивільно-поцесуальне;
 - кримінально-процесуальне.

Рекомендована література:

1. Антологія української юридичної думки. Т.3. Історія держави і права України: козацько-гетьманська доба. – К., 2003.
2. Будзилович І., Юрченко А. Оренда землі в Україні (Історико-правовий
3. нарис) // Право України. 1994.- № 10.- с. 65-68.
4. Василенко М.П. Матеріали до історії українського права. - К., 1929.
5. Голобуцький В.О. Запорізька Січ в останні часи свого існування. К., 1961.- 163 с.
6. Головатенко В. Гетьман як глава Української козацької держави // Підприємництво, господарство і право. 2003.- № 2, с. 115-118.
7. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна. - К. 1999.- 304 с.
8. Захарченко П.П. Історія держави і права України. - К., 2005 с. 132-200.
9. Історія держави і права України / За ред. В.Я. Тація, А.Й.Рогожина, В.Д. Гончаренка /- К., 2000.
10. Історія держави і права України. /За ред. А.Й.Рогожина. - К., 1996.- с. 209-257.
11. Історія держави і права України. Хрестоматія для студентів юрид. вузів та факультетів.- К., Вентурі, 1996.- с. 144-179.
12. Кульчицький В. Кодекс українського права 1743 р. // Право України. 1994.- № 9.- с. 28-30.
13. Кодифікація права на Україні у XVIII столітті. - Львів. 1958.
14. Собрание малороссийских прав 1807 г.- К., 1992.
15. Ткач А.П. Історія кодифікації дореволюційного права України. - К., 1968.- 170 с.

Семінар 7.

7.1 (1 година) Суспільно-політичний устрій і право України після ліквідації української державності (перша пол. XIX ст.).

1. Становище українських земель в складі Австрійської та Російської імперій.
2. Правове становище суспільних станів в складі Російської імперії:
 - дворянство;
 - міські обивателі;
 - кріпосні селяни;
 - державні селяни;
 - духовенство

3. Правове становище суспільних станів в складі Австрійської імперії
 - шляхта;
 - міські обивателі;
 - кріпосні селяни;
 - духовенство
4. Центральні і місцеві органи правління Російської імперії.
5. Центральні і місцеві органи правління Австрійської імперії.

Рекомендована література:

1. Василенко М.П. Матеріали до історії українського права. - К., 1929.
2. Захарченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2005. – с. 201-244.
3. Історія держави і права України. Частина 1/ За ред. А.Й.Рогожина.- К., Ін Юре, 1996.- с. 275-280.
4. Історія держави і права України т.1 /За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. – К., 2000.
5. Історія держави і права України. Хрестоматія для студентів юрид. вузів та факультетів. - К., Венури, 1996.- с. 182-215.
6. История государства и права Украинской ССР: В 3-х т.- К., 1987.- Т. 1.- с. 114-172.
7. Історія українського права: / за ред. О.О. Шевченка. – К., 2000.
8. Кульчицький В.С. Джерела права в Галичині за часів австрійського панування / Проблеми правознавства. - К., 1971.- Вип. 19.- с. 42-50.
9. Нелін А.И. Собрание малороссийских прав 1807 года, его содержание и значение.- К., 1990.
- 10.Сарбей В.Г. Національне відродження України. - К., 1999.- 336 с.
- 11.Собрание малороссийских прав 1807 г.-К., 1992.
- 12.Ткач А.П. Історія кодифікації державного права України. - К., 1968.- 170 с.
- 13.Чубатий М.Д. Огляд історії українського права: Історія джерел державного права. / За ред. В.Іваненка. - К., Ноосфера, 1994.- 224 с.
- 14.Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. – К., 1999. с. 140-172.

7.2 (1 година) Розвиток права на українських землях після ліквідації української державності (перша пол. ХІХ ст.).

1. Кодифікаційні процеси в Україні в 1-й половині ХІХ ст..
 - “Звід місцевих законів губерній і областей, приєднаних від Польщі” та “Збірник цивільних законів, діючих в Малоросії” 1807 р.;
 - “Звід місцевих законів західних губерній” 1833 р.;
 - “Звід законів Російської імперії” 1842 р.
2. Кодифікаційні роботи в Австрійській імперії наприкінці ХVІІІ- першій половині ХІХ ст. та їх вплив на розвиток права в Україні.

Рекомендована література:

- 15.Василенко М.П. Матеріали до історії українського права. - К., 1929.

16. Захарченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2005. – с. 201-244.
17. Історія держави і права України. Частина 1/ За ред. А.Й.Рогожина.- К., Ін Юре, 1996.- с. 275-280.
18. Історія держави і права України т.1 /За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. – К., 2000.
19. Історія держави і права України. Хрестоматія для студентів юрид. вузів та факультетів. - К., Венурі, 1996.- с. 182-215.
20. История государства и права Украинской ССР: В 3-х т.- К., 1987.- Т. 1.- с. 114-172.
21. Історія українського права: / за ред. О.О. Шевченка. – К., 2000.
22. Кульчицький В.С. Джерела права в Галичині за часів австрійського панування / Проблеми правознавства. - К., 1971.- Вип. 19.- с. 42-50.
23. Нелін А.И. Собрание малороссийских прав 1807 года, его содержание и значение.- К., 1990.
24. Сарбей В.Г. Національне відродження України. - К., 1999.- 336 с.
25. Собрание малороссийских прав 1807 г.-К., 1992.
26. Ткач А.П. Історія кодифікації державного права України. - К., 1968.- 170 с.
27. Чубатий М.Д. Огляд історії українського права: Історія джерел державного права. / За ред. В.Іваненка. - К., Ноосфера, 1994.- 224 с.
28. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. – К., 1999. с. 140-172.

Семінар 8.

8.1 (1 година) Національне відродження України (XIX- поч. XX ст.)

1. Процеси національного відродження України в складі Російської імперії
 - Зародження опозиційного руху
 - Кирило-Мефодіївське братство
 - Громадівський рух
 - Братство Тарасівців
 - Виникнення і розвиток українських політичних партій.
2. Процеси національного відродження України в складі Австрійської та Австро-Угорської імперій.
 - Зародження опозиційного руху
 - Руська трійця
 - Революція 1848 р. Утворення Головної Руської Ради
 - Москвофіли та народовці
 - Виникнення «Просвіт». Наукове товариство ім. Т.Г.Шевченко
 - Формування перших українських політичних партій.

Рекомендована література:

1. Історія держави і права України. Частина 1/ За ред. А.Й.Рогожина. - К., 1996.- с. 281-330.
2. Історія держави і права України. Т.1./За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. – К., 2000.

3. Іванченко Р.П. Історія без міфів: Бесіди з історії української державності. - К.: МАУП, 2006
4. Грабовський С, Ставроян С, Шкляр А. Нариси з історії українського державотворення. —К.: Генеза, 1995.
- 5.Кульчицький В., Настюк М., Тищик Б.Й. З історії української державності. - Львів: Світ, 1992.
- 6.Малик Я. Історія української державності. -Львів: Світ, 1995.
- 7.Музиченко П. Історія держави і права України. -К.: Знання, 2003
8. Сарбей В.Г. Національне відродження України.- К, 1999.- 336 с.
9. Хрестоматия по истории государства и права СССР. Дооктябрьский период.- М., 1990.- с. 382-430.
- 10.Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності – К., 1999, - с. 140-172.

8.2 (1 година) Суспільно-політичний лад України в другій половині ХІХ ст.

1. Загальна характеристика суспільного устрою України в складі Російської імперії в другій половині ХІХ ст.:
дворянство;
буржуазія;
селянство;
робітничий клас;
2. Особливості державного устрою Російської імперії:
генерал-губернаторства;
губернії;
повітові органи управління.
3. Особливості суспільного і державного устрою Австро-Угорської імперії

Рекомендована література:

1. Бондаревський А.В. Волосне управління та становище селян на Україні після реформи 1861 р.- К., 1961.128 с.
2. Виленский Б.В. Судебная реформа и контрреформа в России. - Саратов, 1969.- 400 с.
3. Воробейникова Т.У., Дубровина А.Б. Преобразование административно-полицейского аппарата, суда и тюремной системы России во второй половине ХІХ века. Учеб. пособие.- К., 1973.- 67 с.
4. Гарлиза В.В. Подготовка земской реформы 1864 г.- М., 1957.- 264 с.
5. Історія українського права / За ред. О.О. Шевченка. – К., 2000.
6. Історія держави і права України. Частина 1/ За ред. А.Й.Рогожина. - К., 1996.- с. 281-330.
7. Історія держави і права України. Т.1./За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. – К., 2000.
8. Горбачев В.П. Міське самоврядування в Україні / за реформою 1870 р. /.- Х., 1995.- с. 382-430.

9. Кони А.Ф. Из записок судебного деятеля // Собр. соч.- М., 1986.- Т. 1.- с. 288-330.
- 10.Коротких М.Г. Самодержавие и судебная реформа 1864 г. в России. - Воронеж. 1989.- 186 с.
- 11.Кульчицький В.С. З історії адвокатури царської Росії // Проблеми правознавства. 1966. Вип.3.- с. 41-42.
- 12.Крестьянская реформа в России 1861 г.: Сборник законодательных актов.- М., 1954.- с. 31-178, 293-340.
- 13.Радянська енциклопедія історії України. В 4-х томах: Земська реформа 1864 р., Міська реформа 1870 р., Селянська реформа 1861 р., Судова реформа 1889 р.- К., 1969-1972 рр. Т. 2,- с. 211; Т. 3,- с. 154; Т. 4,- с. 77-79, 225-226, 228.
- 14.Российское законодательство X-XX веков. В 9 томах.- М., 1990. Т. 7. С. 382-430.
- 15.Сарбей В.Г. Національне відродження України.- К, 1999.- 336 с.
- 16.Хрестоматия по истории государства и права СССР. Дооктябрьский период.- М., 1990.- с. 382-430.
- 17.Щербина В.В. Судебная реформа и контрреформа в России.- Саратов, 1696.- с. 287-355.
- 18.Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності – К., 1999, - с. 140-172.

Семінар 9.

9.1 (1 година) Реформи в Російській імперії та розвиток правових відносин в другій половині XIX ст.

1. Передумови, мета, основні завдання та напрямки буржуазних реформ 60-70 років та контрреформ 80-90-х років XIX ст. в Україні:
 - селянська реформа 1861 р. та її юридичні акти;
 - земська реформа 1864 р.;
 - міська реформа 1870 р.;
 - Положення про корпус жандармів 1867 р.;
 - Закони про земських дільничих начальників від 12 липня 1889 р.;
 - Положення 1890 р. про виборчу систему;
 - Військова реформа 1864-1874 рр.
2. Право, джерела права:
 - цивільне право;
 - зобов'язальне право;
 - кримінальне право;
 - кримінально-процесуальне право;
 - цивільно-процесуальне право.
3. Особливості розвитку правових відносин в Австро-Угорській Імперії.

Рекомендована література:

1. Бондаревський А.В. Волосне управління та становище селян на Україні після реформи 1861 р.- К., 1961.128 с.
2. Виленский Б.В. Судебная реформа и контрреформа в России. - Саратов, 1969.- 400 с.
3. Воробейникова Т.У., Дубровина А.Б. Преобразование административно-полицейского аппарата, суда и тюремной системы России во второй половине XIX века. Учеб. пособие.- К., 1973.- 67 с.
4. Гарлиза В.В. Подготовка земской реформы 1864 г.- М., 1957.- 264 с.
5. Історія українського права / За ред. О.О. Шевченка. – К., 2000.
6. Історія держави і права України. Частина 1/ За ред. А.Й.Рогожина. - К., 1996.- с. 281-330.
7. Історія держави і права України. Т.1./За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. – К., 2000.
8. Горбачев В.П. Міське самоврядування в Україні / за реформою 1870 р. /.- Х., 1995.- с. 382-430.
9. Кони А.Ф. Из записок судебного деятеля // Собр. соч.- М., 1986.- Т. 1.- с. 288-330.
- 10.Коротких М.Г. Самодержавие и судебная реформа 1864 г. в России. - Воронеж. 1989.- 186 с.
- 11.Кульчицький В.С. З історії адвокатури царської Росії // Проблеми правознавства. 1966. Вип.3.- с. 41-42.
- 12.Крестьянская реформа в России 1861 г.: Сборник законодательных актов.- М., 1954.- с. 31-178, 293-340.
- 13.Радянська енциклопедія історії України. В 4-х томах: Земська реформа 1864 р., Міська реформа 1870 р., Селянська реформа 1861 р., Судова реформа 1889 р.- К., 1969-1972 рр. Т. 2,- с. 211; Т. 3,- с. 154; Т. 4,- с. 77-79, 225-226, 228.
- 14.Российское законодательство X-XX веков. В 9 томах.- М., 1990. Т. 7. С. 382-430.
- 15.Сарбей В.Г. Національне відродження України.- К, 1999.- 336 с.
- 16.Хрестоматия по истории государства и права СССР. Дооктябрьский период.- М., 1990.- с. 382-430.
- 17.Щербина В.В. Судебная реформа и контрреформа в России.- Саратов, 1966.- с. 287-355.
- 18.Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності – К., 1999, - с. 140-172.

9.2 (1 година) Суспільно-політичний лад і право України на початку ХХ ст.

1. Загострення суспільно-політичних відносин та російська демократична революція 1905-1907 рр.
2. Зміни в органах державної влади і управління:
 - Царський маніфест від 6 серпня 1905 р. „Про утворення Державної Думи та “Положення про вибори Думи”;

- Царський маніфест від 17 жовтня 1905 р. “Про удосконалення державного ладу”.
- 3. Україна в умовах столипінської політичної реакції.
- 4. Розвиток правових відносин .

Рекомендована література:

1. Аврех А.Я. Столыпин и судьбы реформ в России. - М., 1991.- 286.
2. Васильева Н.П., Гальперин Г.Б., Королев А.И. Первая российская революция и самодержавие.- Л., 1975.- 151 с.
3. Государственная Дума в России в документах и материалах. - М., 1957.- с. 3, 17, 30, 32, 90, 91, 103, 104, 115, 148, 271, 274, 357, 510, 512.
4. Городецька О. Ради робітничих депутатів на Україні 1905 р.- Харків., 1930. - 119 с.
5. Дубровина А.Б. Механізм управління, суспільний лад і право України в період імперіалізму і буржуазно-демократичних революцій /1900-1917 рр./- К., 1970. - 73 с.
6. Ерошкин Н.П. Самодержавие накануне краха, Минск, 1973, 159 с.
7. Історія держави і права України. Частина 1/ За ред. А.Й.Рогожина.- К.: Ін Юре, 1996.- с. 330-356.
8. Погребинський О. Столипінська реформа на Україні. - 1931.- 128 с.
9. Приймак Т. Конституційний проект М.Грушевського 1905 р. // Укр. істор. журнал. 1991. № 1,- с. 127-136.
10. Полянський Н.Н. Царские военные суды в борьбе с революцией 1905-1907 гг.- М., 1958.- 240 с.
11. Сарбей В.Г. Національне відродження України. - К., 1999.- 336 с.
12. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. Курс лекцій.- К., 1999, с. 173-196.

Семінар 10.

10.1 (1 година) Суспільно-політичний лад і право України після перемоги російської лютневої демократичної революції 1917 р.

1. Російська лютнева демократична революція 1917 р. та органи влади і управління революційного пролетаріату.
2. Органи влади і управління Тимчасового уряду.
3. Законодавство Тимчасового уряду.

Рекомендована література:

1. Ерошкин Н.П. Самодержавие накануне краха, Минск, 1973, 159 с.
2. Історія держави і права України. Частина 2/ За ред. А.Й.Рогожина. - К.: Ін Юре, 1996.- с. 5-46.
3. Історія держави і права України. Т.2. /За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. – К., 2003.
4. Перемога Великої Жовтневої соціалістичної революції на Україні. - К., 1967.- Т. 1.- с. 62-70, 201-221.

5. Лихачев М.Т. Структура центрального государственного аппарата Временного правительства // Сов. Гос-во и право. 1985.- № 1.- с. 120.
6. Волобуев В.П. Экономическая политика Временного правительства.- М., 1962.- с. 139.
7. Экономическое положение России накануне Великой Октябрьской социалистической революции: Документы и материалы.- М.; - Х., 1957.- ч. 1.- с. 243.
8. Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительном Сенате. 1917. № 202.- с. 1244-1270.
9. Старцев В.И. Внутренняя политика Временного правительства.- Л., 1980.- с. 172-194, 211-240.
- 10.Скрипалев Е.А. Всероссийское учредительное собрание. – М., 1982.- с. 84.
- 11.Скрипалев Е.А. Тюремная политика и тюремное законодательство Временного правительства.- М., 1968.- с. 59.
- 12.Сафронова И.П. Государство и право в России в период с февраля до 25 октября 1917 г.- Х., 1965.- с. 65-90.

10. 2 (1 година) Українська національна державність часів Центральної Ради.

1. Виникнення Центральної ради та утворення її керівних органів.
2. Утворення УНР
3. Державний лад і право УНР

Рекомендована література:

1. Винниченко В. Відродження нації. - К., 1990, т. 1-3.
2. Гончаренко В.Д., Рогожин А.Й. Центральна Рада і її правові акти // Вісник Академії правових наук. - Х., 1993.- № 1.- с. 42-50.
3. Грушевський М. На порозі нової України. - К., 1991.
4. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття: Нариси політичної історії. - К.: Либідь, 1993.- с. 63-194.
5. Законодательные акты Украинской Державы. 1918 год. Апрель-июнь. - Одесса, 1918.- с. 3-32.
6. Захарченко П.П. Історія держави і права України – К., 2005. – с. 245-277.
7. Історія держави і права України. Частина 2./ За ред. А.Й.Рогожина. - К.: Ін Юре, 1996.- с. 37-95.
8. Копиленко О.Л. Сто днів Центральної Ради. - К., 1992.- с. 5-65, 172-180.
9. Кузьменець О. Калиновський В. Історія держави і права України. – К., 2002.
10. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. – К., 2001 – с. 146-186.
11. Литвин В.М. Україна у війнах і революціях ХХ ст. 1914-1945 рр. Закономірності національного державотворчого процесу. К.: Наукова думка. – 2012.
12. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. - К., 1994.- с. 64-338.

13. Національні відносини в Україні у ХХ ст.: 3б. док. і матеріалів.- К., 1994.- с. 10-50.
14. Полонська-Василенко Н. Історія України. - К., 1992.- Т. 2.- с. 488-508.
15. Рубльов О.С., Реєнт О.П. Українські визвольні змагання. - К., 1999.- 320 с.
16. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. - К., 1993.- с. 79-90, 125.
17. Тищик Б.Й., Вівчаренко О.А. Західноукраїнська Народна Республіка. 1918-1923 рр.- Коломия, 1993.- с. 3-24, 39-45.
18. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. Курс лекцій. - К., 1999, с. 197-310.
19. Яковлів А. Основи Конституції УНР // Розбудова держави, 1995, № 5.
20. Яневський Д.Б. Перші кроки до національної державності / березень-листопад 1917 р./ // Пам'ятки України. 1990.-№ 3. с. 2-10.

Семінар 11.

11.1 (1 година) Українська державність за часів Гетьманату П.

Скоропадського (1918 р.)

1. Державний переворот П.Скоропадського.
2. Утворення Української держави (Гетьманату)
3. Структура влади Української держави.
4. Право Української держави

• Рекомендована література:

- Винниченко В. Відродження нації. - К., 1990, т. 1-3.
- Гончаренко В.Д., Рогожин А.Й. Центральна Рада і її правові акти // Вісник Академії правових наук. - Х., 1993.- № 1.- с. 42-50.
- Грушевський М. На порозі нової України. - К., 1991.
- Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття: Нариси політичної історії. - К.: Либідь, 1993.- с. 63-194.
- Законодательные акты Украинской Державы. 1918 год. Апрель-июнь. - Одесса, 1918.- с. 3-32.
- Захарченко П.П. Історія держави і права України – К., 2005. – с. 245-277.
- Історія держави і права України. Частина 2./ За ред. А.Й.Рогожина. - К.: Ін Юре, 1996.- с. 37-95.
- Копиленко О.Л. Сто днів Центральної Ради. - К., 1992.- с. 5-65, 172-180.
- Кузьменець О. Калиновський В. Історія держави і права України. – К., 2002.
- Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. – К., 2001 – с. 146-186.
- Литвин В.М. Україна у війнах і революціях ХХ ст. 1914-1945 рр. Закономірності національного державотворчого процесу. К.: Наукова думка. – 2012.
- Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. - К., 1994.- с. 64-338.

- Національні відносини в Україні у ХХ ст.: Зб. док. і матеріалів.- К., 1994.- с. 10-50.
- Полонська-Василенко Н. Історія України. - К., 1992.- Т. 2.- с. 488-508.
- Рубльов О.С., Реєнт О.П. Українські визвольні змагання. - К., 1999.- 320 с.
- Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. - К., 1993.- с. 79-90, 125.
- Тищик Б.Й., Вівчаренко О.А. Західноукраїнська Народна Республіка. 1918- 1923 рр.- Коломия, 1993.- с. 3-24, 39-45.
- Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. Курс лекцій. - К., 1999, с. 197-310.
- Яковлів А. Основи Конституції УНР // Розбудова держави, 1995, № 5.
- Яневський Д.Б. Перші кроки до національної державності / березень-листопад 1917 р.// Пам'ятки України. 1990.-№ 3. с. 2-10.

11.2 (1 година) Українська державність в умовах Директорії.

1. Ставлення влади Директорії. Відновлення УНР
2. Відносини УНР з Антантою та Польщею
3. Ризький мирний договір та його наслідки для України

Рекомендована література:

1. Винниченко В. Відродження нації. - К., 1990, т. 1-3.
2. Гончаренко В.Д., Рогожин А.Й. Центральна Рада і її правові акти // Вісник Академії правових наук. - Х., 1993.- № 1.- с. 42-50.
3. Грушевський М. На порозі нової України. - К., 1991.
4. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття: Нариси політичної історії. - К.: Либідь, 1993.- с. 63-194.
5. Законодательные акты Украинской Державы. 1918 год. Апрель-июнь. - Одесса, 1918.- с. 3-32.
6. Захарченко П.П. Історія держави і права України – К., 2005. – с. 245-277.
7. Історія держави і права України. Частина 2./ За ред. А.Й.Рогожина. - К.: Ін Юре, 1996.- с. 37-95.
8. Копиленко О.Л. Сто днів Центральної Ради. - К., 1992.- с. 5-65, 172-180.
9. Кузьменець О. Калиновський В. Історія держави і права України. – К., 2002.
10. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. – К., 2001 – с. 146-186.
11. Литвин В.М. Україна у війнах і революціях ХХ ст. 1914-1945 рр. Закономірності національного державотворчого процесу. К.: Наукова думка. – 2012.
12. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. - К., 1994.- с. 64-338.
13. Національні відносини в Україні у ХХ ст.: Зб. док. і матеріалів.- К., 1994.- с. 10-50.
14. Полонська-Василенко Н. Історія України. - К., 1992.- Т. 2.- с. 488-508.
15. Рубльов О.С., Реєнт О.П. Українські визвольні змагання. - К., 1999.- 320 с.

16. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. - К., 1993.- с. 79-90, 125.
17. Тищик Б.Й., Вівчаренко О.А. Західноукраїнська Народна Республіка. 1918-1923 рр.- Коломия, 1993.- с. 3-24, 39-45.
18. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. Курс лекцій. - К., 1999, с. 197-310.
19. Яковлів А. Основи Конституції УНР // Розбудова держави, 1995, № 5.
20. Яневський Д.Б. Перші кроки до національної державності / березень-листопад 1917 р./ // Пам'ятки України. 1990.-№ 3. с. 2-10.

Семінар 12.

12.1 (1 година) Західно-українська народна республіка.

1. Утворення ЗУНР.
2. Вищі органи влади та управління ЗУНР
3. Законодавство ЗУНР
4. Українсько-польська війна 1919 р. та її наслідки

Рекомендована література:

1. Винниченко В. Відродження нації. - К., 1990, т. 1-3.
2. Гончаренко В.Д., Рогожин А.Й. Центральна Рада і її правові акти // Вісник Академії правових наук. - Х., 1993.- № 1.- с. 42-50.
3. Грушевський М. На порозі нової України. - К., 1991.
4. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття: Нариси політичної історії. - К.: Либідь, 1993.- с. 63-194.
5. Законодательные акты Украинской Державы. 1918 год. Апрель-июнь. - Одесса, 1918.- с. 3-32.
6. Захарченко П.П. Історія держави і права України – К., 2005. – с. 245-277.
7. Історія держави і права України. Частина 2./ За ред. А.Й.Рогожина. - К.: Ін Юре, 1996.- с. 37-95.
8. Копиленко О.Л. Сто днів Центральної Ради. - К., 1992.- с. 5-65, 172-180.
9. Кузьменець О. Калиновський В. Історія держави і права України. – К., 2002.
10. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. – К., 2001 – с. 146-186.
11. Литвин В.М. Україна у війнах і революціях ХХ ст. 1914-1945 рр. Закономірності національного державотворчого процесу. К.: Наукова думка. – 2012.
12. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. - К., 1994.- с. 64-338.
13. Національні відносини в Україні у ХХ ст.: Зб. док. і матеріалів.- К., 1994.- с. 10-50.
14. Полонська-Василенко Н. Історія України. - К., 1992.- Т. 2.- с. 488-508.
15. Рубльов О.С., Реєнт О.П. Українські визвольні змагання. - К., 1999.- 320 с.
16. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. - К., 1993.- с. 79-90, 125.

17. Тищик Б.Й., Вівчаренко О.А. Західноукраїнська Народна Республіка. 1918- 1923 рр.- Коломия, 1993.- с. 3-24, 39-45.
18. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. Курс лекцій. - К., 1999, с. 197-310.
19. Яковлів А. Основи Конституції УНР // Розбудова держави, 1995, № 5.
20. Яневський Д.Б. Перші кроки до національної державності / березень-листопад 1917 р./ // Пам'ятки України. 1990.-№ 3. с. 2-10.

12.2 (1 година) Утворення Української соціалістичної радянської республіки. Держава і право УСРР в роки воєнного комунізму.

1. I-й, II-й, III-й Всеукраїнські з'їзди Рад та їх рішення.
2. Конституція УСРР 1919 р. та розвиток федеративних зв'язків з РСФРР та іншими радянськими республіками.
3. Органи влади, управління та захисту радянської влади.
4. Основні риси радянського права.

Рекомендована література:

1. Бенько О.П. Державно-правові аспекти політичного терору в Україні (1917-1953 рр.).- К., 1994.- 230 с.
2. Виноградская С.П., Рогожин А.Й. Всеукраинский Центральный Исполнительный Комитет Советов в первые годы Советской власти (1917-1920 гг.)- Х., 1977.
3. Гамрецький Ю.М., Тимченко Ж.П. Ради України в 1917 р.- К., 1981.- с. 280-290.
4. Диденко М.П. Возникновение и развитие советских судебных органов в Украинской ССР.- К., 1951.- с. 3-50.
5. Іванов В.М. Історія держави і права України – К., 2003. – с. 217-235.
6. Історія держави і права України. Частина 2: / За ред. А.Й.Рогожина.- К., Ін Юре, 1996.- с. 96-150.
7. Історія держави і права України / За ред. А.С. Чайковського – К., 2000.
8. История государства и права Украинской ССР. Т. 2.- К., 1987.- с. 38-70, 90-110.
9. Збірник указів УСРР.- 1919. № 2.- ст. 75; № 3.- ст. 23-33; № 4.- ст. 46; № 21.- ст. 228; № 38.- ст. 457;- 1920. № 1.- ст. 10, 13, 18, 19; № 12.- ст. 223; № 8.- ст. 131; № 13.- ст. 254.
- 10.Музиченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2003. – с. 256-273.
- 11.Рогожин А.И. Правоохранительные органы УССР в первые годы Советской власти. /1917-1920 гг./.- Х., 1981.-с. 30-38.
- 12.Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. - К., 1993.- с. 126-132.
- 13.Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. Курс лекцій. - К., 1999, с. 312-344.

Семінар 13.

13.1 (1 година) Держава і право України в умовах нової економічної політики (1921-1927 рр.).

1. Причини запровадження нової економічної політики.
2. Україна та утворення СРСР.
3. Перебудова державного апарату України у зв'язку з утворенням СРСР.
4. Каральні органи радянської влади.

Рекомендована література:

1. Бабій Б.М. Українська радянська держава в період відбудови народного господарства (1921-1925 рр.).- К., 1961.- с. 302-380.
2. Голод 1921-1923 років в Україні: Зб. док. і матеріалів. - К., 1993.- с. 5-30.
3. Грищук В.К. Кодифікація кримінального законодавства України. - Львів, 1992.- с. 12-46.
4. Даниленко В.М. Станілізм на Україні в 20-30 роки.- К., 1991.- с. 17-25.
5. Землянський П.Т. Уголовно-процесуальное законодательство в первые годы Советской власти.- К., 1972.- 306 с.
6. Іванов В.М. Історія держави і права України. – К., 2003 – с. 235-264.
7. Історія держави і права України. Частина 2/ За ред. А.Й.Рогожина. - К.: Ін Юре, 1996.- с. 152-210.
8. Історія держави і права України / За ред. А.С. Чайковського – К., 2000, - с. 273-310.
9. Історія українського права / За ред. О.О. Шевченка. – К., 2000.
10. Кульчицький В.С. Україна між двома війнами (1921-1939 рр.).- К., 1999.- 336 с.
11. Литвин В.М. Україна у війнах і революціях ХХ ст. 1914-1945 рр. Закономірності національного державотворчого процесу. К.: Наукова думка. – 2012.
12. Матвеев Г.К. История семейно-брачного законодательства Украинской РСР.- К., 1959.- 436 с.
13. Михайленко П.П. Нариси з історії кримінального законодавства Української РСР.- К., 1959.- 436 с.
14. Музиченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2003, с. 274-300.
15. Образование Союза Советских Социалистических Республик.- М., 1972.- с. 110-199, 411-417.
16. Пирогова С.П. Из истории кодификации социалистического кооперативного законодательства в УССР (1923-1925) // Проблемы соц. законности. 1978. Вып. 3,- с. 132-136.
17. Резолюції Всеукраїнських з'їздів робітничих, селянських і червоноармійських депутатів.- Х., 1932.- с. 101-154.
18. Рогожин А.И. Очерк истории социалистической законности УССР в период иностранной военной интервенции и гражданской войны.- Х., 1963.- 119 с.
19. Сафронова І.П. Підготовка Кодексу законів про працю 1922 р. на Україні // Проблеми правознавства. 1967. Вип. 7,- с. 134-139.
20. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. - К., 1993.- с. 127.

- 21.Собрание узаконений Правительства УССР (СУ УССР). 1922. № 36,- с. 553; № 41,- с. 598; № 43,- с. 750; № 45,- с. 665, 666; № 49,- с. 729; № 52,- с. 751; № 54,- с. 779; № 55,- с. 780; СУ УССР 1923. № 46,- с. 575; СУ УССР 1924. № 16-17,- с. 156; СУ УССР 1925.- с. 167, 168; № 40-41,- с. 180; № 63-65,- с. 239, 240; СУ УССР 1929. № 20,- с. 99; № 22,- с. 192.
- 22.Сусло Д.С. Історія суду Радянської України. 1917-1967.- К., 1968.
- 23.Усенко И.Б. Первая кодификация законодательства Украинской ССР.- К., 1989.
- 24.Усенко І.Б. Позасудова репресія: як це починалося // Комуніст України. 1990.- № 2.- с. 43-53.

13.2 (1 година) Кодифікаційні процеси радянської влади

- 1.Кодифікація радянського права.
2. Основні риси радянського права:
- цивільне право;
 - шлюбно-сімейне право;
 - земельне право;
 - трудове право;
 - кримінальне право;
 - кримінально-процесуальне право;
 - цивільно-процесуальне право;
 - виправно-трудова право.

Рекомендована література:

- 25.Бабій Б.М. Українська радянська держава в період відбудови народного господарства (1921-1925 рр.).- К., 1961.- с. 302-380.
- 26.Голод 1921-1923 років в Україні: Зб. док. і матеріалів. - К., 1993.- с. 5-30.
- 27.Грищук В.К. Кодифікація кримінального законодавства України. - Львів, 1992.- с. 12-46.
- 28.Даниленко В.М. Станілізм на Україні в 20-30 роки.- К., 1991.- с. 17-25.
- 29.Землянський П.Т. Уголовно-процесуальное законодательство в первые годы Советской власти.- К., 1972.- 306 с.
- 30.Іванов В.М. Історія держави і права України. – К., 2003 – с. 235-264.
- 31.Історія держави і права України. Частина 2/ За ред. А.Й.Рогожина. - К.: Ін Юре, 1996.- с. 152-210.
- 32.Історія держави і права України / За ред. А.С. Чайковського – К., 2000, - с. 273-310.
- 33.Історія українського права / За ред. О.О. Шевченка. – К., 2000.
- 34.Кульчицький В.С. Україна між двома війнами (1921-1939 рр.).- К., 1999.- 336 с.
- 35.Литвин В.М. Україна у війнах і революціях ХХ ст. 1914-1945 рр. Закономірності національного державотворчого процесу. К.: Наукова думка. – 2012.
- 36.Матвеев Г.К. История семейно-брачного законодательства Украинской РСР.- К., 1959.- 436 с.

37. Михайленко П.П. Нариси з історії кримінального законодавства Української РСР.- К., 1959.- 436 с.
38. Музиченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2003, с. 274-300.
39. Образование Союза Советских Социалистических Республик.- М., 1972.- с. 110-199, 411-417.
40. Пирогова С.П. Из истории кодификации социалистического кооперативного законодательства в УССР (1923-1925) // Проблемы соц. законности. 1978. Вып. 3,- с. 132-136.
41. Резолюції Всеукраїнських з'їздів робітничих, селянських і червоноармійських депутатів.- Х., 1932.- с. 101-154.
42. Рогожин А.И. Очерк истории социалистической законности УССР в период иностранной военной интервенции и гражданской войны.- Х., 1963.- 119 с.
43. Сафронова І.П. Підготовка Кодексу законів про працю 1922 р. на Україні // Проблеми правознавства. 1967. Вип. 7,- с. 134-139.
44. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. - К., 1993.- с. 127.
45. Собрание узаконений Правительства УССР (СУ УССР). 1922. № 36,- с. 553; № 41,- с. 598; № 43,- с. 750; № 45,- с. 665, 666; № 49,- с. 729; № 52,- с. 751; № 54,- с. 779; № 55,- с. 780; СУ УССР 1923. № 46,- с. 575; СУ УССР 1924. № 16-17,- с. 156; СУ УССР 1925.- с. 167, 168; № 40-41,- с. 180; № 63-65,- с. 239, 240; СУ УССР 1929. № 20,- с. 99; № 22,- с. 192.
46. Суло Д.С. Історія суду Радянської України. 1917-1967.- К., 1968.
47. Усенко І.Б. Первая кодификация законодательства Украинской ССР.- К., 1989.
48. Усенко І.Б. Позасудова репресія: як це починалося // Комуніст України. 1990.- № 2.- с. 43-53.

Семінар 14.

14.1 (1 година) Держава і право України в період тоталітарно-репресивного режиму (1927-1941 рр.).

1. Зміни в державному ладі наприкінці 20-х в першій половині 30-х років. Формування адміністративно-командної системи.
2. Політичні процеси кінця 20-х – 30-х років в Україні.
3. Конституція УРСР 1937 р. та перебудова державних органів УРСР відповідно до неї.
4. Основні риси права:
 - цивільне право;
 - трудове право;
 - колгоспне і земельне право;
 - кримінальне право і процес.

Рекомендована література:

1. Бенько О.П. Державно-правові аспекти політичного терору в Україні (1917-1953 рр.).- с. 20.

2. Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. - К., 1994. Кн. 1.- с. 100-150.
3. Волкогонов Д.А. Триумф и трагедия: политический портрет И.В.Сталина.- М., 1989.- Кн. 1. Ч. 2.- с. 198.
4. Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. - К., 1990.- 210 с.
5. Іванов В.М. Історія держави і права України. – К., 2003. – с. 239-274.
6. Історія держави і права України. Частина 2. / За ред. А.Й.Рогожина. - К., Ін Юре, 1996.- с. 210-262.
7. Литвин В.М. Україна у війнах і революціях ХХ ст. 1914-1945 рр. Закономірності національного державотворчого процесу. К.: Наукова думка. – 2012.
8. Музиченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2003. – с. 301-328.
9. Румянцев В.А. Правовой статус членов Всеукраинского ЦИК // Проблемы соц. законности.- 1987.- № 19.- с. 30-35.
- 10.Семененко В.И. Слепая верность: из истории Всеукраинской ЧК // Провинциальная ЧеКа.- Х., 1994.- с. 25-28.
- 11.Табачник Д.В. Феномен тоталітарно-репресивного суспільства в Україні (кінець 20-х – 50-ті роки).- с. 19-20.
- 12.Шаповал Ю.І. Україна 20-50-х років. Сторінки ненаписаної історії. - К., 1993.- с. 152.
- 13.Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. Курс лекцій. - К., 1999. С. 368-387.

14.2 (1 година) Держава і право України в роки Другої Світової війни

1. Перебудова апарату державного управління на початку війни.
2. Невдалі спроби ОУН відновити Українську державу в 1941 р.
3. Основні риси права:
 - адміністративне право;
 - цивільне право;
 - шлюбно-сімейне право;
 - трудове право;
 - колгоспне і земельне право;
 - кримінальне право;
 - процесуальне право.

Рекомендована література:

1. Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. - К., 1994. Кн. 1.- с.267-271.
2. Друга світова війна і Україна. Зб-к ст.-К., 1996.
3. Історія держави і права України. Частина 2 / За ред. А.Й.Рогожина. - К.: Ін Юре, 1996.- с. 210-262.
4. Коваль М.В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.)- К., 1999.- с. 336.

5. Ляхович О. Органи прокуратури України в період Великої Вітчизняної війни // Радянське право. 1971.- № 11.- с. 95-98.
6. Іванов В.М. Історія держави і права України. – К., 2003. – с.274-298.
7. Історія держави і права України /За ред. А.С. Чайковського. – К., 2000. – с. 310-340.
8. Комаров Н.Я. Государственный Комитет Оборны постановляет... Документы. Воспоминания. Комментарии.- М., 1990.
9. Литвин В.М. Україна у війнах і революціях ХХ ст. 1914-1945 рр. Закономірності національного державотворчого процесу. К.: Наукова думка. – 2012.
- 10.Музиченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2003, - с. 329-350.
- 11.Муковський І.Т., Лисенко О.Є. Звитяга і жертвність. Українці на фронтах Другої світової війни.- К., 1997.
- 12.Советское право в период Великой Отечественной войны.- М., 1948.- ч. 1.- с. 3-50;- ч. 2.- с. 45-60.
- 13.Советская Украина в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 // Документы и материалы.- К., 1985.- Т. 1.- с. 121-140.
- 14.Сусло Д.С. Історія суду Радянської України. (1917-1967 рр.).- К., 1968.- с. 180-183.
- 15.Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності – К., 1999. – с. 388-408.

- **Семінар 15.**

- **15.1 (1 година) Держава і право України в роки Другої Світової війни.**

1. Нацистський окупаційний режим
2. Рух Опору в Україні.
3. Визволення України та відновлення радянської влади.

Рекомендована література:

1. Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. - К., 1994. Кн. 1.- с.267-271.
2. Друга світова війна і Україна. Зб-к ст.-К., 1996.
3. Історія держави і права України. Частина 2 / За ред. А.Й.Рогожина. - К.: Ін Юре, 1996.- с. 210-262.
4. Коваль М.В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.)- К., 1999.- с. 336.
5. Ляхович О. Органи прокуратури України в період Великої Вітчизняної війни // Радянське право. 1971.- № 11.- с. 95-98.
6. Іванов В.М. Історія держави і права України. – К., 2003. – с.274-298.
7. Історія держави і права України /За ред. А.С. Чайковського. – К., 2000. – с. 310-340.
8. Комаров Н.Я. Государственный Комитет Оборны постановляет... Документы. Воспоминания. Комментарии.- М., 1990.
9. Литвин В.М. Україна у війнах і революціях ХХ ст. 1914-1945 рр. Закономірності національного державотворчого процесу. К.: Наукова

думка. – 2012.

10. Музиченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2003, - с. 329-350.
11. Муковський І.Т., Лисенко О.Є. Звитяга і жертвність. Українці на фронтах Другої світової війни.- К., 1997.
12. Советское право в период Великой Отечественной войны.- М., 1948.- ч. 1.- с. 3-50;- ч. 2.- с. 45-60.
13. Советская Украина в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 // Документы и материалы.- К., 1985.- Т. 1.- с. 121-140.
14. Сусл Д.С. Історія суду Радянської України. (1917-1967 рр.).- К., 1968.- с. 180-183.
15. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності – К., 1999. – с. 388-408.

15.2 (1 година) Держава і право України у перші післявоєнні роки (1945-середина 50-х рр.).

1. Курс Сталіна на побудову комунізму. Суспільно-політичний та економічний стан України.
2. Прояви “ждановщини” в Україні.
3. Державний лад.
4. Основні риси права.

Рекомендована література:

1. Баран В.К., Даниленко В.М. Україна в умовах системної кризи (1946-1980 рр.).- К., 1999.- 304 с.
2. Баран В.К. Україна після Сталіна. Нариси історії. 1953.- Львів, 1992.- с. 19-25.
3. Ведомости Верховного Совета СССР. 1947.- № 21; 1948. - № 36; 1949.- № 26.
4. Збірник постанов УРСР (ЗП УРСР). 1949.- № 68; 1950.- № 41.
5. Історія держави і права України. Частина 2 /за ред. А.Й.Рогожина. - К.: Ін Юре, 1996.- с.298-316.
6. Збірник Законів Української РСР. 1938-1973. Т. 1,- К., 1974.
7. Музиченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2003. – с.351-368.
8. Новітня історія України (1900-2000): Підручник / А.Г.Слюсаренко, В.І. Гусєв, В.П.Дрожжин та ін. - К., 2000, с. 333-372.

Семінар 16.

16.1 (1 година) Держава і право України в період десталінізації та лібералізації радянського суспільства (друга половина 50-х – перша половина 60-х рр.).

1. Процеси десталінізації т лібералізації в Україні
2. Зміни в державному ладі. Прояви волюнтаризму.
3. Позитивні процеси в розвитку радянського суспільства.
4. Основні риси права.

Рекомендована література:

1. Баран В.К., Даниленко В.М. Україна в умовах системної кризи (1946-1980 рр.).- К., 1999.- с. 63-134.
2. Баран В.К. Україна після Сталіна. Нариси історії. 1953.- Львів, 1992.- с. 34-40.
3. Відомості Верховної Ради УРСР. 1955.- № 11.- ст. 143, 144; 1960.- № 24.- ст. 202; 1956.- № 8.- 138,- № 7.- ст. 133; 1962.- № 36.- ст. 451.
4. Збірник постанов УРСР. 1955.- № 11-12.- ст. 58;- № 17.- ст. 34, 134; 1956.- № 11-12.- ст. 118; 1960.- № 7.- ст. 105.
5. Історія держави і права України. Частина 2 / За ред. А.Й.Рогожина.- К.: Ін Юре, 1996.- с. 317-350.
6. Історія держави і права України. / За ред. В.Я. Тація, А.Й.Рогожина, В.Д. Гончаренка. У 2-х т. т.2., - К., 2000.
7. Історія України ХХ – початку ХХІ ст. / За заг. ред. В.А. Смолія. – К., 2004. – с. 125-254.
8. Литвин В.М. Україна у війнах і революціях ХХ ст. 1914-1945 рр. Закономірності національного державотворчого процесу. К.: Наукова думка. – 2012.
9. Музиченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2003. – с. 351-368.
10. Новітня історія України (1900-2000): Підручник / А.Г.Слюсаренко, В.І. Гусев, В.П.Дрожжин та ін.- К., 2000, с.373-421.

16.2 (1 година) Держава і право України в період неосталінізму (середина 60-х – середина 80 рр.).

1. Командно-адміністративна система управління та суспільно-політичне життя в Україні.
2. Державно-правовий статус України як союзної республіки відповідно до Конституції УРСР 1978 р.
3. Основні риси права:
 - адміністративне право;
 - цивільне і господарське законодавство;
 - житлове законодавство;
 - шлюбно-сімейне законодавство;
 - трудове законодавство;
 - природоресурсове законодавство;
 - кримінальне, виправно-трудове законодавство;
 - процесуальне законодавство.

Рекомендована література:

1. Агеева Г.Н. Законодательство о судеустройстве в СССР. – М., 1985.
2. Баран В.К., Даниленко В.М. Україна в умовах системної кризи (1946 – 1980-і рр.) – К., 1999. – с. 136 – 241.
3. Басков В.И. Прокурорский надзор в СССР. – М., 1991.
4. Грищук В.К. Кодифікація кримінального законодавства України: проблеми історії і методології. – Львів, 1992. – с. 156.
5. Звід законів Української РСР. – К., 1982 – 1986 рр.

6. Історія адвокатури України. – К., 1992. – с.49 – 60.
7. Історія держави і права України. Частина 2 / За ред. А.Й.Рогожина. – К.: Ін Юре, 1996 – с.350-386.
8. Історія держави і права України. / За ред. В.А. Смолія. – К., 2004. – с. 125-254.
9. Історія України ХХ – початку ХХІ ст. / За заг. ред. В.А. Смолія. – К., 2004. – с. 125-254
10. Історія держави і права України. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. У 2-х т., т. 2, - К., 2000.
11. Конституція Союзу Радянських Соціалістичних Республік. – К., 1977.
12. Музиченко П.П. сторія держави і права України. – К., 2003. – с. 369-384.
13. Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки. – К., 1978.
14. Негативные процессы в деятельности КПСС. Отступление от ленинских норм партийной жизни // На пороге кризиса: нарастание застойных явлений в партии и обществе. – М., 1990. – с. 54 – 123.
15. Новітня історія України (1900 – 2000): Підручник/ А.Г. Слюсаренко, В.І. Гусєв, В.П. Дрожжин та ін. – К., 2000. – с. 492 – 473.
16. Организация суда и прокуратуры в СССР./ Под общ. ред. Н.А. Баженова. – М., 1988.
17. Погорілко В.Ф. Національно-державний устрій СРСР. – К., 1989. – с. 17-20.
18. Семенов В.М. Правоохранительные органы в СССР. – М., 1990.

Семінар 17

17.1 (1 година) Держава і право України в період перебудови (1985 – 1991 рр.)

1. Зміни суспільно-політичної та економічної ситуації в державі в період “гласності”.
2. Реформа державного апарату СРСР. Обрання президентом СРСР М. Горбачова.
3. Перебудовчі процеси в Україні.
4. Спроба державного перевороту 19 серпня 1991 р.
5. Правова система.

Рекомендована література:

1. Зинченко В.В. Конспект истории большевистской империи (1917 – 1991). Материалы к изучению курса истории России и СССР. – Х., 1992. – Ч.2. – с. 92.
2. Зуб И.В. Реформа трудового законодательства в условиях перехода к рыночной экономике. // Сов. гос-во и право. 1991 - № 2. – с. 46 – 50.
3. Іванов В.М. Історія держави і права України. – К., 2003 – с. 388-351.
4. Історія держави і права України. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. В 2-х т. т.2. – К., 2000.
5. Історія держави і права України. Частина 2 / За ред. А.Й. Рогожина. – К., Ін Юре, 1996. – с. 387- 424.

6. Історія України ХХ – початку ХХІ ст./ За заг. ред. В.А. Смолія. – К., 2004, с. 150 -254.
7. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. – К., 2001, - с. 251 – 268.
8. Лазарев Б.М. Президент ССРСР // Сов. государство и право. 1990. - № 7. – с. 3 – 14.
9. Музиченко П.П. Історія держави і права України. – К., 1999. – с. 593 – 614.
10. Новітня історія України (1900 – 2000): Підручник А.Г. Слюсаренко, В.І. Гусев, В.П. Дрожжин та ін. – К., 2000. – с. 474 – 539.
11. Новое законодательство ССРСР. – М., 1991. – вып. 3. – с. 119.
12. Основы государства и права: Правовые памятники и правовые акты. \ Под ред. В.В. Комарова. – Х., 1994. – с. 45.
13. Советское трудовое право. – М., 1991.
14. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. Курс лекцій. – К., 1999. – с. 423 – 445.
15. Ющик О. Реформування законодавчого процесу: проблеми і перспективи // Віче. 1995. - № 2. – с.15.

17.2 Держава і право в умовах незалежності України.

1. Проголошення України незалежною державою 24 серпня 1991 р.
2. Будівництво Української держави.
3. Конституційний процес в Україні. Конституція України 1996 р.
4. Характерні риси права.
5. Проблеми сучасного державного будівництва в Україні.

Рекомендована література:

1. Бойко О.Д. Історія України: Посібник. – К., 2002, с. 566 – 647.
2. Видрін Д., Табачник Д. Україна на порозі ХХІ ст. – К., 1995.
3. Захарченко П.П. Історія держави і права України. – К., 2005. – с. 331-348.
4. Іванов В.М. Історія держави і права України. – К., 2003. – с. 352-398.
5. Іванченко Р.П. Історія без міфів: Бесіди з історії української державності. К., 2006. – с. 469-514.
6. Історія держави і права України: /За ред./ А.С. Чайковського - К., 2000. – с. 359 – 378.
7. Історія України ХХ – початку ХХІ ст. / За ред. В.А. Смолія. – К., 2004. – с. 255-525.
8. Історія України. Новий довідник. – К., 2006.
9. Експертна доповідь „Про внутрішнє і зовнішнє становище України в 2006 році”. – К., 2007.
10. Коментар до Конституції України. – К., 1996.
11. Конституція України. – К., 1996.
12. Конституція України. Закон України „Про внесення змін до Конституції України”. – К., 2005.
13. Литвин В.М. Політична арена України: Дійові особи та виконавці. – К., 1994.
14. Литвин В.М. Україна на межі тисячоліть. – К., 2000. – с. 360.

15. Литвин В.М., Слюсаренко А.Г. На політичній арені України (90-ті рр.): Роздуми істориків // Укр. іст. журн. 1994 № 1. с. 9 – 30, № 2 – 3, с. 28 – 51.
16. Музиченко П.П. Історія держави і права України. – К., 1999. – с. 615 – 640.
17. Новітня історія України (1900 – 2000): Підручник / А.Г. Слюсаренко, В.І. Гусєв, В.П. Дрожжин та ін. – К., 2000. – с. 540 – 614.
18. Сучасні закони та їх дія. – К., 1995.
19. Чемерис В.Л. Президент: Роман-есе. – К., 1994.
20. Шаповал В.М. Розподіл влад і конституціоналізм: досвід України. – К., 1994.
21. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. Курс лекцій. – К., 1999. – с. 446 – 473.
22. Шморгун О. Україна: шлях відродження. – К., 1994.
23. Щедрова Г.П. Громадянське суспільство і демократична правова держава: проблеми взаємовпливу. – К., 1994.
24. Юхновський І. Україна – незалежна держава. - Львів, 1994.

Семінар 18

18.1 (1 година) Кодифікаційні процеси в Україні після здобуття незалежності

1. Цивільне право. Закони України «Про господарські товариства» (18 вересня 1991 р.), «Про заставу» (1 жовтня 1992 р.), «Про банкрутство (14 жовтня 1992 р.), «Про аудиторську діяльність» (22 квітня 1993 р.), «Про авторське право і суміжне право» (4 лютого 1994 р.) та ін. 16 січня 2003 р. – прийняття Цивільного Кодексу України.
2. Трудове право. Зміни до Кодексу законів про працю. Закони України «Про охорону праці» (14 жовтня 1992 р.), «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» (3 березня 1998 р.) та ін.
3. Кримінальне право. Внесення до Кримінального кодексу (1960 р.) змін та доповнень. Березень 1992 р. вилучення з КК України таких видів покарань, як заслання та виселення. Грудень 1994 р.- Закон України «Про посилення кримінальної відповідальності за деякі злочини проти держави». Березень 1997 р. – введено мораторій на виконання смертної кари, в 1999 р. цей вид покарання було скасовано. У 2001 році прийнято новий Кримінальний Кодекс України.
4. Кодифікаційні процеси в інших галузях права

Рекомендована література:

1. Конституція України (1996 р.)
2. Господарський процесуальний кодекс України (1991 р.),
3. Лісовий кодекс України (1994 р.),
4. Кодекс України про надра (1994 р.),
5. Кодекс торговельного мореплавства (1995 р.),
6. Водний кодекс України (1995 р.),
7. Земельний кодекс України (2001 р.),
8. Сімейний кодекс України (2002 р.),
9. Господарський кодекс України (2003 р.),
10. Кримінально-виконавчий кодекс України (2003 р.),

11. Цивільний процесуальний кодекс України (2004 р.),
12. Кодекс адміністративного судочинства України (2005 р.),
13. Бюджетний кодекс України (2010 р.),
14. Податковий кодекс України (2011 р.),
15. Повітряний кодекс України (2011 р.),
16. Митний кодекс України (2012 р.),
17. Кримінальний процесуальний кодекс України (2012 р.),
18. Кодекс цивільного захисту України (2012 р.).

18.2 (1 година)

Держава і права України в сучасних умовах.

1. «Помаранчева революція» та правління президента В.А. Ющенка
2. Правління президента В.Ф. Януковича
3. «Революція Гідності», правління президента П.О. Порошенка
4. Початок російської агресії проти України. Анексія АРК.
5. Утворення невизнаних квазі-держав «ДНР» та «ЛНР» на території України.

3. Індивідуальні завдання

Теми рефератів:

1. Виховна функція курсу «Історія держави і права України»
2. Роль принципу об'єктивності в пізнанні історико-правових явищ.
3. Визначні дослідники історії української державності та права.
4. Основні документальні джерела з курсу «Історія держави і права України».
5. Політичний та адміністративно-територіальний поділ Скифії.
6. Сучасна територія, яку заселяли скифи.
7. Форми власності на землю в Боспорському царстві.
8. Судочинство в Боспорському царстві.
9. Джерела права міст-держав Північного Причорномор'я.
10. Кіммерійці, таври, сармати, готи, гуни на території України.
11. Утворення Давньоруської ранньофеодальної держави з центром у Києві. Кий та його нащадки.
12. «Руська Правда» - видатна пам'ятка права України.
13. Система правових норм Київської Русі.
14. Створення Галицько-Волинського князівства.
15. Особливості залежності Галицько-Волинської Русі від Золотої Орди.
16. Відмінність суспільної організації Галицько-Волинського князівства від ієрархічної піраміди Київської Русі.
17. Боярська рада. Князівські з'їзди та віче. Військові сили.
18. Пам'ятки права княжої доби
19. Суспільно-політичний лад та право на українських землях в складі Великого князівства Литовського.
20. Суспільно-політичний лад та право на українських землях в складі Речі Посполитої.
21. Культура кін. XIV – пер. пол. XVII ст. на українських землях.
22. Мотиви, що змушували людей шукати для себе притулку на Дикому полі.
23. Національна та соціальна основи козацтва.
24. Адміністративно-територіальний поділ Січі.
25. Різниця між січовим і волосним козацтвом.
26. Реєстрові козаки.
27. Три категорії козаків в Україні початку VII ст.
28. Основний зміст «Ординації Війська Запорозького» 1638 року
29. Найвищий орган козацького самоврядування Запорозької Січі.
30. Посадові особи, що відносилися до козацької старшини.
31. Злочини та покарання на Запорозькій Січі.
32. Розробка Б.Хмельницьким організаційних та ідейних засад Української козацької держави.
33. Українська козацька держава - суб'єкт міжнародних відносин.
34. Переяславська Рада 1654 р.: міфи та реальність.
35. Березневі статті 1654 р. та їх наслідки для України.

36. Гетьманські статті другої половини XVII ст. як джерела права.
37. Зміни у правовому становищі Запорозької Січі після
38. 1654 р.
39. Б.Хмельницький – засновник Української козацької держави.
40. Українсько – Російській договір 1654 р., його значення та наслідки
41. Україна за часів «Руїни».
42. Гадяцький трактат 1658 р.
43. Гетьманські статті другої половини XVII – XVIII ст.
44. Становище Запорозької Січі в другій половині XVII – XVIII ст.
45. Гетьман І.Мазепа: правда та домисли.
46. Обмеження та остаточна ліквідація автономних прав України російським царизмом.
47. Функції Української гетьманської держави другої половини XVII – XVIII ст.
48. Правове становище станів (класів) Війська Запорозького (Гетьманщини) у другій половині XVII – XVIII ст.
49. Конституція Пилипа Орлика 1710 р.: зміст та політико-правове значення.
50. Мазепа як державний діяч.
51. Ліквідація Запорозької Січі: причини та наслідки.
52. Поширення адміністративно-силових структур російського царату в Україні (друга половина XVII – XVIII ст.).
53. Джерела права XIX ст.
54. Кодифікація законодавства у першій половині XIX ст.
55. Поліцейсько-жандармські установи Російської імперії в Україні у XIX ст.
56. Головна Руська Рада та її історичне значення
57. Процеси українського національного відродження на західно-українських землях
58. Правові засади селянської реформи 1861 року в Україні
59. Процеси національного відродження XIX- початку XX століття в Україні
60. Реформи 60-70-х рр. в Росії та їх практична реалізація в Україні.
61. Процесин національного відродження XIX- початку XX століття на західноукраїнських землях
62. Перші політичні партії в Україні
63. Загострення суспільно-політичних відносин та російська демократична революція 1905-1907 рр.
64. Зміни в органах державної влади і управління в умовах революції.
65. Царський маніфест від 6 серпня 1905 р. «Про утворення Державної Думи та про «Положення про вибори Думи»;
66. Царський маніфест від 17 жовтня 1905 р. «Про удосконалення державного ладу».
67. Участь українців в роботі російських Державних Дум.
68. Столипінська політична реакція в Україні
69. Реакція українських політичних сил на початок Першої світової війни.

70. Зміни в системі військового і територіального управління.
71. Органи для посилення свого впливу на політичне і економічне життя країни, що використовували в умовах війни буржуазія і прогресивно налаштовані поміщики.
72. Посилення карально-охоронних функцій губернської адміністрації.
73. Зміни в судових органах в умовах війни.
74. Двовладдя в Росії та на Україні.
75. Крах Російського самодержавства.
76. Центральна рада в боротьбі за відродження української держави. III і IV Універсали.
77. Берестейський договір 1918 року.
78. Гетьманський переворот.
79. Відновлення Української Народної Республіки. Директорія УНР.
80. Селянські повстання проти більшовицького режиму.
81. Радянська Росія і демократична Україна: проблема взаємовідносин.
82. Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях.
83. Злука ЗУНР і УНР. Акт Соборності.
84. Варшавський договір 1920 року.
85. Зимовий похід 1921 року.
86. Вхідження УСРР до складу СРСР.
87. Суспільно-політичне і культурне життя українського народу в 20-ті роки.
88. Становлення адміністративно-командної державної системи управління.
89. Насильницька колективізація сільського господарства. Голодомор 1932-1933 років та його наслідки.
90. Суперечливий характер культурного будівництва на Україні в 30-роки.
91. Згорання українізації.
92. Коренізація в УРСР.
93. Українізація поза межами УСРР.
94. Конституція УРСР 1937 року.
95. Проголошення Карпатської України самостійною державою.
96. Включення Галичини і Волині до складу УРСР.
97. Приєднання до УРСР Північної Буковини та Південної Бессарабії.
98. Україна в загарбницьких планах фашистської Німеччини.
99. Оборонні бої на території України в 1941-1942 роках.
100. Відновлення Української держави у Львові 30 червня 1941 року.
101. Діяльність комуністичного та націоналістичного підпілля.
102. Боротьба ОУН і УПА проти гітлерівського і сталінського режимів за відродження української незалежної держави.
103. Демократичні процеси в Україні після смерті Сталіна, їх суперечливий і непослідовний характер.
104. Загострення соціальних проблем радянського суспільства. Неосталінізм.
105. Духовне життя українського народу в 70-80 рр.

106. Застійні явища в науці, літературі та мистецтві. Опозиційний рух.
107. Основні напрямки перебудови М. Горбачова та її наслідки.
108. Зусилля діаспори щодо відродження української державності.
109. Проголошення незалежності України.
110. Прийняття Конституції України.
111. Альтернативні варіанти геополітичної орієнтації України.
112. Основні тенденції розвитку сучасної української культури.
113. Релігійне життя сучасної України.
114. Роль української діаспори у розбудові держави.

4. Методичні рекомендації

Навчальний курс "Історія держави та права України" відноситься до дисциплін за напрямом Право. Він забезпечує формування професійно-орієнтованого спрямування процесу навчання студентів та їхню підготовку для вивчення інших професійно-орієнтованих дисциплін. Крім того, його категорії та поняття можуть знайти своє відображення при вивченні таких дисциплін як Теорія держави та права, Конституційне право України, Організація судових та правоохоронних органів, Адміністративне право, Фінансове право, Цивільне право, Сімейне право, Кримінальне право, Трудове право, Господарське право, Господарський процес, Кримінальний процес, Цивільний процес, Екологічне та аграрне право, Податкове право, Державне будівництво та місцеве самоврядування, Адвокатура України, Нотаріат в Україні, Житлове право, Митне право та ін.

Основними формами вивчення дисципліни є лекції, семінарські заняття, виконання індивідуальних завдань шляхом написання рефератів та самостійна робота студента.

На **лекціях** лектором викладаються основи розуміння студентами сутності певних правових категорій та конструкцій з дисципліни "Історія держави та права України", зосереджується увага студентів на їх особливо важливих моментах, визначаються шляхи й способи вивчення правових явищ. Лекція повинна організувати творчу думку студентів, активізувати їх до самостійного аналізу тих чи інших питань. Слідкуючи за логікою викладення лекції, студенти повинні вчитися розуміти основні поняття та положення дисципліни, виділяти та засвоювати головне.

Основна мета **семінару** - розвиток творчого мислення, самостійності в подоланні пізнавальних труднощів. Глибокий, всебічний і зацікавлений аналіз питань, які виносяться на семінари, вчить студентів самостійно і логічно мислити, аргументувати, полемізувати, спонукає їх більш серйозно ставитися до роботи над першоджерелами і рекомендованою викладачем літературою. Тим самим семінари і систематична підготовка до них надають самостійній роботі студентів регулярного і планомірного характеру.

Семінари - ефективний засіб вироблення працелюбства у студентів. Одночасно, це одна з форм контролю за якістю засвоєння студентами матеріалу, що вивчається, викладеного на лекції, в навчальних посібниках, рекомендованій літературі.

Підготовка студентів до семінарських занять - один з основних і найважливіших видів навчальної діяльності.

Для того, щоб правильно підготуватися до заняття, необхідно:

- уважно ознайомитися зі змістом плану семінару;
- прочитати конспект лекції з даної теми;
- ознайомитися з відповідним розділом підручника або навчального посібника;
- ознайомитися з рекомендованою літературою;

Далі рекомендується скласти план викладу відповіді на кожне питання плану семінарського заняття.

Активна участь студентів у обговоренні проблем, які розглядаються, передбачає вміння уважно слухати виступи своїх одногрупників, аналізувати, свідомо оцінювати їх або полемізувати з ними.

Самостійна робота є важливою частиною роботи студентів, а також головним методом засвоєння матеріалу. Вона повинна складати основу всіх видів занять під керівництвом викладачів та наполегливо проводитись у години самопідготовки й у вільний від занять час.

Самостійна робота студента - це основний шлях формування самостійного юридичного мислення, правосвідомості, таких рис особистості як самостійність, активність, ініціативність тощо. Вона передбачає самостійне вивчення конспекту, ознайомлення з рекомендованою літературою. При вивченні окремих тем студентам необхідно знайомитись з науковими статтями, що публікуються в періодичних юридичних виданнях. Вона передбачає також написання **рефератів**, які потім заслуховуються і обговорюються в аудиторії.

З метою підготовки до семінарського заняття студенту рекомендується підготувати реферат з числа тих, що пропонуються навчально-методичним забезпеченням. Студенти, які були відсутні з різних причин на семінарському занятті, повинні обов'язково відпрацювати його рефератом.

Процес написання реферату здійснюється поетапно. На першому етапі необхідно вивчити матеріал відповідного розділу підручника та прочитати конспект прослуханої лекції з даної теми. На другому етапі слід добрати літературу, ґрунтовно вивчити і законспектувати власні міркування. Після перегляду зібраного матеріалу необхідно написати план реферату.

На третьому етапі необхідно розподілити матеріал по розділах плану і викласти його у логічній послідовності та зробити висновки по всій роботі.

Під час викладу реферату на семінарському занятті від студента вимагається прозоро і чітко висловлювати і аргументовано захищати свої думки.

Контроль знань студентів проводиться у формі: модульних контрольних робіт та семестрового заліку. Головна мета контролю - перевірка рівня засвоєних студентами основних положень з дисципліни, опанування студентами основних термінів та категорій права на рівні їх визначення.

Важливе місце у підготовці студентів із даної дисципліни займають консультації різних видів (настановні, тематичні, проблемні, оглядові). Вони складаються переважно з порад із підготовки студентів до занять, написання рефератів, підготовки до заліків, які виникають у процесі навчання.

Кредитно-модульна технологія організації навчального процесу є однією із найбільш сучасних технологій, яка дозволяє забезпечити: підвищення якості освіти в умовах інформаційного суспільства; забезпечення освітньої мобільності кожного громадянина як з точки зору навчання у різних навчальних закладах, так і навчання протягом всього життя; надання випускникам конкурентоспроможності на європейському та світовому ринку праці.

Сутність кредитно-модульної технології організації навчального процесу полягає у відпрацюванні навчального матеріалу навчальних дисциплін окремими блоками (модулями) з оцінкою знань та вмінь студента у вигляді суми балів, отриманих за окремі модулі.

Відпрацювання навчального матеріалу кожного модуля завершується проведенням модульного контролю.

Підготовка до модульного контролю спирається на використання навчальної програми з дисципліни, а також кваліфікаційних завдань відповідного виду контролю, рекомендованої кафедрою літератури.

Модульний контроль проводиться на останньому занятті модуля. Він здійснюється за допомогою спеціального розробленого фонду кваліфікаційних завдань. Кожне кваліфікаційне завдання включає тестові завдання і ситуаційні задачі. Воно виконується студентом у письмовій формі.

Студент може звернутися до викладача за роз'ясненням змісту завдання. При виконанні завдань студент може користуватися лише тими допоміжними матеріалами або засобами, які дозволені викладачем.

Під час контрольного заходу студенту забороняється у будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами або використовувати матеріали чи засоби, крім дозволених. Викладач зобов'язаний контролювати самостійність виконання студентом свого завдання та дотримання встановленого порядку проведення контрольного заходу.

При виявленні порушення студентом встановленого порядку проведення модульного контролю викладач, який проводить контрольний захід, усуває цього студента від проведення контролю, не перевіряє його письмову роботу, робить на ній запис "порушив дисципліну", "списав", "підмінив завдання" тощо та оцінює його контрольне завдання "нулем балів".

Студенту, який не з'явився на контрольний захід без поважних причин, або не допущений до нього, виставляється за поточний модульний контроль оцінка "нуль балів".

Результати модульного контролю доводяться до відома студентів на протязі тижня після його проведення.

Студент, який не погоджується з отриманою оцінкою з письмового контрольного завдання, має право звернутися з письмовою апеляцією до завідувача кафедри. Розгляд апеляції проводиться протягом двох робочих днів після її подання. До складу комісії входить завідувач кафедри, або призначений ним викладач та лектор (провідний викладач) з даної навчальної дисципліни. Комісія розглядає апеляцію в присутності студента і приймає остаточне рішення.

Якщо студент не звернувся з апеляцією протягом тижня, то оцінка, яка виставлена при перевірці контрольного завдання, є остаточною.

5.Рекомендована література

Базова

1. Грабовський С, Ставроян С, Шкляр А. Нариси з історії українського державотворення. —К.:Гене́за, 1995.
2. Захарченко П.П. Історія держави і права України – К, Атіка, 2004.
3. Іванов В.М. Історія держави і права України. – К., Атіка, 2007.
4. Іванченко Р.П. Історія без міфів: Бесіди з історії української державності. - К.: МАУП, 2006.
5. Історія держави і права України /За ред. проф. А.С. Чайковського. - К.: Юрінком Інтер, 2000.
6. Історія держави і права України: У 2 ч. /За ред. А.Й. Рогожина. - К.: Ін Юре, 1996.
7. Історія держави і права України: Курс лекцій /За ред. проф. В.Г. Гончаренка. - К.: Вентурі, 1996.
8. Історія держави і права України: Хрестоматія /За ред. проф. О.О. Шевченка. - К.: Вентурі, 1996.
9. Кузьминець О., Калиновський В., Дігтяр П. Історія держави і права України. - К.: Україна, 2002.
10. Кульчицький В., Настюк М., Тищик Б.Й. З історії української державності. - Львів: Світ, 1992.
11. Малик Я. Історія української державності. -Львів: Світ, 1995.
12. Музиченко П. Історія держави і права України. -К.: Знання, 2003.
13. Орленко В.І. Історія держави і права України. - К.:КНТЕУ, 2001.
14. Орленко В.І. Орленко В.В. Історія держави і права України. – К., Паливода, 2006.
15. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. /В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький. - К.: Ін Юре, 1997.
16. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності: Курс лекцій. - К.: Либідь, 1999.

Допоміжна

1. Амелин Г.К. Государство и право в период феодальной раздробленности (нач. XII в. - нач. XV в.). - М.: Госиздат, 1962.
2. Антонович В. Коротка історія козаччини. — К.: Україна, 1991.
3. Антонович В. Про козацькі часи на Україні. - К.: Дніпро, 1991.
4. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. - К.: Либідь, 1993.
5. Апанович О. Українсько-російський договір 1654 р. Міфи і реальність. - К.: Наукова думка, 1994.
6. Арбунов М.В. Путешествие в загадочную Скифию. - М: Наука, 1989.
7. Аркас М. Історія України-Русі. - Одеса: Маяк, 1991.
8. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. - Харків, 1993.
9. Базів В.А. Політичні партії в незалежній Україні: генези і типологія. — Львів: Світ, 1990.
10. Баран В. Славяне и Русь. - К.: Наукова думка, 1979.
11. Баран В. Проблеми етногенеза славян. - К.: Наукова думка, 1978.
12. Баран В., Козак Д., Терпиловський Р. Походження слов'ян. - К.: Наукова думка, 1991.
13. Баран В.К. Україна після Сталіна: Нариси історії. 1953-1985 рр. -Львів: МП "Свобода", 1992.
14. Баран В.К. Україна 1950-1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. - Львів: НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 1996.
15. Бардах Ю. История государства и права Польши. - М.: Юридич. литература, 1980.
16. Бевзо О.А. Львівський літопис і Острозький літописець. К.: АН УРСР, Інститут історії, 1971.
17. Бескровный А.Г. Русская армия и флот в XIX в. - М.: Наука. 1973.
18. Бескровный А.Г. Армия и флот России в начале XX в. - М.: Наука, 1986.

19. Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953 рр. У 2 кн. - К.: Либідь, 1994.
20. Білецький Л. Руська Правда й історія її тексту. - Вінніпег: Українська вільна Академія наук в Канаді, 1993.
21. Блаватская Т. Очерк политической истории Боспора в У-ІУ вв. до н.е. - М., 1959.
22. Блаватский В.Д. Пантикапей. Очерки истории столицы Боспора. - М.: Наука, 1964.
23. Блаватский В.Д. Античная цивилизация. - М.: Наука, 1973.
24. Бойко І.Й. Зобов'язальне право Гетьманщини за "Правами, за якими судиться малоросійський народ" 1743 року.-Львів: Світ, 1998.
25. Бойко О.Д. Історія України. - К.: Вид. центр "Академія", 2000.
26. Бондаревський А. Волосне управління та становище селян України після реформи 1861 р. - К.: Видавництво АН УРСР, 1961.
27. Борисенко В., Заремба С. Україна козацька (XV- XVIII ст.): У 2 ч. - К.: Наукова думка, 1993.
28. Борисенко В. Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVII ст. -К.: Наукова думка, 1986.
29. Бородин А.П. Государственный Совет России (1906-1917 гг.). - Киров: Эра, 1999.
30. Брайчевський М.Ю. Антський період в історії східних слов'ян. - К.: Держвидав України, 1952.
31. Брайчевський М.Ю. Походження Русі.-К.: Наукова думка, 1968.
32. Брайчевський М.Ю. Білі джерела слов'янської державності. - К.: Наукова думка, 1964.
33. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. - К.: Наукова думка, 1988.
34. Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII - початок XX ст.). -Львів: Світ, 1996.
35. Верстюк В.Ф., Осташко Т.С. Діячі Української Центральної Ради: Бібліографічний довідник. - К.: НАН України, 1998.
36. Вивід прав України: Документи і матеріали до історії української політичної думки. — Нью-Йорк: Пролог, 1964.
37. Винниченко В. Відродження нації. - Київ - Відень, 1920 (Ч. I-III). - К., 1990.
38. Винниченко В.К. Заповіт борцям за визволення. - К.: Криниця, 1991.
39. Виноградов Ю.Г. Политическая история Ольвийского полиса УП-I вв. до н.э. - М.: Наука, 1989.
40. Виленский Б.В. Судебная реформа и контрреформа в России. — Саратов: Приволжское книжное издательство, 1969.
41. Владимирский-Буданов М. Обзор истории русского права. - Ростов-на Дону: Из-во Ростов, ун-та, 1995.
42. Володарі гетьманської булави: Історичні портрети. - К.: Варта, 1995.
43. Воробейникова Т.У., Дубовина А.Б. Преобразование административно-полицейского аппарата, суда и тюремной системы России во второй половине XIX в. - К.: Наукова думка, 1977.
44. Воронов В.В. Боспор Киммерийский. - М.: Наука, 1983.
45. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Тищик Б.Й. Вхідження Галичини, Північної Буковини та Закарпаття до складу України (1939-1945 рр.). -Дрогобич: Добре серце, 1995.
46. Галенко О.І., Яневський Д.Б. Перший уряд демократичної України. - К.: АН України, 1992.
47. Га'рлиза В.В. Подготовка земской реформы 1864 г.-М.: Госиздат, 1957.
48. Геродот із Галікарнасу. Скіфія. - К.: Довіра, 1992.
49. Геродот. История: В 9 кн. — Л.: Людомир, 1973.
50. Голобуцький О. Запорізька Січ в останні часи свого існування (1734-1775 рр.). - К.: Вид-во АНУРСР, 1961.
51. Голобуцький О. Запорізьке козацтво. - К.: Вища школа, 1994.
52. Голобуцький О., Кулик В. Український політичний рух на Наддніпрянщині кінця XIX - початку XX ст. - К.: Смолоскип, 1996.

53. Голяков И. Советское право в период Великой Отечественной войны. - М.: Гос. книжн. изд-во, 1948.
54. Гончаренко В.Д. Історія держави та права України. - К.: Юрінком, в 2-х томах, 2003р.
55. Горбачев В.Н. Міське самоврядування в Україні (за реформою 1870 року). - Харків, 1995.
56. Горобець В. Присмерк Гетьманщини: Україна в роки реформ Петра I. - К.: НАН України, Ін-т історії України, 1998.
57. Государственный строй Российской империи накануне крушения: Сб. законодательных актов / О.И. Чистяков (сост.). - М.: Изд. Моск. Ун-та, 1995.
58. Греки на українських теренах: Нариси з етнічної історії. Документи та матеріали. /М.Ф. Дмитрієнко, В.М. Литвин, В.Р. Томазов та ін. - К.: Либідь, 2000.
59. Греков И.А. Киевская Русь. - М.: Госиздат, 1956.
60. Греков И.Б. Мир истории: Русские земли в XIII-XV в. - М.: Молодая гвардия, 1986.
61. Греков И.Б. О характере ордынско-русских отношений второй половины XII - начала XIV в. // Древности славян и Руси. - М.: Наука, 1988.
62. Греков И.Б. Восточная Европа и упадок Золотой Орды. - М.: Наука, 1975.
63. Грицюк П. Галицько-Волинська держава. - Нью-Йорк.: Обнова, 1958.
64. Грищук В.К. Кодификация законодательства Украинской ССР (1956-1985): Текст лекций. - Львов, 1991.
65. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 12 т.-К.: Наукова думка, 1993-1998.
66. Грушевський М.С. Новий період України: за роки від 1914 до 1919. - К.: Либідь, 1992.
67. Грушевський М. Українська Центральна Рада та її Універсали. - К.: Наукова думка, 1991.
68. Грушевський М.С. Нариси історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XIV ст. - К.: Наукова думка, 1991.
69. Грушевський М.С. Про батька козацького Богдана Хмельницького. - Дніпропетровськ: Січ, 1993.
70. Гунчак Г. Українська революція. Документи 1919-1921 рр. - Нью-Йорк, 1984.
71. Гуржій О.І. Україна в системі всеросійського ринку 60-80-х рр. XIX ст. - К.: Наукова думка, 1968.
72. Гуржій О.І. Право в українській козацькій державі: Друга половина ХУІІ-ХУІІІ ст. - К.: АН України, Ін-т історії України, 1994.
73. Гуржій О.І. Еволюція соціальної структури селянства Лівобережної України та Слобідської України (друга половина ХУІІ-ХУІІІ ст.). - К.: НАН України, Ін-т історії України, 1994.
74. Гуржій О.І. Руїна: друга половина XVII ст. - К.: Україна, 1995.
75. Гуржій О.І. Українська козацька держава в другій половині ХУІІ-ХУІІІ ст.: кордони, населення, право. - К.: Основи, 1996.
76. Гуржій О.І. Витоки: від найдавніших часів до першої половини IX ст. - К.: Україна, 1995.
77. Гуслистий К. Україна під литовським пануванням і захоплення її Польщею. - К.: Держвидав України, 1939.
78. Демин В.А. Государственная Дума России (1906-1917 гг.): механизм функционирования. - М.: РОССПЭН, 1996.
79. Делімарський Р.С. Магдебурзьке право у Києві. - К.: Соборна Україна, 1996.
80. Державотворчі процеси у кочівників східноєвропейського степу /В.М. Бодрухін, І.В. Довжук, В.Ф. Литвиненко та ін. - Луганськ: Луганський ІВС, 2000.
81. Доба Богдана Хмельницького (До 400-річчя від дня народження великого гетьмана): 36. наукових праць /В.А. Смолій та ін. - К.: НАН України, Ін-т історії України, 1995.
82. Документи Богдана Хмельницького (1648-1657). - К.: Вид-во АН УРСР, 1961.
83. Ділова документація Гетьманщини XVIII ст. - К.: Наукова думка, 1993.
84. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. - К.: Знання, 1991.
85. Дорошенко Д. Мої спомини про давнє-минуле. - Вінніпег: Тризуб, 1949.
86. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє-минуле. 1901-1914 рр.-Мюнхен: Укр. Вид-во, 1969.

87. Дорошенко Д. Нарис історії України: У 2 т. - К.; Глобус, 1991.
88. Драгоманов М.П. Пропащий час: Українці під Московським царством. - К.: Центр пам'ятокознавства, 1992.
89. Древнерусские княжеские уставы XI-XV вв. /Под ред. В. Шапова. - М.: Наука, 1976.
90. Древнерусские княжества X-XIII в.: Сб. статей. - М.: Наука, 1978.
91. Древняя Русь в свете зарубежных источников /М.В. Бибииков, Г.В. Глазирова. - М.: Логос, 1999.
92. Дубровіна Л.Б. Суспільний лад, механізм управління та право України в період розкладу соціально-кріпосницької системи і зростання капіталістичних відносин (перша половина XIX ст.). - К.: Вид-во Київського ун-гу, 1966.
93. Дубровський С. Столыпинская земельная реформа. - М.: Изд-во АН СССР, 1963.
94. Дьяконов М. Очерки общественного и государственного строя древней Руси. - М.: Красный пролетарий, 1926.
95. Ермолаев И.П. Свод законов Киевской Руси: Учебн. пособие для изучения «Русской Правды». - Казань: Изд-во Казан, ун-та, 1985.
96. Етнос. Нація. Держава: Україна у контексті світового етнодержавницького досвіду /Ю.І. Римаренко, М.М. Вівчарин та ін. - К.: НАН України, Інститут держави і права, 2000.
97. Ерошкин Н.П. Крепостническое самодержавие и его политические институты: первак половина XIX в. -М.: Мысль, 1981.
98. Ерошкин Н.П. История государственных учреждений дореволюционной России. - М.: Высшая школа, 1983.
99. Ефремова Н.Н. Судостроительство России в XVIII - первой половине XIX в. - М.: Наука, 1993.
100. Експертна доповідь «Про внутрішнє і зовнішнє становище України в 2006 році» - К., ПП «Інтертехнологія» ТОВ, 2007.
101. Єфименко О.Я. Історія України та її народу. - К.: Мистецтво, 1992.
102. Зайончковский П.А. Военные реформы 1860-1870 гг. в России. - М.: Изд-во МГУ, 1952.
103. Зайончковський П.А. Отмена крепостного права в России. - М.: Изд-во МГУ, 1960.
104. Зайончковский П.А. Самодержавие и русская армия на рубеже XIX-XX столетий. - М.: Мысль, 1973.
105. Зайончковский П.А. Российское самодержавие в конце XIX в. - М.: Мысль, 1978.
106. Зайончковский П.А. Правительский аппарат самодержавной России в XIX веке. - М.: Мысль, 1978.
107. Законодательство Древней Руси. Сб. документов и материалов. - М.: Наука, 1984.
108. Залізняк Л. Нариси стародавньої історії України. - К.: Абрис, 1994.
109. Залізняк Л. Від склавів до української нації. - К.: Фотовідеосервіс, 1997.
110. Землянский П.Г. Уголовно-процессуальное законодательство в первые годы Советской власти.-К., 1972.
111. Зимин А.А. Правда русская. - М.: Древнехранилище, 1999.
112. Зорин В.Ю. Национальный вопрос в Государственных Думах России (опыт законотворчества). - М.: Русский мир, 1999 г.
113. Исаев И.А. История государства и права России. - М.: БЭК, 1996.
114. Історико-правові аспекти становлення і розвитку місцевого самоврядування: світовий та український досвід /СМ. Крючков. А.М. Зельницький, П.І. Удовенко та ін. - К.: Довіра, 1998.
115. Історичні джерела права. - Полтава, 1998.
116. Історія адвокатури України /І.В. Варфоломєєва, О.Д. Святоцький, В.С. Кульчицький. - К.: Либідь, 1992.
117. Історія Русів/Пер. І. Драча.-К.: Рад. письменник, 1991.
118. Історія України в особах: IX-XVIII ст. /В. Замлинський, І. Войцехівська, В. Галаган та ін. - К.: Україна. 1993.

119. Історія України. Курс лекцій: У 2 кн. /Л.Г. Мельник, О.І. Гуржій, М.В. Демченко та ін. - К.: Либідь, 1991.
120. Історія України: нове бачення: В 2 т. /О.І. Гуржій, Я.Д. Ісаєвич, М.Ф. Котляр. - К.: Україна, 1995.
121. Історія українського війська /В.Гриневич, Л.Гриневич, Р. Колісник. - Львів: Світ, 1996.
130. Історія Української РСР: У 8 т. - К.: Наукова думка, 1979. - Т. 2.
122. Кадеєв В.И., Сорочан СБ. Экономические связи античных городов Северного Причерноморья в I в. до н.э. - V в. н.э. - Харьков: Вища школа, 1989.
123. Казанцев СМ. История царской прокуратуры. - С. Пб.: Изд-во Сп. Ун-та, 1993.
124. Калинычев Ф.И. Государственная дума в России. Сборник документов. - М.: Госюриздат, 1957.
125. Кириченко СО. Громадянське суспільство і права держава: поняття та зміст. - К.: Логос, 1999.
126. Кириченко СО. Шляхи формування громадянського суспільства і правової держави. - К.: Логос, 1999.
127. Ключевский В.О. Курс русской истории. - М.: Наука, 1987.
128. Конституційні акти України 1917-1920 (Невідомі Конституції України) /Відп. ред. Ю. Прилюк. - К.: Філософ. і соціолог, думка, 1992.
129. Конституція України. Закон України „Про внесення змін до Конституції України” – К., 2005.
130. Конституція Української Гетьманської Держави. - Львів: Право, 1997.
131. Копиленко О.Л. "Сто днів" Центральної Ради. - К.: України, 1992.
132. Королева Н.Г. Первая российская революция и царизм: Совет Министров России в 1905-1907 гг. -М.: Наука, 1982.
133. Коротких М.Г. Самодержавие и судебная реформа 1864 г. в России. - Воронеж: Изд-во Воронеж, ун-та, 1989.
134. Косик В. Україна під час другої світової війни 1939-1945. - К., 1992.
135. Костицкий М. Методы изучения историко-правовых явлений. -Львов, 1986.
136. Костомаров Н.И. Князь Данило Галицкий. (Исторические прижизненные. Автобиография). - К.: Наукова думка, 1990.
137. Костюк Г. Сталінізм в Україні (генеза і наслідки). - К., 1995.
138. Котляр Н.Ф. Даниил Галицкий. - К.: Наукова думка, 1979.
139. Котляр Н. Формирование территории и возникновение городов Галицко-волинской Руси IX-XIII в.-К.: Наукова думка, 1985.
140. Котляр М.Ф. Утворення Давньоруської держави. - К.: АН України, Інститут історії України, 1993.
141. Котляр Н.Ф. Древнерусская государственность. - М.: Алетея, 1998.
142. Котляр М.Ф. Як і чому настала удільна роздробленість на Русі (XII-XIII ст.). - К.: АН України, Інститут історії України, 1998.
143. Коцур А.П. Українська державність: історія та сучасність. - Чернівці: Золоті літаври, 2000.
144. Кравченко В.І. Територіальний устрій та місцеві органи влади України. - К.: Нац. ін-т стратегічних досліджень, 1995.
145. Кравченко В.І., Татаренко Ю.Л. Державотворення в Україні. Історія та сучасність: Навч. посібник. - Донецьк: Ін-т внутрішніх справ МВС України, 1998.
146. Кравчук Л.М. Останні дні імперії... Перші роки нації. - К.: Довіра, 1994.
147. Крикун М.Г. Адміністративно-територіальний устрій Правобережної України в ХУ-ХУІІІ ст. - К.: АН України, Ін-т археографії, 1993.
148. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. - К.: Наукова думка, 1984.
149. Крип'якевич І.П. Богдан Хмельницький.-Львів: Світ, 1990.
150. Крип'якевич І.П. Історія України.-Львів: Фенікс, 1990.
151. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії (XIX ст. - 1939 р.). - Івано-Франківськ, 1993.

152. Куйбіда В.С. Міське самоврядування і управління територіальним розвитком: історичні аспекти, сучасні реалії і проблеми вдосконалення. - Львів: НАН України, Ін-т регіональних досліджень, 1999.
153. Кульчицький В.С. Державний лад і право в Галичині в другій половині XIX на початку XX ст. - Львів: Вид-во Львів. Ун-ту, 1966.
154. Кульчицький В.С, Тищик Б.Й. Історія держави і права України. – К., Атіка, 2001.
155. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1918-1928). - К.: Основа, 1996.
156. Курицын В.М. История полиции России: Краткий исторический очерк и основные документы. - М.: Щит, 1999.
157. Курицын В.М. Реформа государственного аппарата и развитие права России во второй половине XIX в. - М.: Наука, 1996.
158. Лазоренко О.В. Влада в Україні. - К.: Вища школа, 1999.
159. Лашенко Р. Лекції по історії українського права. - К.: Україна, 1998.
160. Липинський В. Україна на переломі 1657-1659 рр.: Замітки до історії українського державного будівництва в XVII ст. - К.: Дніпро, 1997.
161. Лисина А., Петренко Н., Яковлева Е. Тюремная система Российского государства в XVIII -начало XX вв. - М.: Щит, 1996.
162. Литвин В.М. Україна у війнах і революціях XX ст. 1914-1945 рр. Закономірності національного державотворчого процесу. К.: Наукова думка. – 2012.
163. Литвин М.Р., Науменко К.Є. Історія ЗУНР. - Львів: Олір, 1995.
164. Літопис Самовидця. - К.: Наукова думка, 1971.
165. Мавродин В.В. Образование Древнерусского государства. - Л.: Изд-во Ленинград, ун-та, 1945.
166. Макаренко В.П. Бюрократия и сталинизм. - Ростов-на Дону: Изд-во Ростов. Ун-та, 1989.
167. Макарчук С. А. Українська Республіка галичан: Нариси про ЗУНР. -Львів: Світ, 1997.
168. Марочкін В.П. Українське місто від XV до середини XVII ст. - Торонто, 1999.
169. Маршрутами історії /Упоряд. Ю.І. Шаповал; ред.кол.: Ф.М. Рудич, І.Ф. Курас та ін. - К.: Політвидав України, 1990.
170. Медведчук В.В. Україна: Актуальні питання розвитку суспільства, держави і права. - К.: Інтерпрес ЛТД, 1999.
171. Мельник Л.Г. Гетьманщина першої чверті XVIII ст.: Навч. посібник. - К.: Вид-во Київ, ун-ту, 1997.
172. Мельник Л.Г. Лівобережна Гетьманщина періоду стабілізації (1669-1709рр.): Навч. посібник. - К.: ІСДО, 1995.
173. Мельник Л.Г. Політична історія Гетьманщини XVIII ст. у документах. - К.: Вид-во Київ, ун-ту, 1997.
174. Мельник Л.Г. Боротьба за українську державність (XVIII ст.). -К.: Освіта, 1995.
175. Месяц В.Д. История кодификации права на Украине в первой половине XVIII века. - К., 1963.
176. Мироненко А.Н., Бенько А.П. Проблемы законности на этапе новой экономической политики в Украине (1921-1929 гг.). - К. АН Украины, Институт государства и права, 1992.
177. Мироненко О.М., Бенько О.П. Правоохоронні органи Центральної Ради (березень 1917 - квітень 1918 р.). - К.: НАН України, Інститут держави і права, 1993.
178. Мироненко О.М. Світоч української державності: Політико-правовий аналіз діяльності Центральної Ради. - К.: НАН України, Інститут держави і права, 1995.
179. Між двох вогнів. Друга половина XVI - перша половина XVII ст. /І.О. Ворончук, В.А. Смоліп та ін. - К.: Україна, 1996.
180. Мірчук П. Українська повстанська армія 1942-1952: Документи і матеріали. - Львів: Червона калина, 1991.
181. Музиченко П., Єрмошкін С, Нагуш О. Суд і процес у Київській Русі. - Одеса: Одеський ун-т, 1995.

182. Мурзин В.Ю. Происхождение скифов. Основные этапы формирования скифского этноса. - К.: Наукова думка, 1990.
183. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. - К.: Укр. письменник, 1993.
184. Надолішній П.І. Розбудова нової системи врядування в Україні: етнонаціональний аспект. - К.: Астро Принт, 1999.
185. Народы нашей страны в «Истории» Геродота: тексты, перевод, комментарий. - М.: Наука, 1982.
186. Настюк М.И. Создание и деятельность советских органов юстиции западных областей УССР (1939-1941).-Львов, 1977.
187. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст.: політика, ідеологія, воєнне мистецтво /В.А. Смолій та ін. - К.: Генеза, 1998.
188. Нольде Б. Автономія України з історичного погляду. - К.: Україна, 1995.
189. Онищенко Н.Н. Становление и развитие источников советского права на Украине. - К.: Наукова думка, 1988.
190. Онуфрієнко О.В. Українська державність доби козацької: від воєнної демократії до парламентської республіки.-Запоріжжя: Павел, 1998.
191. Орленко В.І., Сергієнко Ю.Г., Ямкова З.І. Історія України ХХ століття. Вип. 3. 1945-1999. Навчальний посібник. - Алчевськ: ДГМІ, 1999.
192. Падох Я. Нарис історії українського кримінального права. - Мюнхен, 1951.
193. Падох Я. Суди і судовий процес старої України. - Нью-Йорк; Львів, 1990.
194. Падох Я. Грунтове судочинство на Лівобережній Україні у другій половині XVII- XVIII ст. - Львів: Світ, 1994.
195. Павленко Ю. Раннеклассовые общества: генезис и пути развития. — К.: Наукова думка, 1989.
196. Памятники русского права: В 8 вып. (Под. Ред. С. Юшкова. - Вип. 1. Памятники права Киевского государства X-XII вв. - М.: Госюриздат, 1952.
197. Памятники русского права: В 8 вып. (Под. Ред. С. Юшкова. - Вип. 2. Памятники периода феодально раздробленной Руси ХН-ХУ в. - М.: Юриздат, 1953.
198. Панашенко В.В. Полкове управління в Україні (середина XVII-XVIII ст.). - К.: НАН України, Ін-т історії України, 1997.
199. Панюк А., Рожик М. Історія становлення української державності. - Львів: Центр Європи, 1995.
200. Панченко В.П. Судова система України XVIII ст. - Харків: Вид-во Храк. Юрид. ін-ту, 1967.
201. Панченко В.П. Судочинство на Лівобережній Україні в XVI- XVII ст. -Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1967.
202. Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. - М.: Госиздат, 1950.
203. Пащук А.Й. Організація судів на Україні в XVII ст. - Харків: Вид-во Харк. ун-ту, 1961.
204. Пащук А.Й. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в другій половині ХУІІІ-ХІХ ст. - Львів: Світ, 1977.
205. Первый Литовский статут 1529 года: Сб. статей. - Вильнюс: Минвуз ЛитССР, 1982.
206. Петрухин В.Я. Славяне. - М. - РОСМЭН, 1999.
207. Повесть временных лет /Д.С. Лихачев, В.П. Адрианова. - С. Пб.: Наука, 1999.
208. Попик В. Политическая борьба в Украине вокруг выборов в III Государственную думу. - К.: Наукова думка, 1989.
209. Права, за якими судиться малоросійський народ. 1743 /К.А. Вислобоков, Ю.С. Шемшученко. - К.: НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 1997.
210. Пресняков А.Е. Княжеское право в Древней Руси: Очерки по истории X-XII столетий. - М.: Наука, 1993.
211. Путро А. Левобережная Украина в составе Российского государства во второй половине XVIII в. - К.: Вища школа, 1988.

212. Рапов О. Княжеские владения на Руси в X - первой половине XIII в. - М.: Изд-во Московского ун-та, 1977.
213. Рыканов Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII-XIII в. - М., 1982.
214. Рибалка І.К. Історія України. Дорадянський період. -К.: Вища школа, 1991.
215. Рогов В.А. Государственный строй Древней Руси. - М.: Наука, 1984.
216. Родзянко М.В. За кулисами царской власти. - М.: Панорама, 1991.
217. Российское законодательство X-XX вв.: В 9-ти т. /Под общей ред. О.И. Чистякова. - М.: Юридическая литература, 1984. - Т. 1 Законодательство Древней Руси.
218. Российское законодательство X-XX вв.: В 9-ти т. /Под общей ред. О.И. Чистякова. - М.: Юридическая литература, 1988. - Т.6 Законодательство первой половины XIX в.
219. Российское законодательство X-XX вв.: В 9-ти т. /Под общей ред. О.И. Чистякова. - М.: Юридическая литература, 1989. -Т.7. Документы крестьянской реформы.
220. Российское законодательство X-XX вв.: В 9-ти т. /Под общей ред. О.И. Чистякова. - М.: Юридическая литература, 1991. - Т.8 Судебная реформа.
221. Руїна: друга половина XVII ст. /О.І. Гуржій, В.А. Смолій. - К.: Україна, 1996.
222. Румянцев В.О. Центральна Рада: Боротьба за відновлення української державності: Навчальний посібник. - Х.: Нац. юрид. академія України, 1995.
223. Рум'янцев В.О. Українська державність 1917-1920 рр.: форми і проблеми розбудови. Х.: Основи, 1996.
224. Руська Правда: Посібник із законодавства Київської Русі /О.Д. Брайченко. - Кіровоград: Кіровоград, пед. ін-т, 1995.
225. Русначенко А.М. Національно-визвольний рух в Україні (середина 1950-х - початок 1990-х років. - К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1998.
226. Самойлов Ф.Н. Як відбувалися вибори за царизму. - Київ-Харків: Укр. держ. вид., 1946.
227. Сас П.М. Феодалные города Украины в конце XV - 60-х годах XVI в. - К.: Наукова думка, 1989.
228. Свердлов М. Генезис и структура феодального общества в Древней Руси. - М.: Наука, 1983.
229. Свердлов М. От Закона Русского до Русской Правды. - М.: Юридическая литература, 1988.
230. Свердлов М. Княжое право в Древней Руси: Очерк по истории X-XII ст. - М.: Наука, 1993.
231. Свідерський Ю.Ю. Боротьба Південно-Західної Русі проти католицької експансії в X-XIII ст. - К.: Наукова думка, 1983.
232. Святоцький О.Д. Роздуми про сучасне і майбутнє Української держави. - К.: Ін Юре, 1998.
233. Святоцький О.Д., Медведчук В.В. Адвокатура: Історія і сучасність. - К.: Ін Юре, 1998.
234. Седов В. Происхождение и ранняя история славян. - М.: Наука, 1979.
235. Седов В. Восточные славяне в VI-XIII вв. - М.: Наука, 1982.
236. Сергійчук В. Іменем Війська Запорозького. - К.: Україна, 1991.
237. Сергійчук В. Армія Богдана Хмельницького. - К.: Аграрна наука, 1996.
238. Симоненко Р.Г. Нариси історії виконавчої влади в Україні. 1917 - квітень 1918. - К.: Інститут історії України, 2000.
239. Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период /В.Д. Баран, Е.В. Мансилов и др. - К.: Наукова думка, 1990.
240. Слюсаренко А., Томенко М. Історія Української конституції. - К.: Знання, 1993.
241. Смирнов А.Ф. Государственная Дума Российской империи 1906-1917 гг.: Историко-правовой очерк. - М.: Книга и бизнес, 1998.
242. Смолій В. Воз'єднання Правобережної України з Росією. - К.: Наукова думка, 1978.
243. Смолій В. Правобережна Україна у другій половині ХУП-ХУІІІ ст.: проблеми державотворення. - К.: АН України, Ін-т історії України, 1993.
244. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький. - К.: Либідь, 1995.

245. Смолій В. Українська державна ідея XVII-XVIII ст.: проблеми формування, еволюції, реалізації. - К.: Альтернатива, 1997.
246. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція середини XVII ст.: проблеми, пошуки, рішення. - К.: НАН України, Ін-т історії України, 1999.
247. Собрание малороссийских прав 1807 г. - К.: Наукова думка, 1993.
248. Совет министров Российской империи 1905-1906 гг.: Документы и материалы. -Л.: Наука, 1990.
249. Советская Украина в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.: Документы и материалы. - К.: Наукова думка, 1985.
250. Софроненко К.А. Аграрное законодательство в России. - М.: Наука, 1981.
251. Софроненко К.А. Малороссийский приказ Русского государства второй половины XVII и начала XVIII в. - М.: Изд-во Моск. у-та, 1960.
252. Софроненко К.А. Общественно-политический строй Галицко-Волынской Руси. XI-XIII вв. - М.: Госиздат, 1955.
253. Струкевич О. Україна - Гетьманщина та Російська імперія протягом 50-80-х рр. XVIII ст. - К.: Інститут історії України, 1996.
254. Субтельний О. Україна: історія. - К.: Либідь, 1991.
255. Судебник Казимира (1468). - Вильнюс, 1967.
256. Суслю Д.С. Історія суду Радянської України (1917-1967). - К.: Наукова думка, 1968.
257. Темні віки: XIV - перша половина XV ст. /О.В. Русина, В.А. Смолій та ін. - К.: Україна, 1993.
258. Теплицький В. Реформа 1861 р. і аграрні відносини на Україні (60-90-і роки XIX ст. - К.: Вид-во АН УРСР, 1959.
259. Терлюк І.Я. Історія держави і права України: Навчальний посібник-практикум. К.: Атака, 1999.
260. Тимошук О.В. Охоронний апарат Української Держави (квітень-грудень 1918 р.). Х.: Вид-во ун-ту внутрішніх справ, 2000.
261. Тихомиров Н. Пособие для изучения Русской Правды. - М.: Наука, 1963.
262. Тищик Б.Й., Вівчаренко О.А. Західноукраїнська Народна Республіка (1919-1923). Коломия, 1993.
263. Ткач А.П. Історія кодифікації дореволюційного права України. - К.: Вид-во Київ, ун-ту, 1968.
264. Ткач А. Право України. - К.: Наукова думка, 1992.
265. Толочко П. Киев и Киевская земля в период феодальной раздробленности XII-XIII ст. - К.: Наукова думка, 1980.
266. Толочко П.П. Древние славяне и Киевская Русь. - К.: Наукова думка, 1980.
267. Толочко П.П. Древние славяне. - К.: Наукова думка, 1983.
268. Толочко П.П. Древняя Русь: очерки социально-политической истории. - К.: Наукова думка, 1982.
269. Толочко П.П. Славяне и Русь. - К.: Наукова думка, 1990.
270. Толочко А.П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология. - К.: Наукова думка, 1992.
271. Толочко А.П. Літопис Київської Русі. - К.: Київ. Акад. Євробізнесу, 1994.
272. Толочко П.П. Киевская Русь. - К.: Абрис, 1996.
273. Толочко П.П. Кочевые народы степей и Киевская Русь. - К.: Абрис, 1999.
274. Трипольський В.О. Демократія і влада. - К.: Парламентське вид-во, 1999.
275. Третий Литовський статут: Сб. статей. - Вильнюс: Минвуз ЛитССР, 1989.
276. Удовик С.Л. Государственность Украины. Истоки и перспективы. - К.: Альтерпрес, 1999.
277. Україна: друга половина XX століття: Нариси історії /П.П. Панченко, М.Р. Плющ та ін. - К.: Либідь, 1997.
278. Україна крізь віки: В 15 т. - Т. 1. На світанку історії /К.П. Бунятян, В.Ю. Мурзін,

- О.В. Симоненко. - К.: Альтернатива, 1998.
279. Україна крізь віки: В 15 т.-Т.3. Давні слов'яни/В.Д. Баран. - К.: Альтернатива, 1998
280. Україна крізь віки: В 15 т. - Т. 4. Київська Русь /О.П. Толочко, П.П. Толочко. - К.: Альтернатива, 1998.
281. Україна крізь віки: В 15 т. - Т. 5. Галицько-Волинська Русь /М.Ф. Котляр. - К.: Альтернатива, 1998.
282. Україна крізь віки: В 15 т. - Т. 6. Україна під татарами і Литвою /О.В. Русина. - К.: Альтернатива, 1998.
283. Україна крізь віки: В 15 т. - Т. 7. Українська національна революція XVII ст. /В.А. Смолій, В.С. Степанков. - К.: Альтернатива, 1999.
284. Україна крізь віки: В 15 т. - Т. 13. Україна в умовах системної кризи /В.К. Баран, В.М. Даниленко. - К.: Альтернатива, 1990.
285. Українська Гельсінська група. 1978-1982: Документи і матеріали /О. Зінкевич (ред.). - Торонто: Укр. вид-во "Смолокип" ім. В. Симоненка, 1983.
286. Українська Гельсінська група: До 20-ліття створення / В. Капіані, В. Овсієнко. - К.: Вид-во Укр. Респ. партії, 1996.
287. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали. У 2 т. - К.: Наукова думка, 1996.
288. Украинская государственность в XX веке: Историко-политологический анализ /В.Адамский, Б. Андресюк, О. Белый и др. - К.: Політична думка, 1996.
289. Українське державотворення: Словник-довідник. - К.: Либідь, 1997.
290. Універсали Богдана Хмельницького. 1648-1657 рр. / І. Крип'якевич, І. Бутич, В. Смолій та ін. - К.: Альтернатива. 1998.
291. Усенко И.Б. Первая кодификация законодательства Украинской ССР. - К.: Наукова думка, 1989.
292. Усенко Н.Б. Україна в роки НЕПУ: доля курсу на революційну законність. - К.: НАН України, Інститут держави і права, 1995.
293. Федоров-Давидов Г.А. Общественный строй Золотой Орды. - М.: Из-во Московск. ун-та, 1973.
294. Флоринский М.Ф. Кризис государственного управления в России в годы первом мировой войны: (Совет министров в 1914-1917 гг.).-Л.: Изд-во ЛГУ, 1988.
295. Фроянов СВ. Киевская Русь. - Л.: Изд-во Ленинград, ун-та, 1980.
296. Хазанов А.М. Социальная история скифов. - М.: Мысль, 1975.
297. Хачатуров Р.Л. Становление права: (на материалах Киевской Руси). - Тбилиси: Изд-во Тбилиск. ун-та, 1988.
298. Чайковський А.С., Щербак М.Г. За законом і над законом: 3 історії адміністративних органів і поліцейсько-жандармської системи в Україні (IX-початок XX ст.). - К.: Україна, 1996.
299. Черкасов Н.В. Формирование и развитие адвокатуры в России (60-80-е годы XIX в.). - М.: Наука, 1987.
300. Чехович В.А. Проблеми національно-державного будівництва України в роки НЕПУ. - Х.: НАН України, Ін-т держави і права, 1995.
301. Чотири універсали. - К.: Наукова думка, 1990.
302. Чубатий М. Огляд історії українського права: Історія джерел та державного права. - К.: УДЖ "Ноосфера", 1994.
303. Шабульдо Ф. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. - К.: Наукова думка, 1987.
304. Шавров А.В. Сенат в системе юридических учреждений Российской империи (1861-1904 гг.). -М.: Наука, 1987.
305. Шандра В.С. Адміністративні установи Правобережної України кінця XVIII - початку XX ст. в російському законодавстві: джерелознавчий аналітичний огляд. - К.: Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 1998.

306. Швидько Г.К. Історія держави і права України (X -початок XIX ст.): Навч. посібник. - Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровськ, ун-та, 1998.
307. Шевчук В. Козацька держава: Етюди до історії українського державотворення. - К.: Абрис, 1995.
308. Шепелев Л.Е. Чиновный мир России, XVII - начало XX века. - СПб.: Искусство, 1999.
309. Шкварець В.П., Шитюк М.М. Історія держави і права України. - Миколаїв: Одеськ. держ. ун-т ім. І. Мечникова, 1999.
310. Шапов Я.Н. Княжеские уставы и церковь в древней Руси. XI-XIII вв. - М.: Наука, 1972.
311. Шапов Я.Н. Византийское и южнославянское правовое наследие на Руси в XI-XIII вв. - М.: Наука, 1978.
312. Щекон Д.Б. Северное Причерноморье 2000 лет назад. - М.: Наука, 1977.
313. Щербак В. Антифеодальні рухи на Україні. 1648-1657 рр. - К.: Наукова думка, 1989.
314. Щербина П.Ф. Судебная реформа 1864 года на Правобережной Украине. - Львов: Вища школа, 1974.
315. Щербина П.Ф. Судебная система на Правобережной Украине в конце ХУІІІ-ХІХ в. - К.: Наукова думка, 1977.
316. Юрійчук Є. І Всеукраїнський з'їзд рад і встановлення радянської влади в Україні: проблеми легітимності (грудень 1917 - квітень 1918 рр.). - Чернівці: Чернівецьк. держ. ун-т ім. Ю. Федьковича, 1997.
317. Юрійчук Є. Становлення і характер радянської влади в Україні (1917-1922 рр.). - К.: ІЗМН, 1998.
318. Юшков С.В. Общественно-политический строй и право Киевского государства. - М.: Госиздат, 1949.
319. Юшков С.В. «Русская правда». Происхождение, источники, значение. - М.: Госиздат, 1950.
320. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків: У 3 т. - К.: Наукова думка, 1990.
321. Яблонський В.М. Сучасні політичні портрети України. Довідник. - К.: Лексикон, 1996.
322. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV ст. - К.: Наукова думка, 1993.
323. Ярмиш А.Н. Судові органи царської Росії в період імперіалізму (1900-1917 рр.). - К.: Харк. юрид. ін-т, 1991.

Орієнтовані питання по підготовці до іспиту.

1. Предмет, періодизація, значення курсу «Історія держави і права України».
2. Держава скіфів.
3. Античні міста-держави в Північному Причорномор'ї.
4. Боспорське царство.
5. Формування державності у східних слов'ян.
6. Утворення Київської Русі.
7. Теорії виникнення державності у східних слов'ян і утворення Київської Русі.
8. Суспільний лад Київської Русі.
9. Державний лад Київської Русі.
10. Джерела права Київської Русі.
11. Руська Правда (походження, редакції, списки).
12. Право власності у Руській Правді.
13. Зобов'язальне право у Руській Правді.
14. Спадкове право у Руській Правді.
15. Злочин і кара у Руській Правді.
16. Судочинство у Руській Правді.
17. Галицько-Волинська держава, її значення в українській державності.
18. Українські землі у складі Великого Князівства Литовського.
19. Українські землі у складі Речі Посполитої.
20. Суспільний лад на українських землях у другій половині XIV – першій половині XVIII ст.
21. Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ. Реєстрове козацтво.
22. Державний лад на українських землях у другій половині XIV – першій половині XVII ст.
23. Джерела і основні риси права України у другій половині XIV – першій половині XVII ст.
24. Національно-визвольна війна українського народу проти шляхетської Польщі.
25. Формування Української національної держави в 1648-1654рр.
26. Основні риси права України в 1648-1654рр.
27. Переяславсько-Московська угода 1654р. та її наслідки для України.
28. Правовий статус Української держави у відповідності із договором 1654р.
29. Форма державно-правових відносин України з Росією у відповідності з договором 1654р.
30. Українська гетьманська держава, її значення в історії українського державотворення.
31. Суспільний лад України в XVII ст.
32. Державний лад України в XVII ст.
33. Наступ російського царизму на Українську козацьку державу та її остаточна ліквідація.
34. Знищення Запорозької Січі.
35. Джерела та основні риси права України в XVII ст.
36. Суспільно-політичний лад і право на західноукраїнських землях у другій половині XVIII – першій половині XIX ст.
37. Територіальній і державній устрій українських земель після ліквідації російським царизмом Української козацької держави (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

38. Суспільний лад України в першій половині XIX ст.
39. Державний лад України в першій половині XIX ст.
40. Кодифікація права України у першій половині XIX ст.
41. Основні риси права в Україні в першій половині XIX ст.
42. Суспільно-політичний лад і право на західноукраїнських землях наприкінці XVIII- другій половині XIX ст.
43. Суспільний лад України в період утвердження капіталізму (друга половина XIX ст.)
44. Земельна реформа 1861 року в Україні та її наслідки.
45. Судова реформа 1864 року в Україні.
46. Державний устрій українських земель в складі Російської імперії в другій половині XIX ст.
47. Земська (1864 р.) і міська (1870 р.) реформи в Україні.
48. Основні риси права України в другій половині XIX ст.
49. Суспільно-політичний лад і право в західноукраїнських землях у другій половині XIX ст.
50. Зміни у суспільному і державному устрої в Україні в період російської революції 1905-1907 рр. Виникнення українських політичних партій.
51. Діяльність українських громад у Державних Думах.
52. Державний лад і право в Україні в період Першої світової війни.
53. Перемога лютневої 1917 р. революції в Росії, її наслідки в Україні.
54. Боротьба за державне відродження України. Створення Центральної Ради. Перший та другий Універсали Центральної Ради.
55. Третій Універсал Центральної Ради. Створення Української Народної Республіки.
56. Четвертий Універсал Центральної Ради. Проголошення незалежності УНР.
57. Державний лад УНР.
58. Законодавча діяльність УНР.
59. Створення Української держави П. Скоропадського.
60. Державний лад Української держави (Гетьманату).
61. Законодавство Української держави (Гетьманату).
62. Українська Народна Республіка за Директорії.
63. Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР).
64. Створення Української Радянської республіки. I Всеукраїнський з'їзд Рад.
65. II Всеукраїнський з'їзд Рад. Конституція УСРР 1919 р.
66. Формування військово-пролетарської диктатури та політика воєнного комунізму.
67. Встановлення і розвиток радянського права в Україні (1917-1920 рр.).
68. Нова економічна політика (НЕП) та її законодавче оформлення.
69. Державний лад України на початку 20-х рр. XX ст.
70. Україна та утворення СРСР.
71. Перебудова державного апарату УСРР у зв'язку із утворенням СРСР.
72. Зміни у Конституції УСРР (1919-1929 рр.).
73. Кодифікація законодавства України (1921-1929 рр.).
74. Основні риси права України в період НЕПу.
75. Зміни у економічному та суспільно-політичному устрої України в 30-х рр. XX ст. Колективізація та розкуркулення.
76. Дальший процес формування адміністративно-командної системи у першій половині 30-х рр. XX ст.
77. Конституція УРСР 1937 р.

78. Перебудова державних органів УРСР на основі Конституції 1937 р.
79. Державний лад на західноукраїнських землях в 20-30-х рр. ХХ ст.
80. Приєднання західноукраїнських земель до складу УРСР.
81. Основні риси права України в 1929-1941 рр. Антидемократичні деформації в праві.
82. Перебудова державного механізму на початку Великої Вітчизняної війни.
83. Спроба відродження Української держави ОУН (червень 1941 р.).
84. Окупаційний режим та рух опору в Україні в роки Великої Вітчизняної війни.
85. Відновлення радянської влади в Україні в ході Великої Вітчизняної війни.
86. ОУН-УПА та їх роль у розвитку українського національно-визвольного руху.
87. Основні риси права України в роки Великої Вітчизняної війни.
88. Соціально-економічний лад України в перші повоєнні роки (1945-сер.50-х рр.). «Жданівщина», продовження сталінських репресій.
89. Державний лад у перші післявоєнні роки. Подальше зміцнення тоталітарного режиму.
90. Основні риси права України у післявоєнні роки.
91. Десталінізація в Україні, її непослідовність і незавершеність.
92. Національно-державний лад України в період десталінізації.
93. Друга кодифікація законодавства Радянської України.
94. Основні риси права України в період десталінізації.
95. Авторитарна командно-адміністративна система управління та її негативний вплив на суспільно-політичне життя в період неосталінізму (середина 60-х – середина 80-х рр. ХХ ст.). Конституція УРСР 1978 р.
96. Державний апарат України в період неосталінізму.
97. Основні риси законодавства України в період неосталінізму.
98. Соціально-економічна і політична ситуація в Україні в період перебудови (1985-1991 рр.).
99. Реформа державного апарату України в період перебудови.
100. Зміни в законодавстві України в період перебудови.
101. Зміни в статусі України як союзної республіки України в період перебудови.
102. Декларація про державний суверенітет України.
103. Акт проголошення незалежності України.
104. Будівництво суверенної Української держави.
105. Конституція України 1996 р.
106. «Революція гідності» 2014 року в Україні, її причини та наслідки.
107. Сучасний стан та перспективи розвитку Української держави